

Cambra de Comerç
de Barcelona

EL SECTOR DEL
JOC PRIVAT A
CATALUNYA

Edició 2018

El sector del joc privat a Catalunya 2018

Febrer de 2019

© Cambra Oficial de Comerç, Indústria, Serveis i Navegació de Barcelona

Elaboració de continguts

Carme Poveda i Alejandra Marly

ÍNDIX GENERAL

SÍNTESI	4
1. INTRODUCCIÓ I DEFINICIÓ DEL SECTOR	6
1.1. Objectiu de l'estudi	6
1.2. Definició del sector	6
2. IMPORTÀNCIA ECONÒMICA DEL SECTOR DEL JOC PRIVAT EN TERMES D'OCUPACIÓ	9
3. ANÀLISI DE L'OFERTA	12
3.1 Estructura empresarial	12
3.2 Estructura dels locals i dels establiments amb màquines recreatives i d'atzar	13
4. ANÀLISI DE LA DEMANDA	15
4.1 Despesa en el sector del joc privat	15
4.1.1 <i>Quantitat jugada</i>	18
4.1.2 <i>Gross Gaming Revenue</i>	22
4.2 Modalitats de joc presencial	26
4.2.1 <i>Casinos</i>	26
4.2.2 <i>Bingos</i>	32
4.2.3 <i>Salons de joc</i>	35
4.2.4 <i>Màquines recreatives i d'atzar tipus "B"</i>	36
4.2.5 <i>Apostes presencials</i>	39
5. JOC EN LÍNIA	43
5.1 Quantitat jugada	46
5.2 <i>Gross Gaming Revenue</i>	50
6. TRIBUTACIÓ	52
6.1 Taxa sobre el joc: normativa fiscal per modalitat	52
6.2 Taxa sobre el joc: recaptació	55
6.3 Taxa per la prestació de serveis en matèria de jocs i apostes: normativa i recaptació	64
ANNEX 1. Relació de quadres i gràfics	67
ANNEX 2. Recull de sèries històriques	70
BIBLIOGRAFIA I INFORMACIÓ ESTADÍSTICA	77

SÍNTESI

- El sector del joc privat a Catalunya **ocupa directament al voltant de 8.300 persones**, xifra a la que se sumen 29.800 persones més d'ocupació indirecta que el sector genera sobretot en l'àmbit de l'hostaleria. La suma total estaria al voltant de les 38.000 persones.
- El **teixit empresarial** del sector del joc privat està format per 787 empreses, de les quals quasi dues tercers parts són empreses operadores (509 empreses). El cens empresarial ha patit una important davallada des de l'inici de la crisi, quan hi figuraven 1.399 empreses, gairebé el doble de la xifra actual. Sobretot s'ha reduït el nombre d'empreses operadores, fabricants i de salons de joc.
- A Catalunya el 2017 hi ha **4 casinos amb llicència, 45 salons de bingo, 127 salons de joc i 18.790 establiments d'hostaleria amb màquines recreatives**, aquesta última és la xifra més baixa de la sèrie històrica disponible i suposa un descens del 15% respecte al 2010. Cal dir que a Catalunya hi ha una bona planificació de l'oferta (nombre de salons, casinos, màquines, etc.), fet que permet una major seguretat i control del sector, així com minimitzar les possibles externalitats negatives.
- El **Gross Gaming Revenue (GGR)** representa el 27,8% de la quantitat jugada, el restant 72,2% és devolució en premis. El GGR (o ingressos bruts del sector) ha estat de 878,2 milions d'euros a Catalunya el 2017, un 6% més que l'any anterior, però encara un 9,9% inferior a la xifra de 2008. Del GGR total, 669 milions d'euros corresponen a les màquines "B" a hostaleria, sales de joc i bingos (el 76,2%); 97,6 milions als casinos (l'11,1%); 88,6 milions als bingos (el 10,1%), i 23,1 milions a les apostes (el 2,6%). El creixement més intens el 2017 s'ha donat a les apostes (+17,4%), a les màquines "B" (+7,1%), seguit pels casinos (+2,1%), mentre que al bingo es manté estable.
- **Madrid i Catalunya** són les dues comunitats que registren un GGR més elevat, amb un pes del 20,4% i del 17,9% sobre el total estatal, respectivament. A continuació, se situen Comunitat Valenciana i Andalusia, amb uns pesos relatius del 13,7% i 11,6%. A totes quatre comunitats s'han produït increments similars del GGR el 2017 (entre 5%-8%).
- Als **casinos**, el nombre de visites s'ha reduït un 6,9% fins a les 1.423.062 persones el 2017, però el GGR ha augmentat un 2,2% fins als 105,3 milions d'euros. Això significa que la despesa mitjana per visita puja dels 67,4 euros el 2016 als 74 euros el 2017. Catalunya és la comunitat líder en aquesta modalitat, ja que concentra el 26,9% de la quantitat jugada a tot l'Estat.
- Als **bingos**, l'import dels cartrons s'ha situat en 300,6 milions el 2017, xifra molt similar a la dels darrers quatre anys. Els ingressos dels gestors disminueixen amb força des del 2007, però a partir del 2013 s'estabilitzen entorn als 88,5 milions d'euros. A més, el nombre de sales ha anat disminuint progressivament, a excepció de 2017 que augmenta fins a les 45. Catalunya és tradicionalment la tercera comunitat autònoma més important en termes de quantitat jugada al bingo presencial per darrera de Madrid i València.
- El nombre de **màquines recreatives tipus "B"** experimenta un lleuger descens el 2017 fins a les 32.575 (-0,3%). De fet, el nombre de màquines ha seguit una trajectòria descendent des

de 2008 i acumula una caiguda del 17% en aquest període. No obstant això, el GGR ha augmentat un 7,1% fins als 669 milions d'euros, xifra que encara és un 1% inferior al màxim registrat el 2008. Segons dades del sector, el GGR s'ha recuperat per l'increment dels ingressos de les màquines B en els salons de joc i bingos, mentre que els ingressos de les màquines en hostaleria han disminuït un 10% respecte al 2008. Catalunya és la segona comunitat autònoma on més diners s'han jugat i manté un pes del 18,3% sobre el total estatal.

- El sector de les **apostes presencials**, des de que es va regular el juny de 2014, ha viscut una creixement molt intens, que s'observa tant en les quantitats apostades (+26,1% fins als 128,6 milions el 2017) com en el GGR (+17,4% fins als 23,1 milions).
- **El joc en línia** continua registrant forts creixements. El volum jugat a Catalunya se situa en els 1.942,7 milions d'euros el 2017, un 26,4% més que l'any anterior. A Catalunya s'hi juga el 14,6% del total estatal (13.316 milions d'euros el 2017). Dels principals jocs en línia, el que té un major pes amb diferència són les apostes de contrapartida amb una quota del 32,4% sobre el total.
- El sector del joc privat està sotmès a una forta **pressió fiscal** a Catalunya. D'una banda les empreses han de fer front a la taxa sobre el joc privat, tribut cedit per l'administració central a les comunitats autònomes, i a la taxa per la prestació de serveis en matèria de jocs i apostes, pròpia de la Generalitat de Catalunya. A més a més, les empreses operadores no poden repercutir l'IVA, tal que l'han de suportar íntegrament.
- De les comunitats que més recaptin, Catalunya és la que suporta una major **pressió fiscal** (23,8% sobre el GGR) en comparació amb Madrid i la Comunitat Valenciana (14,6% i 20,5%), que són la segona i tercera comunitats amb més recaptació després de Catalunya.
- La **contribució fiscal** del sector del joc privat als ingressos de la Generalitat a través de la taxa sobre el joc ha estat de 229,6 milions d'euros el 2017 (dels quals 140,8 provenen de les màquines, 42,2 dels bingos, 23,5 dels casinos i 20,8 del joc en línia), i de 5,8 milions d'euros per la taxa administrativa per la prestació de serveis de joc i apostes. En total, ambdues taxes sumen 235,4 milions d'euros i representen el 0,7% dels ingressos impositius de l'administració catalana.
- Després de l'augment del 10% de les **quotes sobre les màquines recreatives i d'atzar** tipus "B" i "C" aplicat a partir del segon trimestre de 2017, Catalunya és la comunitat autònoma que més grava aquestes màquines. En les màquines "B" d'un jugador, a Catalunya es paga una quota anual de 4.020 euros i per les màquines "C", de 5.792 euros. Si es comparen aquestes xifres amb Madrid, comunitat similar en termes de quantitat jugada, les màquines "B" a Catalunya paguen un 11,7% superior i les màquines "C", un 11,8% més.
- El present estudi permet constatar que el joc privat a Catalunya ha seguit una fase de recuperació econòmica lenta però continuada des del 2015, atès l'increment de la quantitat jugada a les màquines "B" i als casinos. El sector del joc privat té una presència destacada a Catalunya i fa una aportació important a l'economia en termes d'ocupació i als ingressos de la Generalitat, en particular, ja que és un dels sectors econòmics que suporta una major pressió fiscal.

1. INTRODUCCIÓ I DEFINICIÓ DEL SECTOR

1.1. Objectiu de l'estudi

El present estudi és el cinquè que la Cambra de Comerç de Barcelona dedica al sector del joc privat a Catalunya. L'objectiu de l'estudi és fer una recopilació estadística exhaustiva i detallada de tota la informació relativa al sector del joc privat a Catalunya i analitzar els resultats obtinguts, en alguns casos també s'inclouen comparacions amb altres territoris d'Espanya. Encara que es tracta bàsicament d'una actualització i s'ha seguit una estructura força similar a la d'edicions anteriors, aquest any s'han introduït alguns canvis. D'una banda, s'ha reubicat la informació de les màquines recreatives i d'atzar tipus "C" a l'apartat de casinos atès que aquestes estan exclusivament ubicades en aquests espais i s'ha afegit un nou apartat dedicat a les apostes presencials. D'altra banda, s'han incorporat alguns quadres i gràfics amb nou contingut rellevant per al sector, com per exemple, l'evolució de la quantitat jugada en el joc en línia a Catalunya, modalitat on fins aleshores només hi havia informació a nivell estatal.

Així doncs, en el primer apartat es defineix el sector del joc en sentit ampli i, més concretament, les modalitats de joc privat que s'analitzaran en aquest informe. El segon apartat quantifica la importància del sector del joc privat en termes d'ocupació. El tercer i quart apartats analitzen les diferents modalitats de joc presencial, mitjançant l'estudi de l'estructura empresarial i les variables de despesa. El cinquè apartat es dedica al sector del joc online, del qual s'analitzen les variables de despesa de les principals modalitats. Finalment, el sisè capítol examina la fiscalitat i la tributació a les quals està subjecte el sector.

L'informe, en la mateixa línia que els previs, aporta una comparativa entre comunitats autònomes, es complementa amb un annex on es resumeixen els quadres i gràfics elaborats, i proporciona un recull de series històriques per a certes variables.

1.2. Definició del sector

El sector del joc es pot dividir en quatre grans blocs en funció del tipus de gestió:

- **Jocs de gestió estatal**, a través de la Sociedad Estatal Loterías y Apuestas del Estado (SELAE), com ara són les loteries, les primitives i les travesses.
- **Jocs de gestió autonòmica**, a Catalunya a través de l'Entitat Autònoma de Jocs i Apostes (EAJA), que té al seu càrrec l'organització i la gestió directa d'aquells jocs que les disposicions legals reserven a la gestió de la Generalitat de Catalunya, com ara Loto Ràpid, Loto 6/49, Trio o la Grossa, entre d'altres.
- **Jocs gestionats mitjançant autorització administrativa especial** per la *Organización Nacional de Ciegos Españoles* (ONCE), a través dels seus coneguts cupons, el 7/39 i diverses loteries instantànies (els "rascas" de l'ONCE).

- **Jocs desenvolupats per empreses d'índole privada**, amb autorització administrativa pública prèvia. L'activitat d'aquests jocs es duu a terme en establiments adequats per a aquesta finalitat, com ara són els bingos, els casinos, els establiments d'hostaleria i de salons de joc. En els tres últims espais, l'activitat es fomenta, principalment, a través de màquines recreatives i d'atzar.

En aquest estudi s'analitza exclusivament el joc gestionat per empreses privades (joc privat d'ara endavant), que a la vegada es pot dividir en cinc subsectors o modalitats de joc:

1. Casinos

Són aquells espais físics d'entreteniment on es juga amb fitxes, prèviament canviades per diners, a diverses modalitats de joc (ruleta americana, ruleta francesa o Black jack entre moltes d'altres).

2. Bingos

Segons l'article 2.3 del Decret 86/2012, de 31 de juliol, es contemplen les següents modalitats de jocs de bingo:

- **Bingo tradicional**: es basa en cartrons de 15 números aleatoris –d'entre l'1 i el 90– disposats en tres files de cinc números cadascuna.
- **Bingo americà**: es basa en cartrons de fins a 24 números aleatoris entre l'1 i el 75, disposats en cinc files de cinc columnes cadascuna. La casella central –la que es troba a la tercera fila i tercera columna– es deixa sempre buida.
- **Bingo plus**: es basa en una seqüència d'extraccions de números o representacions gràfiques en la que la unitat de joc és un cartró amb una combinació d'entre 5 i 20 dels esmentats elements, compresos entre l'1 i el 100. Podrà resultar premiada qualsevol de les combinacions.
- **Bingo electrònic**: es basa en un cartró emès electrònicament, per una entitat autoritzada, que consta de números o representacions gràfiques.

3. Salons de joc

Són aquells establiments que basen la seva activitat en màquines recreatives i d'oci. Actualment no es disposa de dades oficials individualitzades per a aquests salons, però els seus resultats queden englobats en els de les màquines recreatives o d'atzar.

4. Màquines recreatives o d'atzar

- Les **màquines de tipus "B"**, o recreatives amb premi, són aquelles que a canvi del preu de la partida concedeixen a l'usuari un temps d'ús o joc, i, d'acord amb el programa de joc, un

premi en metàl·lic. La seva localització principal són establiments d'hostaleria. Si les màquines tipus "B" són d'un únic jugador amb aposta limitada a 10 cèntims, s'anomenen màquines "BL" i la quota trimestral és inferior –de 1.648 euros anuals, enfront a una quota de 4.020 euros per les màquines "B". Es permet alhora sol·licitar la suspensió temporal del permís d'explotació de les màquines "B" convencionals amb un màxim de fins el 20% de les que es tingui¹.

- Les màquines de tipus "C", o d'atzar, són aquelles que concedeixen a l'usuari un temps d'ús o joc, i, un premi que dependrà de l'atzar. Estan ubicades exclusivament als casinos.

5. Apostes

Regulades a Catalunya a través del Decret 27/2014, del 04 de març, les apostes poden ser mútues, de contrapartida o creuades —segons si l'empresa autoritzada de fer l'aposta l'organitza, competeix o fa d'intermediària entre tercers. Les apostes també poden ser simples, combinades o múltiples —en el sentit de si s'aposta per un únic resultat en un únic esdeveniment, o en diversos resultats en diversos esdeveniments—, i depenent del lloc on es realitzin, es denominen internes o externes —si es fan dins o fora del recinte on es realitza l'esdeveniment.

6. El joc online

El joc online és tot aquell que es desenvolupa a través d'Internet. La proliferació del joc a través d'Internet, i l'absència de regulació del mateix, varen propiciar la creació de la Llei estatal 13/2011 que dotava el sector del joc online d'un marc legal.

---

¹ Les màquines tipus "BL" es troben regulades en l'art. 8.1.a) de la Llei 21/2001, de 28 de desembre, de mesures fiscals i administratives; modificada per l'art. 127 de la Llei 2/2014, de 27 de gener, de mesures fiscals, administratives, financeres i del sector públic, i més recentment la Llei 5/2017, del 28 de març, de mesures fiscals, administratives. Les tres són lleis d'acompanyament als pressupostos de la Generalitat de 2001, 2014 i 2017, respectivament.

2. IMPORTÀNCIA ECONÒMICA DEL SECTOR DEL JOC PRIVAT EN TERMES D'OCUPACIÓ

Fins a la darrera edició, la importància econòmica del sector del joc a Catalunya es mesurava a partir de les dades que publica l'Idescat a través de l'Estadística Estructural d'Empreses del Sector Serveis, la qual proporciona informació de la producció, el valor afegit brut o l'ocupació, entre altres indicadors, per a la divisió 92 de la CCAE-2009: "Jocs d'atzar i apostes". No obstant, les darreres dades publicades corresponents a l'any 2016 per al subsector del joc mostren tendències totalment oposades a les que ofereixen la resta de variables del sector analitzades en aquest informe (nombre de visites o apostes, quantitats jugades o *GGR*, per exemple), i també als resultats de les mateixes variables referents al conjunt d'Espanya, motiu pel qual s'ha decidit no analitzar-les en aquest edició de l'informe a l'espera de poder contrastar la seva significació estadística.

Per aquest motiu, s'analitzarà la importància econòmica del sector del joc privat a Catalunya exclusivament en termes d'ocupació, a partir d'una estimació de les xifres publicades a nivell estatal a l'*Anuario del juego en España 2018* (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018). Tot i que aquestes darreres xifres concorden amb les tendències que mostren la resta de variables, cal tenir present que aquesta segona font estima les dades d'ocupació a partir de les obtingudes per les associacions privades de cada modalitat de joc i no de fonts estadístiques oficials. Cal posar de manifest la manca de fonts estadístiques, tant oficials com no oficials, que ofereixin informació sobre el sector del joc privat a nivell autonòmic i estatal, d'aquí la dificultat i també la importància de fer-ne una anàlisi com el que aquí presentem que reculli tota la informació disponible del sector a Catalunya, en el context espanyol.

El quadre 1 mostra l'evolució de l'ocupació directa al sector del joc privat a Espanya desagregada per subsectors, així com una estimació de l'ocupació indirecta que se'n genera. De fet, existeix una ampli consens sobre la importància dels llocs de treball que se'n deriven indirectament d'aquesta activitat, especialment en el sector de l'hostaleria. A partir de les dades del conjunt d'Espanya, s'estima l'ocupació directa i indirecta a Catalunya. L'estimació d'ocupació directa s'ha dut a terme a partir del pes que té Catalunya en el *Gross Gaming Revenue (GGR)* —despesa efectuada en el sector menys devolució en premis— del total del sector del joc privat presencial (és a dir casinos, màquines tipus "B", bingo i apostes), sobre el conjunt de l'Estat per a cada any de la sèrie. El 2017, aquesta xifra era del 17,9% segons mostra el quadre 10². Així doncs, s'ha estimat que, del total d'ocupats directes que hi havia a Espanya el 2017 (46.424 persones), aproximadament el 17,9% (8.290 persones) estaven ocupades a Catalunya. En el cas de Catalunya no s'han dut a terme variacions interanuals perquè, al tractar-se d'una estimació, poden no ser representatives. Tanmateix, si s'observen les tendències, el 2012 va ser l'any en que l'ocupació va tocar fons en el sector del joc, després d'una acumulació de descensos des del 2009, que va donar lloc a 6.446 persones directament ocupades aproximadament. Des d'ençà la quantitat d'ocupats s'ha anat recuperant i sembla que el sector ha assolit el 2016 els nivells de pre-crisi.

---

² Disponible a la pàgina 25.

L'estimació disponible per al conjunt de l'Estat xifra aquesta ocupació en 167.401 llocs de treball el 2017³. Si d'aquestes dades s'extreu el multiplicador⁴, s'obté que per cada lloc de treball directe del sector del joc privat se'n generaren 3,6 en el conjunt de l'economia, la majoria en el sector de l'hostaleria. Aplicada aquesta ràtio a les estimacions fetes per a Catalunya, el resultat és que unes 29.893 persones van estar ocupades indirectament derivades del sector del joc el 2017. Sumada aquesta xifra a l'ocupació directa, s'obté que l'ocupació total és aproximadament de poc més de 38.000 persones a Catalunya. En perspectiva temporal, s'observa que, a diferència de la directa, el mínim de la sèrie s'assoleix el 2013 (31.856 persones aproximadament) i que encara no s'han recuperat els nivells d'abans de la crisi. Val a dir que com en aquest cas s'està fent referència a l'efecte "arrossegament" que té el sector del joc sobre el conjunt de l'economia, és normal que aquest mostrin amb cert grau de retard.

Quadre 1. Ocupació al sector del joc privat

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ESPANYA									
Ocupació directa	49.623	47.070	43.530	41.100	40.256	41.003	40.821	44.521	46.424
Ocupació indirecta	196.821	180.409	172.877	164.350	152.994	143.972	157.997	158.583	167.401
Ocupació total	246.444	227.479	216.407	205.450	193.250	184.975	198.818	203.104	213.825
CATALUNYA									
<i>Estimació ocupació directa</i>	<i>8.003</i>	<i>7.544</i>	<i>7.306</i>	<i>6.446</i>	<i>6.636</i>	<i>7.178</i>	<i>7.306</i>	<i>8.029</i>	<i>8.290</i>
<i>Estimació ocupació indirecta</i>	<i>31.743</i>	<i>28.914</i>	<i>29.014</i>	<i>25.777</i>	<i>25.220</i>	<i>25.203</i>	<i>28.279</i>	<i>28.599</i>	<i>29.893</i>
<i>Estimació ocupació total</i>	<i>39.746</i>	<i>36.457</i>	<i>36.320</i>	<i>32.224</i>	<i>31.856</i>	<i>32.380</i>	<i>35.586</i>	<i>36.627</i>	<i>38.183</i>

Font: elaboració pròpia a partir de l'"Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018)

El quadre 2 recull les dades d'ocupació del sector del joc a Espanya per modalitat de joc, unes dades que publica l'Anuari de Codere. Així, el 2017 els salons de joc ocuparien a 18.200 persones i les màquines B que s'ubiquen a hostaleria (al voltant del 80%) unes 10.300 persones. Els casinos i bingos tindrien unes xifres d'ocupació similars (7.124 i 8.450, respectivament). Finalment, les apostes ocuparien a més de 2.300 persones. Els subsectors on més ha crescut l'ocupació el 2017 ha estat als salons de joc (10,2%) i les cases d'apostes esportives (7,5%).

³ Segons l'"Anuario del juego en España" 2017-2018 (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018: 26).

⁴ Calculat com el quocient entre ocupació indirecte i ocupació directe.

Quadre 2. Ocupació al sector del joc privat a Espanya per subsectors

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Casinos	7.500	7.300	7.100	6.900	6.758	6.824	6.952	7.099	7.124
Bingos	13.323	11.970	9.930	9.200	8.506	8.234	8.140	8.300	8.450
Màquines "B" Hostaleria	15.093	14.141	12.955	12.242	11.839	11.425	10.263	10.425	10.300
Salons de joc	13.707	13.659	13.545	12.758	11.818	13.000	13.716	16.512	18.200
Apostes esportives	nd	nd	nd	nd	1.335	1.520	1.750	2.185	2.350
(Taxa de variació anual, en %)									
Casinos		-2,7	-2,7	-2,8	-2,1	1,0	1,9	2,1	0,4
Bingos		-10,2	-17,0	-7,4	-7,5	-3,2	-1,1	2,0	1,8
Màquines "B" Hostaleria		-6,3	-8,4	-5,5	-3,3	-3,5	-10,2	1,6	-1,2
Salons de joc		-0,4	-0,8	-5,8	-7,4	10,0	5,5	20,4	10,2
Apostes esportives		-	-	-	-	13,9	15,1	24,9	7,6
Total ocupació directa		-5,1	-7,5	-5,6	-2,1	1,9	-0,4	9,1	4,3
Ocupació indirecta		-8,3	-4,2	-4,9	-6,9	-5,9	9,7	0,4	5,6

Font: elaboració pròpia a partir de l' "Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018)

nd: no disponible

3. ANÀLISI DE L'OFERTA

Igual que en edicions anteriors, l'anàlisi de la oferta està formada per dos apartats. El primer fa referència al cens de les empreses relacionades directament amb el sector del joc. El segon se centra en l'estructura dels locals i dels establiments que ofereixen els seus serveis al consumidor.

3.1 Estructura empresarial

El nombre d'empreses que es dediquen directament al sector del joc privat a Catalunya ha anat disminuint progressivament des de l'any 2007 fins al 2017, segons les dades facilitades per la Direcció General de Tributs i Joc (DGTJ) de la Generalitat de Catalunya. Mentre que l'any 2007 hi havia 1.399 empreses dedicades principalment al sector del joc, el 2017 la xifra ha baixat a 787, un 43,7% menys ([quadre 3](#)). La major part de les empreses són operadores (509 el 2017) o fabricants (108 empreses).

Quadre 3. Cens d'empreses relacionades directament amb el sector del joc privat, a Catalunya

	2007	2011	2015	2016	2017	Variació absoluta 2016/2017
Fabricants	273	113	107	107	108	1
Comercialitzadores	42	33	24	23	23	0
Operadores	824	712	553	528	509	-19
Empreses de salons de joc	186	158	88	83	79	-4
Servei tècnic	42	38	29	29	30	1
Bingos	29	34	33	32	34	2
Casinos	3	4	4	4	4	0
Total	1.399	1.092	838	806	787	-19

Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per la Direcció General de Tributs i Joc (DGTJ) de la Generalitat de Catalunya.

L'evolució dels cens d'empreses per tipus d'activitat al llarg de la darrera dècada mostra que són les empreses dedicades a la fabricació i als salons de joc les que han registrat una reducció del cens en termes relatius més elevada ([quadre 4](#)). En el primer cas, el nombre d'empreses dedicades a la fabricació s'ha reduït a més de la meitat, passant de les 273 el 2007 a les 108 el 2017, el que implica un reducció del 60,4%. En el segon cas, les empreses dels salons de joc han disminuït un 57,5% des del 2007 fins a les 79 empreses el 2017. No obstant, en ambdós casos, el nombre d'empreses s'ha mantingut força estable des del 2015. En termes absoluts, la reducció més important s'ha donat entre les operadores amb una caiguda neta de 315 empreses al llarg dels últims 11 anys. El 2017, el cens d'empreses s'ha tornat a reduir en 19 empreses però s'ha degut fonamentalment a la destrucció de teixit empresarial en el grup de les operadores, mentre que a la resta de grups pràcticament les variacions han estat mínimes en relació al 2016.

La crisi econòmica i el seu efecte sobre la despesa privada en jocs d'atzar ha estat la principal explicació d'aquesta reducció del nombre d'empreses, especialment durant el 2011 quan la fase recessiva era més intensa. De fet, amb la recuperació econòmica, s'observa com des del 2015, en la majoria de casos, el nombre d'empreses s'ha mantingut o ha variat moderadament.

Juntament amb el cicle econòmic, un segon factor rellevant d'aquesta reducció del cens és la concentració empresarial que s'ha donat en els últims anys. A aquests dos motius, se sumen les regulacions en matèria de joc i apostes que s'han produït en els darrers anys. En compliment de la Directiva 2006/123/CE i la Resolució 750/X del Parlament de Catalunya, el Govern de la Generalitat de Catalunya va fer les modificacions jurídiques pertinents per suprimir la regulació de les màquines recreatives tipus "A" i també empreses operadores tipus "A", i es va aprovar el Decret 163/2015, de 21 de juliol, de modificació del Decret 240/2004, de 30 de març, d'aprovació del Catàleg de jocs i apostes autoritzats a Catalunya i dels criteris aplicables a la seva planificació i de modificació dels decrets 86/2012, de 31 de juliol; 23/2005, de 22 de febrer; 37/2010, de 16 de març; i 397/2011, d'11 d'octubre, pels quals s'aproven diferents reglaments en matèria de joc. Aquest Decret, que va suprimir la regulació de les empreses i màquines tipus "A", es va publicar al Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC) el 23/7/2015. En conseqüència, es van donar de baixa moltes empreses tipus "A" (que van recuperar les fiances que tenien dipositades).

Quadre 4. Nombre d'empreses per tipus d'activitat, a Catalunya

	2007	2017	Variació 07/17	
			Absoluta	Relativa (%)
Fabricants	273	108	-165	-60,4
Comercialitzadores	42	23	-19	-45,2
Operadores	824	509	-315	-38,2
Empreses de salons de joc	186	79	-107	-57,5
Servei tècnic	42	30	-12	-28,6
Bingos	29	34	5	17,2
Casinos	3	4	1	33,3
Total	1.399	787	-612	-43,7

Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per la DGTJ de la Generalitat de Catalunya.

3.2 Estructura dels locals i dels establiments amb màquines recreatives i d'atzar

El nombre total de locals amb autorització per instal·lar màquines recreatives i d'atzar tipus "B" a Catalunya era de 18.966 a 31 de desembre de 2017. Segons les dades de la DGTC de la Generalitat de Catalunya, el nombre de locals amb màquines recreatives ha passat de 22.408 el 2010 a 18.966 el 2017, el que suposa una disminució relativa del 15,4% en els últims set anys i de l'1,3% en el darrer any (quadre 5).

Quadre 5. Cens de locals amb màquines recreatives i d'atzar tipus "B", a Catalunya

Any (31 de desembre)	Nombre de locals
2010	22.408
2011	21.822
2012	21.171
2013	20.610
2014	19.857
2015	19.705
2016	19.215
2017	18.966

Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per la DGTJ de la Generalitat de Catalunya.

Segons el tipus d'establiment, pràcticament tot el cens de locals amb màquines recreatives són establiments d'hostaleria i similars, el 99% del total, concretament 18.790 locals dels 18.966 totals (quadre 6). La resta es reparteixen de la següent manera: 127 corresponen a salons de joc, 45 són salons de bingo i 4 estan destinats a casinos. Cal recordar que en el cas dels salons tipus "B" o de joc el número està limitat per normativa a 126⁵, igual que en el cas de les sales de bingo (no més de 75) i del nombre de casinos on el límit per normativa és de 4, amb excepció del centre recreatiu i turístic de Vila-seca i Salou on es podrien autoritzar fins a un màxim de 6 casinos més. La bona planificació de l'oferta del sector del joc privat a Catalunya suposa una garantia de seguretat i control de qualitat addicional a l'hora de minimitzar possibles externalitats negatives tant per als proveïdors d'aquest servei com per als consumidors, com passa amb altres sectors com els hidrocarburs. Aquesta bona planificació és una característica positiva del sector a Catalunya.

En comparació amb el 2010, cal destacar la considerable reducció del nombre d'establiments d'hostaleria amb màquines recreatives, 3.439 locals menys en termes absoluts, el que correspon a un descens relatiu del 15,5%. En el cas de les sales de bingo, el nombre de sales va passar de 50 el 2010 a 43 el 2016 (un 14% menys). En l'últim any, però, s'han obert 2 sales més fins a les 45. Per contra, el nombre de salons de joc i el de casinos s'ha mantingut estable en els autoritzats per llei.

Quadre 6. Cens de locals amb màquines recreatives i d'atzar tipus "B", per tipus de local a Catalunya

	2010	2015	2016	2017	Variació 10/17	
					Absoluta	Relativa (%)
Establiments d'hostaleria i similars	22.229	19.532	19.042	18.790	-3.439	-15,5
Salons de joc	125	126	126	127	2	1,6
Sales de bingo	50	43	43	45	-5	-10,0
Casinos	4	4	4	4	0	0
Total	22.408	19.705	19.215	18.966	-2.703	-15,4

Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per la DGTJ de la Generalitat de Catalunya.

⁵ Actualment el nombre de salons de joc és de 127 i no de 126 com marca la normativa pel compliment de la sentència 804/2015, del 18 de desembre, del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC). La sentència del TSJC va autoritzar la sol·licitud de modificació d'un saló recreatiu de màquines tipus "A" a màquines recreatives tipus "A" i "B" que es va demanar el 8 de novembre de 2004.

4. ANÀLISI DE LA DEMANDA

4.1 Despesa en el sector del joc privat

En aquest apartat, l'anàlisi se centra en la demanda i en l'evolució de les variables referents al joc presencial. Els principals components són la quantitat jugada i el *Gross Gaming Revenue (GGR)*. El *GGR*⁶ és el resultat de restar la devolució en forma de premis de la quantitat jugada, el que equivaldria als ingressos bruts dels gestors (abans d'impostos) i que col·loquialment es coneix com a "joc real". A continuació, s'analiza la quantitat jugada total als casinos, bingos, màquines tipus "B" i apostes de joc presencial de gestió privada. Per tant, no s'inclouen els salons de joc.

En el quadre 7 figura la distribució de la quantitat jugada desagregada en devolució en premis i *GGR*, per modalitat de joc. Si es comparen les quatre modalitats de joc, mentre que els bingos i les màquines "B" tenen una distribució de la quantitat jugada pràcticament igual (al voltant del 70%), als casinos i les apostes el percentatge està estabilitzat entorn al 80% (gràfic 1).

Des del començament de la crisi econòmica, el pes de la devolució en forma de premis ha augmentat moderadament tant en els casinos⁷ com en els bingos⁸. Amb relació als casinos, des de 2009 la devolució en premis està estabilitzada entorn al 81% de la quantitat jugada i el *GGR* al voltant del 19% (sense tenir en compte els ingressos per propines i entrades). Pel que fa als bingos, el percentatge de devolució en premis ha passat del 62% el 2008 al 71% a partir de 2014. Respecte a les màquines tipus "B", a nivell metodològic cal remarcar que des del 2015 només s'ha disposat del *GGR*. Per aquest motiu les xifres en matèria de quantitat jugada i devolució en premis són una estimació que s'ha dut a terme elevat la dada de *GGR* a quantitat jugada aplicant la fórmula de considerar el *GGR* de l'operador com el 30% de la recaptació, atès que el 70% és el mínim legal de devolució. Cal tenir present, però, que en alguns casos aquest percentatge de devolució és superior i pot oscil·lar entre el 75% (hostaleria, per exemple) i el 97,3% (ruletes automàtiques)⁹. Atès a això els percentatges resultants del 2015 al 2017 són sempre del 70% per a la devolució en premis i del 30% per a el *GGR*. Malgrat això, si es comparen amb els de la resta de la sèrie (del 2007 al 2014), quan sí que es disposaven de dades, s'observa com aquests són iguals, el que dona a entendre que no és una aproximació desencaminada. Per últim, es disposen de dades en matèria d'apostes presencials des del 2004, any en que entra en vigor la regulació d'aquest subsector. Si observen les dades dels quatre anys disponibles, es veu com l'estructura de la quantitat apostada és força similar a la dels casinos els últims tres anys. Així, la devolució en premis se situa lleugerament per sobre del 80%.

---

⁶ El *GGR* es traduiria al català com a despesa efectiva, es a dir, quantitat jugada menys devolució en forma de premis.

⁷ Les dades referents als casinos inclouen les taules de joc i les màquines tipus "C".

⁸ Quan es faci referència a les dades relatives al bingo, cal tenir present que es parla de bingo presencial, és a dir, inclou tant les dades de bingo tradicional com de bingo electrònic.

⁹ Aquest criteri metodològic s'ha aplicat al llarg de l'informe a tota la informació que fa referència a les dades de quantitat jugada i devolució en premis de màquines tipus "B" del 2015 al 2017.

Quadre 7. Distribució de la quantitat jugada per modalitat de joc, a Catalunya
(Percentatge sobre total)

	Casinos		Bingo presencial		Màquines "B"***		Apostes presencials***	
	Devolució de premis	GGR*	Devolució de premis	GGR	Devolució de premis	GGR	Devolució de premis	GGR
2007	78	22	63	37	70	30	-	-
2008	79	22	62	38	70	30	-	-
2009	81	19	63	37	70	30	-	-
2010	80	20	63	37	70	30	-	-
2011	80	20	70	30	70	30	-	-
2012	81	19	70	30	70	30	-	-
2013	81	19	70	30	70	30	-	-
2014	81	19	71	29	70	30	86	14
2015	80	20	71	29	70	30	81	19
2016	80	20	71	29	70	30	81	19
2017	81	19	71	29	70	30	82	18

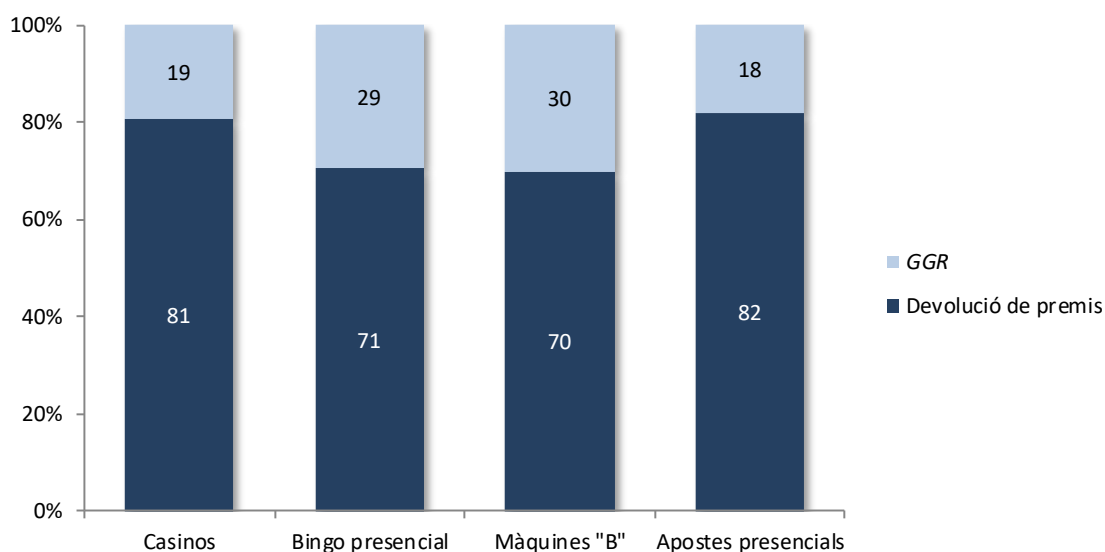
Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la Direcció General de l'Ordenació del Joc (DGOJ) i l'"Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018) per al 2017.

*Sense tenir en compte els ingressos per propines i entrades.

**Per falta de dades disponibles, les dades de quantitats jugades de les màquines tipus "B" el 2015, 2016 i 2017 són una estimació. Aquesta estimació s'ha fet elevat la dada del GGR a quantitat jugada aplicant la fórmula de considerar el GGR de l'operador com el 30% de la captació, atès que el 70% és el mínim legal de devolució. Cal tenir present, però que en alguns casos aquest percentatge de devolució és superior i pot oscil·lar entre el 75% (hostaleria, per exemple) i el 97,3% (ruletes automàtiques).

***A Catalunya, l'organització i la comercialització d'apostes va començar al juny de 2014.

Gràfic 1. Distribució de la quantitat jugada per modalitat de joc, a Catalunya el 2017 (En %)

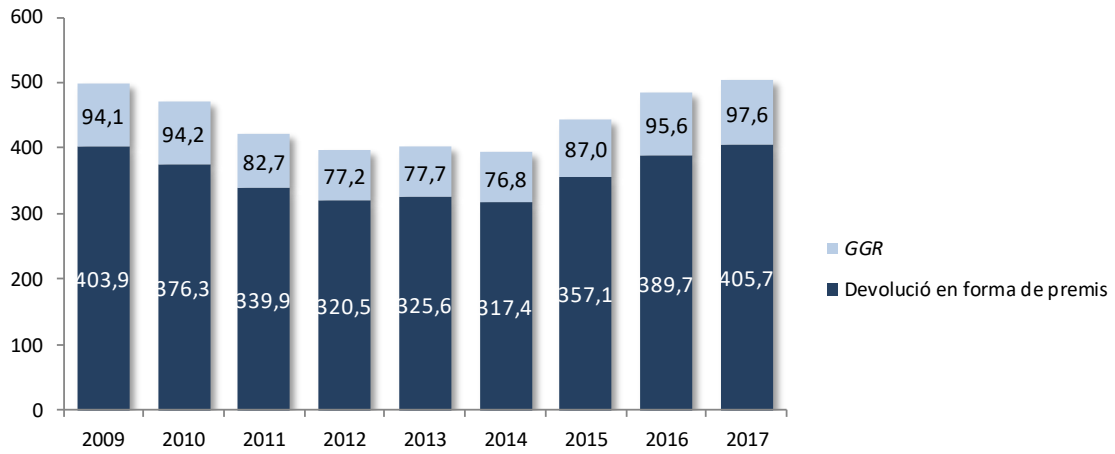
Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per l'"Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018).

El gràfic 2 mostra la distribució, en termes absoluts, de la quantitat jugada entre GGR i devolució en forma de premis de 2009 a 2017. Els resultats mostren una recuperació de la quantitat jugada a partir de 2015 en els casinos i les màquines tipus "B", que arriba a superar per primera vegada les xifres de 2009, mentre que en el cas del bingo la dada de quantitat jugada es manté força estable els darrers cinc anys i encara està per sota de la xifra de 2009.

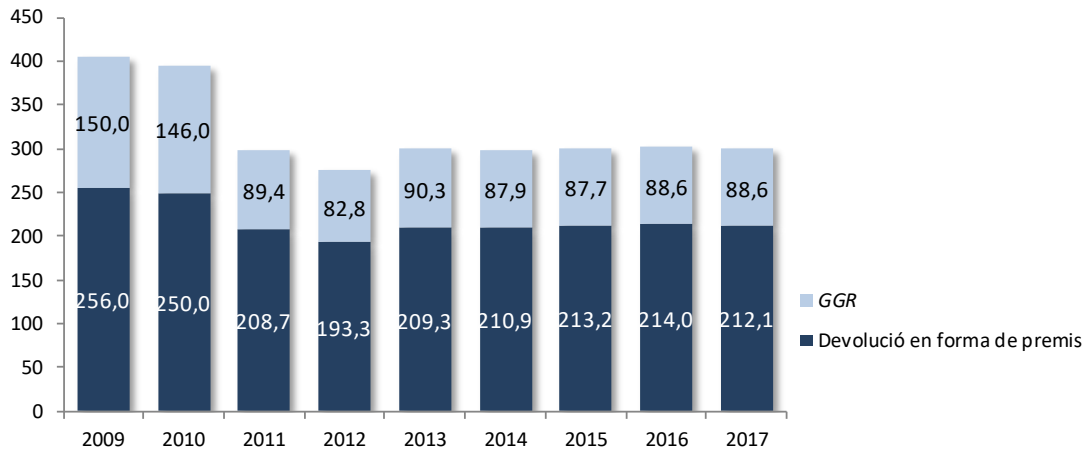

Gràfic 2. Distribució de la quantitat jugada per modalitat de joc, a Catalunya 2009-2017 (Milions d'euros)

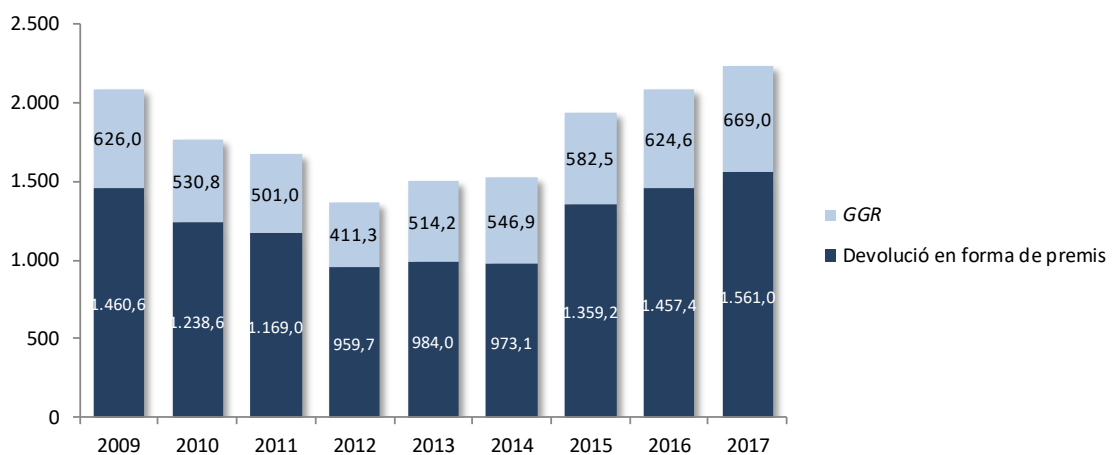
Casinos

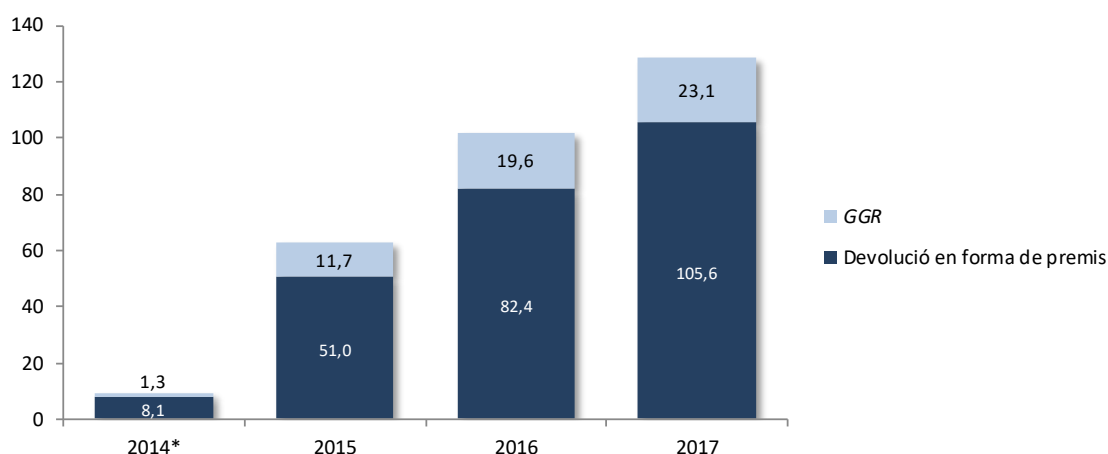
Bingo presencial

Màquines "B"

Apostes presencials

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ i l'“Anuario del juego en España 2018” (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018) per al 2017.

*A Catalunya, l'organització i la comercialització d'apostes va començar al juny de 2014.

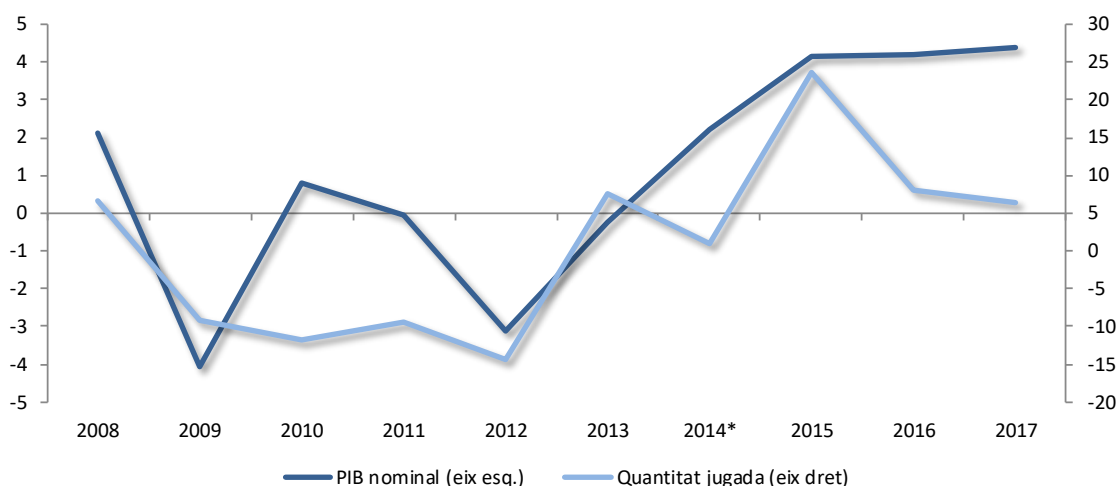
4.1.1 Quantitat jugada

La quantitat jugada en el sector del joc privat presencial a Catalunya va ascendir a 3.162,5 milions d'euros el 2017, el 17,9% del total espanyol¹⁰. Si es compara l'evolució de la quantitat jugada i del Producte Interior Brut (PIB) s'observa que sector del joc privat presenta un component procíclic amb l'economia ([gràfic 3](#)). Totes dues variables s'han comportat de manera similar, seguint una forma de “W” per les dues recessions que s'han viscut des de l'inici de la crisi el 2008. Per tant, és d'esperar que la quantitat jugada augmenti mentre el PIB segueixi creixent i que, a més, tendeixi a fer-ho de manera més pronunciada com es veu en la sèrie. En el 2017, mentre el PIB de Catalunya va créixer en termes nominals un 4,4%, la quantitat jugada ho va fer un 6,4%.

Si es desglossa la quantitat jugada total per modalitat de joc, es constata que la major part del joc prové de les màquines “B”. En tots els anys de la sèrie disponible, la quantitat jugada a les màquines “B” representa més de dues terceres parts del total jugat ([gràfic 4](#)). En mitjana durant el període 2009-2014 (abans de la incorporació de les apostes), quasi el 70% provenia de les màquines “B”, el 18% dels casinos i el 13,6% restant dels bingos. Amb la incorporació de les apostes el 2015, s'observa com aquestes, tot i tenir un pes mínim (4,6%) han guanyat cert pes en detriment sobretot del bingo presencial i dels casinos, fenomen al qual també ha contribuït la recuperació de les màquines “B”.

¹⁰ A l'annex 2.1. (pàg. 70) s'adjunta un quadre on es recull la quantitat jugada en el sector del joc privat per comunitats autònomes. Aquest resultat és la suma de les quantitats jugades als casinos, bingo presencial, màquines “B” i apostes. Les xifres per a les màquines “B” del 2015 al 2017 són una estimació feta a partir de la despesa efectiva o GGR. Atès que pot haver-hi divergències i les xifres són orientatives, no s'inclou el quadre en l'informe.

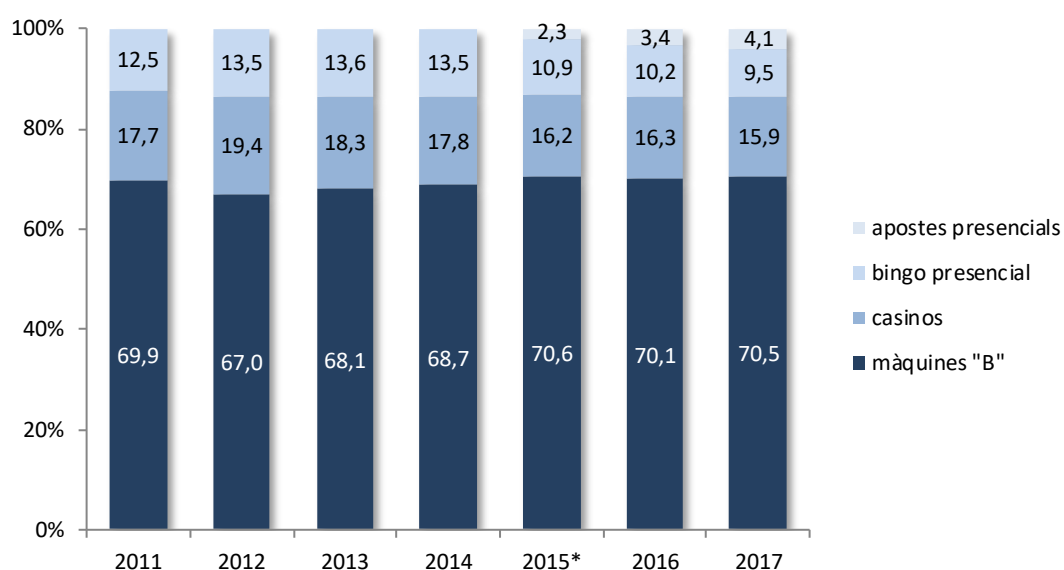
Gràfic 3. Quantitat jugada i del PIB a preus corrents, a Catalunya (Taxe de variació interanual)

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ, l'“Anuario del juego en España 2018” (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018) per al 2017, i les dades de macromagnituds de l'Idescat.

* A Catalunya, l'organització i la comercialització d'apostes va començar al juny de 2014.

Gràfic 4. Distribució de la quantitat jugada en el sector del joc privat, a Catalunya (Percentatge sobre el total)

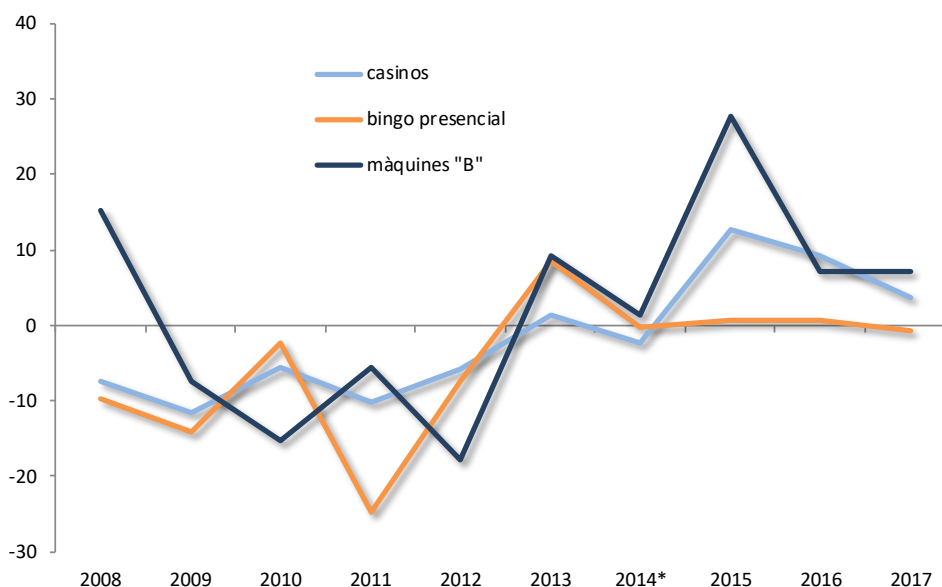
Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ i l'“Anuario del juego en España 2018” (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018) per al 2017.

*El juny del 2014 es posa en marxa l'organització i comercialització d'apostes a Catalunya, per tant el 2015 és el primer any amb dades anuals pel que fa a aquesta modalitat de joc.

Com s'ha vist al gràfic 4, la quantitat jugada pateix un intens retrocés en el període 2009-2012 i una etapa de recuperació, entre el 2013 i el 2017, però que és més evident a partir de 2015 (gràfic 5). De fet, el període 2015 a 2017 ha estat molt positiu ja que tant els casinos com les màquines “B” registren creixements intensos en les quantitats jugades (destaquen els augments del 2015: 12,7% als casinos i 27,7% a les màquines “B”). Les taxes de variació interanual per al 2017 es moderen una mica respecte al 2015, però són igualment notables: del 3,7% en la quantitat jugada als casinos i del 7,1% en el cas de les màquines “B”. En canvi, en el cas dels

bingos els creixements són força més moderats i fins i tot tornen a ser negatius el 2017 (-0,7%). Pel que fa les apostes, les taxes de variació de 2016 (+62,8%) i 2017 (+26,1%) mostren que es tracta d'un mercat incipient amb força recorregut de creixement per davant i, per tant, no s'hauria de comparar amb els altres subsectors, els quals ja han desenvolupat pràcticament tot el seu potencial i, fins i tot en el cas del bingo ja mostra símptomes de cert estancament.

Gràfic 5. Quantitat jugada per modalitat de joc, a Catalunya
(Taxes de variació interanual)

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ i l'“Anuario del juego en España 2018” (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018) per al 2017.

*A Catalunya, l'organització i la comercialització d'apostes va començar al juny de 2014.

Per complementar la informació prèvia, el quadre 8 presenta el resum de les magnituds jugades als casinos, bingos, màquines “B” i apostes a Catalunya entre els anys 2007 i 2017. Per primer cop des de l'inici de la crisi econòmica, el 2017 la quantitat jugada total supera els 3 milions d'euros (3,16 milions d'euros) i s'apropa al valor màxim del 2008 (3,29 milions d'euros). Tot i que és cert que amb la incorporació de les apostes el 2014 es produeix un trencament en la sèrie i, per tant, els anys anteriors i posteriors no són estrictament comparables; el pes d'aquestes sobre el total és molt reduït (4,1% el 2017) i per tant no desvirtua el fet que des del 2015 s'estan recuperant les quantitats jugades prèvies a la crisi. Per modalitat de joc, la quantitat jugada a les màquines “B” està igualment molt a prop de la de 2008 i 2009 amb un total de 2.230 milions d'euros el 2017, mentre que en el cas dels casinos i els bingos encara es registren valors força allunyats dels de 2007 (un 17% i 43% inferiors, respectivament).

Quadre 8. Quantitat jugada en el sector del joc privat, a Catalunya

	Casinos	Bingo presencial	Màquines "B"	Apostes presencials	Total
(milions d'euros corrents)					
2007	608,7	523,9	1.954,6	-	3.087,2
2008	563,9	472,6	2.252,8	-	3.289,3
2009	497,9	406,0	2.086,6	-	2.990,5
2010	470,5	396,0	1.769,5	-	2.636,0
2011	422,7	298,1	1.670,0	-	2.390,8
2012	397,7	276,1	1.370,9	-	2.044,7
2013	403,2	299,6	1.498,2	-	2.201,1
2014*	394,2	298,8	1.520,0	9,4	2.222,4
2015	444,1	300,9	1.941,7	62,7	2.749,3
2016	485,3	302,6	2.082,0	102,0	2.971,9
2017	503,3	300,6	2.230,0	128,6	3.162,5
(percentatge sobre el total)					
2007	19,7	17,0	63,3	-	100,0
2008	17,1	14,4	68,5	-	100,0
2009	16,7	13,6	69,8	-	100,0
2010	17,8	15,0	67,1	-	100,0
2011	17,7	12,5	69,9	-	100,0
2012	19,4	13,5	67,0	-	100,0
2013	18,3	13,6	68,1	-	100,0
2014*	17,7	13,4	68,4	-	100,0
2015	16,2	10,9	70,6	2,3	100,0
2016	16,3	10,2	70,1	3,4	100,0
2017	15,9	9,5	70,5	4,1	100,0
(taxa de variació interanual)					
2008	-7,4	-9,8	15,3	-	6,5
2009	-11,7	-14,1	-7,4	-	-9,1
2010	-5,5	-2,5	-15,2	-	-11,9
2011	-10,2	-24,7	-5,6	-	-9,3
2012	-5,9	-7,4	-17,9	-	-14,5
2013	1,4	8,5	9,3	-	7,6
2014*	-2,2	-0,3	1,5	-	1,0
2015	12,7	0,7	27,7	-	23,7
2016	9,3	0,6	7,2	62,8	8,1
2017	3,7	-0,7	7,1	26,1	6,4

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ i l'"Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018) per al 2017.

*A Catalunya, l'organització i la comercialització d'apostes va començar al juny de 2014. Per tant, les dades a partir d'aquest any inclouen aquesta modalitat de joc.

4.1.2 Gross Gaming Revenue

Per definició, el *GGR* està estretament relacionat amb la quantitat jugada en el sentit que n'és part integrant. Com s'ha vist en els quadres i gràfics anteriors, els percentatges entre *GGR* i devolució en forma de premis s'han mantingut pràcticament constants en els darrers anys a cada modalitat de joc. Per tant, és d'esperar que el comportament d'aquesta variable segueixi una evolució similar a la de la quantitat jugada. Igual que en el cas anterior, la incorporació de les apostes suposa un trencament en la sèrie, però donat que el seu reduït pes (2,6% del *GGR* total el 2017), l'anàlisi de les tendències segueix sent sòlida.

En aquest sentit, el *GGR* mostra una recuperació en els últims cinc anys. Mentre que el 2012 s'assolia el mínim històric, amb un total de 571 milions d'euros, el 2017 aquesta xifra és força superior i se situa en els 878 milions d'euros. Però malgrat que l'evolució està sent progressivament positiva, aquesta xifra és encara inferior, en quasi 100 milions d'euros, al màxim històric de 975 milions d'euros que es va assolir el 2008 (quadre 9).

Un altre tret característic és que els percentatges sobre el total del *GGR* i quantitat jugada segons la modalitat de joc són lleugerament diferents. En general, el bingo i les màquines "B" tenen un pes sobre el total que és superior al *GGR* que a la quantitat jugada perquè el percentatge que representa la devolució en premis és més petita que en el cas dels casinos o, especialment, les apostes. Si s'analitzen les dades de 2017, la distribució sobre el total era d'un 11,1% per als casinos, un 10,1% per al bingo presencial i d'un 76,2% en el cas de les màquines "B". Mentre que als casinos les xifres s'han anat mantenint amb petites variacions, el bingo presencial ha perdut força pes en aquests onze anys a favor de les màquines "B", que des del 2013 ja representen més d'un 75% del total del *GGR* a Catalunya.

Igualment, si es comparen el gràfic 6 (*GGR* per modalitat de joc 2008-2017) i el gràfic 5 (quantitat jugada per modalitat de joc 2008-2017), s'observa com ambdós presenten una evolució similar. D'una banda, en la fase de retrocés, el pitjor any en conjunt va ser el 2012, amb una caiguda del 15,1%, sobretot per la negativa evolució de les màquines "B" (amb una caiguda interanual del 17,9%) i del seu pes sobre el conjunt del sector. D'altra banda, en l'etapa de creixement econòmic es veu com a partir del 2014 les taxes de variació interanual han seguit tendències diferents segons la tipologia de joc. En el primer cas, les màquines "B" han mantingut una taxa de creixement estable i constant en els darrers quatre anys i el seu *GGR* ha augmentat a una mitjana del 6,8%. En el cas del bingo presencial, les variacions interanuals també han estat força estables, però el *GGR* sols augmenta el 2016 (+1,1%). La resta d'anys presenta taxes lleugerament negatives i això fa que en mitjana decreixi un 0,5% durant el període. Per últim, el *GGR* als casinos, després d'un retrocés de l'1,2% el 2014, va experimentar un gran augment el 2015 (del 13,4%) i s'ha anat reduint a un ritme intens en els anys següents. El 2017, l'increment va ser, tot i que positiu, del 2,1%. Així doncs, el *GGR* es torna a recuperar gràcies a l'augment en els casinos i les màquines "B", ja que el *GGR* en els bingos pràcticament no ha variat, i les apostes no sols tenen un recorregut molt curt, sinó que el seu pes és molt reduït.

Quadre 9. GGR en el sector del joc privat, a Catalunya

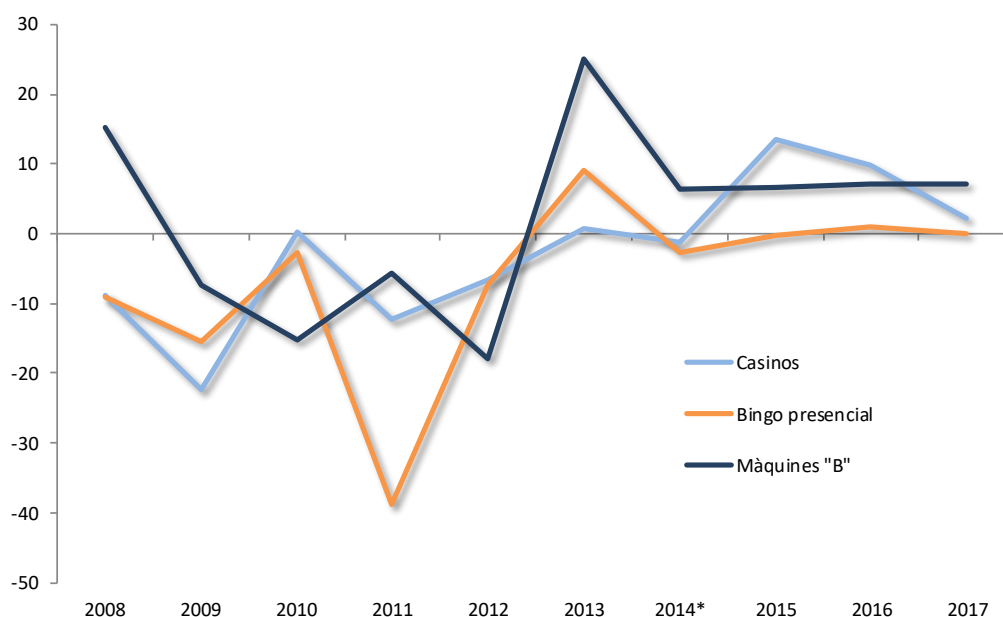
	Casinos	Bingo presencial	Màquines "B"	Apostes presencials	Total
(milions d'euros corrents)					
2007	132,8	195,3	586,4	-	914,4
2008	121,1	177,5	675,9	-	974,5
2009	94,1	150,0	626,0	-	870,1
2010	94,2	146,0	530,8	-	771,1
2011	82,7	89,4	501,0	-	673,1
2012	77,2	82,8	411,3	-	571,3
2013	77,7	90,3	514,2	-	682,1
2014*	76,8	87,9	546,9	1,3	712,9
2015	87,0	87,7	582,5	11,7	768,9
2016	95,6	88,6	624,6	19,6	828,4
2017	97,6	88,6	669,0	23,1	878,2
(percentatge sobre el total)					
2007	14,5	21,4	64,1	-	100,0
2008	12,4	18,2	69,4	-	100,0
2009	10,8	17,2	71,9	-	100,0
2010	12,2	18,9	68,8	-	100,0
2011	12,3	13,3	74,4	-	100,0
2012	13,5	14,5	72,0	-	100,0
2013	11,4	13,2	75,4	-	100,0
2014*	10,8	12,3	76,7	-	99,8
2015	11,3	11,4	75,8	1,5	98,5
2016	11,5	10,7	75,4	2,4	97,6
2017	11,1	10,1	76,2	2,6	97,4
(taxa de variació interanual)					
2008	-8,8	-9,1	15,3	-	6,6
2009	-22,3	-15,5	-7,4	-	-10,7
2010	0,2	-2,7	-15,2	-	-11,4
2011	-12,2	-38,7	-5,6	-	-12,7
2012	-6,7	-7,4	-17,9	-	-15,1
2013	0,6	9,0	25,0	-	19,4
2014*	-1,2	-2,6	6,4	-	4,5
2015	13,4	-0,3	6,5	-	7,9
2016	9,8	1,1	7,2	68,2	7,7
2017	2,1	-0,1	7,1	17,4	6,0

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ i l'"Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018) per al 2017.

*A Catalunya, l'organització i la comercialització d'apostes va començar al juny de 2014. Per tant, les dades a partir d'aquest any inclouen aquesta modalitat de joc.

Cal comentar que l'exploració de les màquines "B" es reparteix aproximadament en un 50% entre l'empresa del sector del joc i l'establiment d'hostaleria on s'ubica la màquina. Per tant, el GGR del client a les màquines "B" no és un ingrés íntegre per a les empreses del sector del joc privat.

Gràfic 6. GGR per modalitat de joc, a Catalunya
(Taxes de variació interanual)

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ i l' "Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018) per al 2017.

*A Catalunya, l'organització i la comercialització d'apostes va començar al juny de 2014.

Si s'analitzen les dades de GGR a nivell estatal¹¹, el 2017 ha augmentat un 7,1% fins a situar-se en els 4.918 milions d'euros (quadre 10). No obstant això, aquesta xifra encara és notablement inferior a la que es va registrar en el moment àlgid del cicle (el 2008 va ser de 6.084,5 milions d'euros)¹². Per comunitats autònomes, quasi la meitat han crescut en termes relatius per sobre de la mitjana estatal: País Basc i Canàries (11,8% cadascuna), La Rioja (10,1%), Astúries (8,1%), Castella i Lleó (7,8%) i Castella La Manxa (7,6%). D'entre les que registren creixements interanuals inferiors, Ceuta i Balears serien les que presenten un increment del GGR menor (2,6% i 2,7%, respectivament).

Catalunya és una de les quatre comunitats autònomes on hi ha un GGR en termes absoluts més elevat. El 2017, amb 878,2 milions d'euros de GGR, se situa en segona posició, amb un pes relatiu del 17,9%, només superada per Madrid (1.003 milions d'euros i el 20,4% del GGR total a Espanya). La segueixen la Comunitat Valenciana amb 671,6 milions i Andalusia amb 570,2 milions d'euros. Conjuntament, aquestes quatre comunitats autònomes representen gairebé el 65% del GGR de tot l'Estat espanyol l'any 2017.

¹¹ La disponibilitat de dades pel que fa a les apostes varia segons la comunitat autònoma, atès que no totes han regulat alhora. Per a més detall veure l'apartat 4.2.5 d'apostes presencials (pàg. 39).

¹² La sèrie completa des del 2007 es troba a l'annex 2.2. (pàg. 71).

Quant al creixement d'aquestes quatre comunitats en la fase de recuperació (des del 2014), ha estat més lenta en el cas andalús amb un creixement acumulat del 14,6%. La Comunitat Valenciana i Catalunya registren les majors variacions acumulades durant aquest període amb taxes del 23,8% i 23,2%, respectivament. Pel que fa a Madrid, l'augment ha estat del 15,6%. Així doncs, amb una fase d'augment ja consolidada, el 2017 s'observa certa convergència i en mitjana aquestes quatre comunitats han crescut a taxes força similars, entre el 5-8% (gràfic 7).

Quadre 10. GGR en el joc privat, per comunitats autònomes (Milions d'euros) **13

	2014	2015	2016	2017	var.16/17(%)	Pes 2017(%)
Andalusia	497,5	511,0	539,1	570,2	5,8	11,6
Aragó	125,0	117,7	124,0	132,1	6,5	2,7
Astúries	70,4	72,3	75,3	81,4	8,1	1,7
Balears	83,2	94,0	103,5	106,4	2,7	2,2
Canàries	200,5	184,5	208,1	232,7	11,8	4,7
Cantàbria	45,9	47,0	51,9	55,5	7,0	1,1
Castella La Manxa*	152,4	163,0	222,7	239,7	7,6	4,9
Castella i Lleó	206,5	200,3	213,0	229,7	7,8	4,7
Catalunya	712,9	768,9	828,4	878,2	6,0	17,9
Extremadura	73,8	75,9	82,4	86,1	4,6	1,8
Galícia	132,5	163,1	167,8	178,6	6,4	3,6
Madrid	867,4	909,4	931,2	1.003,0	7,7	20,4
Múrcia	98,2	104,0	113,7	120,5	6,0	2,5
Navarra *	48,6	50,6	50,3	53,1	5,7	1,1
País Basc	176,7	202,7	208,4	232,9	11,8	4,7
La Rioja	25,6	27,7	29,5	32,5	10,1	0,7
Com. Valenciana	542,7	592,1	631,3	671,6	6,4	13,7
Ceuta	8,2	7,7	8,7	8,9	2,6	0,2
Melilla	4,3	4,0	4,5	4,8	6,8	0,1
Total	4.072,3	4.295,9	4.593,9	4.918,0	7,1	100,0

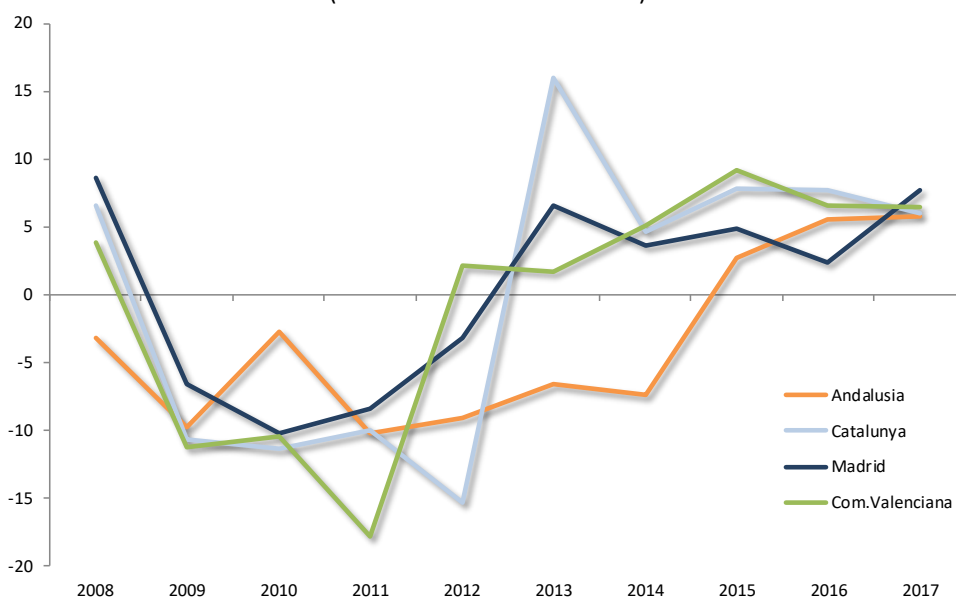
Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ i l'"Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018) per al 2017.

*En el cas de Navarra no hi ha dades disponibles de GGR per als casinos. En el cas de Castella La Manxa es comencen a registrar dades de casinos a partir del 2015.

** La disponibilitat de dades pel que fa a les apostes varia segons la comunitat autònoma, atès que no totes han regulat alhora. Per a més detall veure l'apartat 4.2.5 d'apostes presencials (pàg. 39).

¹³ La sèrie completa des del 2007 es troba a l'annex 2.2. (pàg. 71).

Gràfic 7. GGR en les comunitats autònomes on més s'hi juga*
(Taxes de variació interanual)

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ i l'“Anuario del juego en España 2018” (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018) per al 2017.

*Madrid i València registren dades pel que fa a les apostes presencials des del 2013, Catalunya des del 2014 i Andalusia encara no ho ha fet perquè aquestes es van regular l'últim trimestre de 2017.

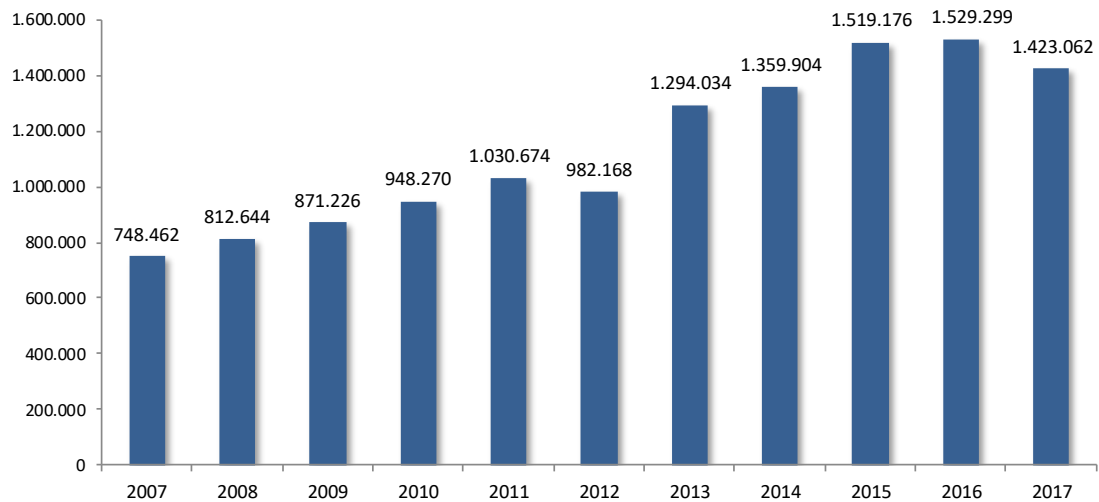
4.2 Modalitats de joc presencial

4.2.1 Casinos

Actualment, operen quatre casinos a Catalunya (Casino de Barcelona, Casino de Tarragona, Casino de Peralada i el Casino de Lloret). No obstant, s'espera que en els pròxims anys passin a operar cinc casinos a Catalunya, atès que el 25 de maig de 2018, la Generalitat de Catalunya va autoritzar la llicència del casino previst per al complex d'oci Hard Rock Entertainment World a Vila-seca i Salou. Un cop s'atorguin les llicències municipals, l'operadora té tres anys per desenvolupar la proposta arquitectònica i continuar amb la resta de tràmits.

En relació amb els casinos que estan actualment en funcionament, per segon cop des de l'inici de la sèrie l'any 2007, el nombre de visites als quatre casinos ha disminuït el 2017. La primera reducció del nombre de visites va ser el 2012 amb un descens interanual del 4,7%, però es va recuperar l'any següent amb un augment considerable del 31,8%. Aquest darrer any la disminució ha estat del 6,9%, però tot i la davallada el nombre de visitants s'ha situat en 1.423.062 persones, que és la tercera dada més positiva de la sèrie històrica i representa quasi el doble de les visites registrades el 2007 (748.462 persones) ([gràfic 8](#)).

Gràfic 8. Nombre de visites als casinos, a Catalunya

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ i l'“Anuario del juego en España 2018” (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018) per al 2017.

Malgrat el descens del nombre de visites als casinos, aquest 2017 hi ha hagut un augment del 3,7% en la quantitat jugada en aquests establiments a Catalunya ([quadre 11](#)). Aquest fet implica que s'ha produït un augment de la despesa mitjana neta jugada per visita i, més important, un possible canvi de tendència respecte al període 2007-2014 durant el qual augmentava el nombre de visitants però disminuïa la despesa mitjana.

Catalunya és la comunitat que encapçala el rànquing en quantitat jugada en els casinos el 2017, amb 503,3 milions d'euros, el 26,9% del total estatal. A més, l'anàlisi comparativa territorial mostra que Catalunya és una de les sis comunitats on ha augmentat la quantitat jugada als casinos el 2017. La resta són: Ceuta (22,1%), Andalusia (16,2%), Astúries (10,7%), Madrid (8%) i la Comunitat Valenciana (2,9%). De les que han experimentat variacions interanuals negatives, destaquen per sobre de la resta Múrcia i Melilla amb uns descensos respectius del 26,2% i del 12,2%. En termes absoluts, les tres comunitats autònomes on ha augmentat més la quantitat jugada són: Madrid, Andalusia i Catalunya. Així doncs, el 2017 la quantitat jugada augmenta en 34,6 milions d'euros a Madrid fins als 462,5 milions d'euros. Per darrera, a Andalusia s'experimenta un increment de quasi 29 milions d'euros fins als 207,2 milions d'euros. I, en tercer lloc, a Catalunya la quantitat jugada creix 18 milions fins als 503,3 milions d'euros. Paradoxalment, amb perspectiva històrica, Catalunya és la segona comunitat on s'ha reduït més la quantitat jugada en termes absoluts des del 2007, amb un total de 105,4 milions d'euros menys. La primera posició correspon a Andalusia que ha registrat una pèrdua en aquests deu anys de 124 milions d'euros.

Quadre 11. Quantitat jugada en els casinos, per comunitats autònomes (Milions d'euros)¹⁴

	2014	2015	2016	2017	var.16/17(%)	Pes 2017(%)
Andalusia	143,1	160,7	178,3	207,2	16,2	11,1
Aragó	16,1	15,3	14,3	13,3	-6,5	0,7
Astúries	13,7	16,5	18,8	20,9	10,7	1,1
Balears	83,9	96,4	106,7	94,8	-11,1	5,1
Canàries	146,8	153,3	158,3	156,9	-0,9	8,4
Cantàbria	16,5	16,1	16,5	14,7	-11,0	0,8
Castella La Manxa	nd	8,4	23,9	21,2	-11,5	1,1
Castella i Lleó	21,1	20,6	25,7	24,8	-3,3	1,3
Catalunya	394,2	444,1	485,3	503,3	3,7	26,9
Extremadura	27,5	30,3	28,4	26,2	-7,6	1,4
Galícia	20,7	21,3	19,3	18,0	-6,3	1,0
Madrid	368,8	385,5	432,6	467,2	8,0	24,9
Múrcia	23,9	20,7	19,0	14,0	-26,2	0,7
Navarra	nd	nd	nd	nd	---	---
País Basc	48,2	57,5	58,2	55,2	-5,2	2,9
La Rioja	5,4	5,4	5,5	5,1	-8,4	0,3
Com. Valenciana	183,5	212,9	214,8	221,0	2,9	11,8
Ceuta	2,9	4,3	4,5	5,5	22,1	0,3
Melilla	4,7	5,5	3,8	3,3	-12,2	0,2
Total	1.521	1.675	1.814	1.873	3,2	100,0

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ i l'"Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018) per al 2017.

nd: no disponible

A Catalunya, aquest augment de la quantitat jugada el 2017 ha repercutit positivament en els ingressos totals dels casinos i en totes les variants de joc. El *GGR* s'han incrementat gradualment des del 2014 fins a situar-se en els 105,3 milions d'euros el 2017, un 2,2% més que l'any anterior. No obstant això, aquesta xifra representa una pèrdua d'*GGR* del 20,7% respecte al 2007 quan el sector va comptabilitzar 132,8 milions d'euros ([quadre 12](#)).

Si s'analitzen el *GGR* segons el tipus de joc, no és fins al 2015 que tots els tipus de joc comencen a registrar variacions interanuals positives. El 2017, comparativament, els creixements han estat més moderats que els dos anys anteriors. Del total que han ingressat els casinos el 2017, més de la meitat (el 51,6%) ha vingut de les màquines "C" amb un total de 54,4 milions d'euros, un 1,2% més que l'any anterior. En segon lloc, el 41% del total ha procedit de les taules de joc amb un total de 43,2 milions d'euros, un 3,2% més que el 2016. En darrer lloc, les entrades i propines han mantingut un pes del 7,3% i els seus *GGR* han augmentat un 2,7% fins als 7,7 milions d'euros.

¹⁴ La sèrie completa des del 2007 es troba a l'annex 2.3. (pàg. 72).

Quadre 12. GGR dels casinos, a Catalunya

	Taules de joc	Màquines "C"	Propines i entrades	Total
(milions d'euros)				
2007	63,7	48,5	20,6	132,8
2008	58,0	46,3	16,8	121,1
2009	50,8	43,3	13,1	107,2
2010	52,1	42,1	0,6	94,8
2011	47,1	35,6	9,2	91,9
2012	40,4	36,8	7,3	84,5
2013	36,1	41,6	6,0	83,7
2014	35,1	41,7	5,8	82,6
2015	39,0	48,0	6,9	93,2
2016	41,8	53,7	7,5	103,1
2017	43,2	54,4	7,7	105,3
(percentatge sobre el total)				
2007	48,0	36,5	15,5	100,0
2008	47,9	38,2	13,9	100,0
2009	47,4	40,4	12,2	100,0
2010	55,0	44,4	0,6	100,0
2011	51,3	38,7	10,0	100,0
2012	47,8	43,6	8,6	100,0
2013	43,1	49,7	7,2	100,0
2014	42,5	50,5	7,0	100,0
2015	41,9	51,5	7,4	100,0
2016	40,6	52,1	7,3	100,0
2017	41,0	51,6	7,3	100,0
(taxa de variació interanual)				
2008	-8,9	-4,5	-18,4	-8,8
2009	-12,4	-6,5	-22,0	-11,5
2010	2,6	-2,8	-95,4	-11,6
2011	-9,5	-15,5	1426,1	-3,1
2012	-14,4	3,5	-20,5	-8,1
2013	-10,6	12,9	-17,3	-0,9
2014	-2,7	0,2	-3,7	-1,3
2015	11,2	15,2	18,3	12,8
2016	7,2	11,9	9,7	10,7
2017	3,2	1,2	2,7	2,2

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ i l' "Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018) per al 2017.

Amb perspectiva temporal, les dades del quadre 12 desprenen dues idees. En primer lloc, des del 2007, les propines i entrades han reduït el seu pes sobre el total en més de la meitat: del 15,5% el 2007 al 7,3% el 2017, valor entorn al qual han oscil·lat els pesos en els darrers cinc anys. Pel que fa les taules de joc, aquestes també han perdut pes respecte a l'inici de la sèrie, però no en la mateixa intensitat, atès que en cap moment han suposat menys del 40% dels ingressos totals dels casinos. Així doncs, aquest buit ha estat ocupat per les màquines "C" que, malgrat la crisi econòmica, han passat de representar el 36,5% del total el 2007 a més del 60% des del 2014. Així doncs, aquest fenomen contribueix a explicar la segona observació. Des del 2014 fins

aquest darrer any, el *GGR* totals han augmentat un 27,5%, i, segons el tipus de joc, les màquines “C” han contribuït amb 15,4 punts percentuals d’aquest increment, les taules de joc amb 9,8 punts i les entrades i propines amb 2,3 punts.

La despesa mitjana per visitant és el resultat de dividir el *GGR* pel nombre de visitants. Tal com s’observa al [quadre 13](#), la despesa mitjana per visitant s’ha reduït considerablement des del màxim històric registrat al 2006 (un -60,1% acumulat). Tanmateix, en els últims tres anys sembla haver consolidat una tendència clarament de recuperació gràcies a l’augment de les quantitats jugades, atès que de fet el nombre de visitants s’ha estancat i inclús reduït en el període. Així, el 2017 la despesa neta mitjana va ser de 74 euros, un 9,8% més que l’any anterior. Segons el tipus de joc, la despesa neta per persona a les taules de joc ha augmentat un 11% el 2017 fins als 30,4 euros, i la de màquines “C” ha crescut un 8,8%, situant-se en 38,2 euros. La despesa en propines i entrades és de només 5,4 euros i, malgrat recuperar-se en els últims dos anys, ha patit una davallada molt considerable respecte als prop de 30 euros que va assolir el 2006.

Quadre 13. Despesa mitjana neta per visita als casinos, a Catalunya (Euros)

	Taules de joc	Màquines C	Propines i entrades	Total
2003	74,5	45,0	27,8	147,3
2004	77,5	52,0	28,6	158,0
2005	79,0	53,9	26,9	159,8
2006	93,8	62,7	29,2	185,6
2007	85,1	64,8	27,5	177,4
2008	71,4	57,0	20,7	149,0
2009	58,3	49,7	15,0	123,0
2010	54,9	44,4	0,6	100,0
2011	45,7	34,5	8,9	89,1
2012	41,1	37,5	7,4	86,0
2013	27,9	32,1	4,7	64,7
2014	25,8	30,6	4,3	60,7
2015	25,7	31,6	4,5	61,3
2016	27,4	35,1	4,9	67,4
2017	30,4	38,2	5,4	74,0

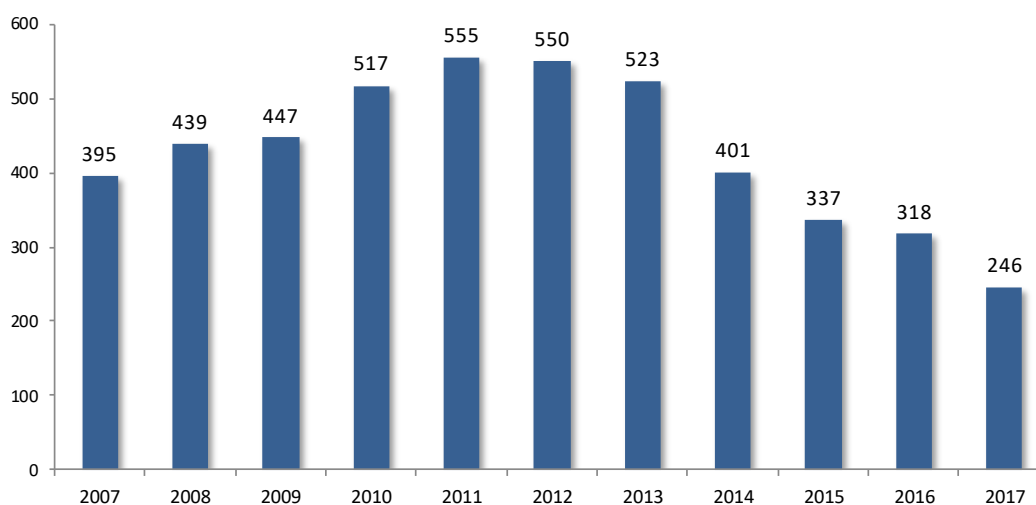
Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ i l’*“Anuario del juego en España 2018”* (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018) per al 2017.

En la present edició, s’ha optat per incorporar la informació relativa a les màquines recreatives i d’atzar tipus “C” en l’apartat de casinos, atès que aquestes màquines només es poden ubicar en aquests tipus de locals.

Així doncs, com mostra el [gràfic 9](#), la tendència en l’evolució del nombre de màquines “C” a Catalunya ha estat inversa a la de la resta de variables analitzades fins ara. Mentre que durant els anys de crisi econòmica normalment la tendència ha estat de decreixements i a l’inrevés a l’etapa de recuperació, el nombre de màquines “C” va augmentar des del 2007 fins al 2011, quan es va assolir un màxim històric de 555 màquines. Per contra, a partir de 2012 l’evolució ha estat

decreixent fins al 2017. De fet, la reducció interanual el 2017 ha estat del 22,6% fins a les 246 màquines, el mínim de la sèrie disponible.

Gràfic 9. Màquines recreatives i d'atzar de tipus "C", a Catalunya

Font: elaboració pròpia a partir dels informes trimestrals "Dades del Joc" de la DGTJ de la Generalitat de Catalunya.

No obstant això, com s'ha vist en l'anàlisi prèvia del *GGR* als casinos, les màquines "C" han estat les que més han contribuït a l'augment d'aquests del 2014 al 2017, fet que concorda amb les dades de la quantitat jugada en aquest tipus de màquines en el mateix període ([quadre 14](#)). En valors absoluts, Catalunya va ser la comunitat autònoma amb més despesa en màquines "C" (amb 271,9 milions d'euros), sent el 35% del total estatal.

A nivell estatal, el 2017 se supera per primer cop la quantitat jugada el 2007 (749,7 milions d'euros) amb un total de 779,6 milions d'euros, un 4% més que l'any anterior. Com s'ha dit, Catalunya és la comunitat líder en despesa als casinos. Pel que fa la resta de comunitats i ciutats autònomes, en termes relatius set han registrat increments positius el 2017 i cinc ho han fet per sobre de la mitjana: Andalusia (16%), La Rioja (11%), la Comunitat Valenciana (8,3%), Canàries (8,1%) i Madrid (7,3%). En valors absoluts, també són aquestes (excepte la Rioja) les comunitats on més diners s'han jugat el 2017 i les que tenen un pes més rellevant, (per darrere de Catalunya) sobre el conjunt de l'Estat. Així doncs, la quantitat gastada a Madrid ha estat d'111,1 milions d'euros, de 97,6 milions a les Canàries, de 94,8 milions a la Comunitat Valenciana i de 75,4 milions a Andalusia. En mitjana, aquestes comunitats tenen un pes molt similar cadascuna (entorn al 12%) i conjuntament suposen el 49% en total.

Quadre 14. Quantitat jugada en màquines tipus "C", per comunitats autònomes (Milions d'euros)¹⁵

	2014	2015	2016	2017	var.16/17(%)	Pes 2017(%)
Andalusia	55,9	61,2	65,1	75,4	16,0	9,7
Aragó	5,0	4,4	3,2	3,0	-7,8	0,4
Astúries	5,3	6,6	6,2	5,9	-5,1	0,8
Balears	34,4	39,6	42,2	42,0	-0,5	5,4
Canàries	77,0	79,9	90,3	97,6	8,1	12,5
Cantàbria	10,3	11,0	10,9	9,1	-16,4	1,2
Castella La Manxa	nd	2,5	5,7	3,4	-40,9	0,4
Castella i Lleó	4,7	4,8	5,6	5,8	2,5	0,7
Catalunya	208,3	240,0	268,6	271,9	1,2	34,9
Extremadura	15,8	16,8	17,4	17,1	-1,6	2,2
Galícia	7,9	7,6	7,3	6,8	-6,8	0,9
Madrid	66,7	90,6	103,6	111,1	7,3	14,3
Múrcia	3,6	2,6	2,8	2,3	-19,8	0,3
Navarra	nd	nd	nd	nd	---	---
País Basc	27,3	31,3	30,9	31,3	1,3	4,0
La Rioja	1,1	0,9	0,7	0,7	11,5	0,1
Com. Valenciana	56,3	80,6	87,6	94,8	8,3	12,2
Ceuta	0,4	1,0	1,4	1,2	-12,1	0,2
Melilla	0,5	0,7	0,3	0,2	-31,4	0,0
Total	580,2	682,1	749,6	779,6	4,0	100,0

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ i l'"Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018) per al 2017.

nd: no disponible

4.2.2 Bingos

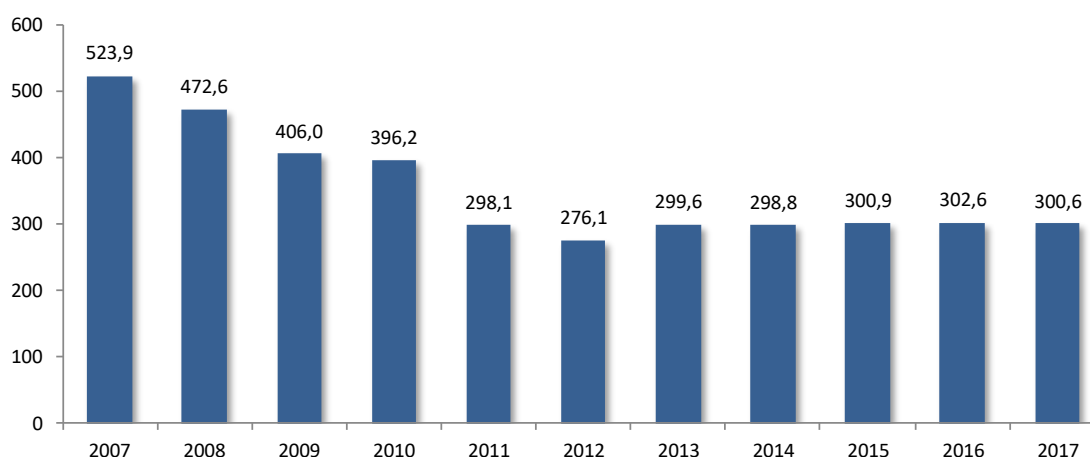
A Catalunya, l'evolució de l'import dels cartrons venuts als bingos¹⁶ mostra dues etapes ben diferenciades en el període 2007-2017 (gràfic 10). D'una banda, des de l'inici de la crisi fins al 2012 l'import va seguir una forta tendència decreixent i en sis anys va passar dels 523,9 milions d'euros als 276,1 milions d'euros (una reducció del 47,3%). D'altra banda, amb la recuperació econòmica, els darrers cinc anys aquesta modalitat de joc no ha experimentat creixements en els imports venuts, sinó que s'ha mantingut força estable entorn als 300 milions d'euros. De fet, el 2017 l'import dels cartrons venuts és de 300,6 milions d'euros, un 42,6% menys que la xifra de 2007.

¹⁵ La sèrie completa des del 2008 es troba a l'annex 2.4. (pàg. 73).

¹⁶ Atès que és una anàlisi del joc privat presencial, es té en compte tant el bingo tradicional com electrònic (per veure les diferències impositives anar al quadre 29 a la pàg. 53).

Gràfic 10. Import dels cartrons venuts als bingos, a Catalunya (Milions d'euros)

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ i dels informes trimestrals "Dades del Joc" de la DGTJ de la Generalitat de Catalunya.

Si es desagrega l'import total dels cartrons venuts entre bingo tradicional i electrònic, el 2017 a Catalunya el pes del bingo electrònic sobre el total és ínfim amb un 4,6% i una quantitat jugada de 13,1 milions d'euros. Des del 2013, que es disposen de dades desagregades, el pes d'aquest tipus de bingo s'ha mantingut estable i ha oscil·lat entre el 4% i el 5% del total presencial.

A nivell provincial només es disposen de dades del 2014 i referents al bingo tradicional ([quadre 15](#)). Durant aquest any, de l'import total venut en cartrons a Catalunya, un 83,1% va correspondre a la província de Barcelona i es que, en aquell any, 37 de les 47 sales de bingo s'ubicaven en aquesta província. Pel que fa a les províncies restants, el 7,3% es va vendre a Tarragona amb 4 sales de bingo, el 6,0% a Girona amb 4 sales també, i el 3,6% a Lleida amb 2 sales. Tot i no disposar dels imports per al 2017, hi ha informació actualitzada sobre la ubicació de les 45 sales de bingo actuals: 34 sales a Barcelona, 5 a Girona, 4 a Tarragona i 2 a Lleida. Atès que el pes de cada província en relació amb el total de sales no ha variat pràcticament, és d'esperar que la distribució de l'import dels cartrons venuts tampoc.

Quadre 15. Import dels cartrons venuts per províncies, a Catalunya el 2014 (Milions d'euros)*

	Milions d'euros	%
Catalunya	286,8	100,0
Barcelona	238,5	83,1
Girona	17,1	6,0
Lleida	10,2	3,6
Tarragona	21,0	7,3

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ.

*Només bingo tradicional.

A nivell estatal, la quantitat jugada en el bingo va augmentar un 2,9% fins als 1.959,9 milions d'euros, però és una xifra encara força inferior als 3.661,1 milions d'euros jugats el 2007. En comparació amb la resta de comunitats i ciutats autònomes, Catalunya havia estat tradicionalment la segona comunitat on més es juga al bingo en termes monetaris. Tanmateix,

des de 2016 les quantitats jugades a la Comunitat Valenciana van ser superiors i això la va situar tercera, posició que ha mantingut el 2017. Així doncs, el darrer any, en primer lloc es troba Madrid amb una quantitat jugada de 381,9 milions d'euros (un 19,5% del total estatal), per darrera se situa la Comunitat Valenciana amb 359,9 milions d'euros (el 18,4% del total), seguida de Catalunya (15,3% del total) i, en quarta posició, Andalusia amb un import de 232,8 milions d'euros (11,9%). També cal remarcar que mentre totes elles van experimentar creixements interanuals positius (la Comunitat Valenciana i Andalusia per sobre de la mitjana estatal), Catalunya va reduir l'import venut un 0,7% el 2017, tendència que es va donar també al País Basc, Castella La Manxa i les dues ciutats autònomes (quadre 16).

Quadre 16. Import dels cartons venuts al bingo, per comunitats autònomes (Milions d'euros)¹⁷

	2014	2015	2016	2017	var.16/17(%)	Pes 2017(%)
Andalusia	211,1	217,5	215,9	232,8	7,8	11,9
Aragó	82,2	84,0	84,2	85,4	1,5	4,4
Astúries	25,9	26,3	25,4	25,6	0,7	1,3
Balears	31,8	32,4	33,4	33,5	0,2	1,7
Canàries	153,5	154,0	165,0	173,4	5,1	8,8
Cantàbria	17,1	18,1	18,7	18,7	0,4	1,0
Castella La Manxa	20,1	20,1	19,7	18,7	-5,0	1,0
Castella i Lleó	88,5	95,2	75,8	80,7	6,4	4,1
Catalunya	298,8	300,9	302,6	300,6	-0,7	15,3
Extremadura	26,1	27,1	28,1	28,1	0,1	1,4
Galícia	47,7	56,3	59,3	59,6	0,6	3,0
Madrid	375,6	367,2	379,1	381,9	0,8	19,5
Múrcia	31,5	32,6	34,2	35,1	2,5	1,8
Navarra	14,1	15,0	14,8	14,7	-1,1	0,7
País Basc	72,0	82,3	84,2	88,1	4,7	4,5
La Rioja	11,6	10,5	11,0	11,8	7,6	0,6
Com. Valenciana	266,7	291,4	341,4	359,9	5,4	18,4
Ceuta	10,6	11,0	10,7	10,0	-6,5	0,5
Melilla	1,1	1,2	1,3	1,2	-2,9	0,1
Total	1.786,2	1.843,0	1.904,6	1.959,9	2,9	100,0

Font: "Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018: 216).

Pel que fa als ingressos dels gestors, entre 2007 i 2015 es va donar una reducció del 55,1%, des dels 195,3 milions d'euros el 2007 als 87,7 milions el 2015. En aquest període van desaparèixer 6 sales de bingo (l'any 2007 n'hi havia 52 i el 2015 eren 46). A partir del 2015, la tendència sembla revertir-se i per primer cop el 2016 els ingressos dels gestors experimenten un lleuger creixement de l'1,1% fins als 88,6 milions d'euros, xifra que s'ha mantingut el 2017. L'evolució més o menys estable dels ingressos i del nombre de sales de bingo els darrers anys ha fet que l'ingrés mitjà s'hagi mantingut al voltant dels 2 milions d'euros per sala, quasi la meitat dels 3,8 milions d'euros que es van registrar el 2007 (quadre 17).

¹⁷ La sèrie completa des del 2007 es troba a l'annex 2.5. (pàg. 74).

Cal recordar que el joc del bingo es caracteritza per tenir més dificultats d'adaptació a la demanda que altres segments del sector del joc. Per exemple, no es beneficia del turisme estranger, cosa que sí fan els casinos. Això explica que durant l'etapa de creixement econòmic els ingressos dels gestors dels bingos es mantingueren pràcticament constants, és a dir, no va haver-hi un augment del *GGR*, com sí va haver als casinos. Addicionalment, en l'actualitat el sector del bingo s'enfronta a un altre repte que és la competència creixent del joc online.

Quadre 17. El sector del bingo, a Catalunya

	Ingrés gestors (milions d'euros)	Sales (nombre)	Ingrés mitjà per Sala (milions d'euros)
2007	195,3	52	3,8
2008	177,5	50	3,6
2009	150,1	50	3,0
2010	145,6	50	2,9
2011	110,1	49	2,2
2012	99,1	48	2,1
2013	89,7	46	1,9
2014	87,9	47	1,9
2015	87,7	46	1,9
2016	88,6	43	2,1
2017	88,6	45	2,0

Font: elaboració pròpia partir dels informes trimestrals "Dades del Joc" de la DGTJ de la Generalitat de Catalunya.

4.2.3 Salons de joc

L'anàlisi dels salons de joc és força complexa ja que cada comunitat autònoma ha fixat condicions pròpies per a la seva instal·lació, relacionades, per exemple, amb la superfície mínima, la distància entre salons o amb d'altres centres de joc, la distància a centres docents, entre d'altres factors. A més, les estadístiques mostren algunes inconsistències entre les dues fonts que generalment es fan servir: les oficials de les pròpies comunitats autònomes i les de les patronals. A banda d'això, no es disposa de dades econòmiques sobre els ingressos als salons de joc, ja que aquests queden englobats pràcticament en la seva totalitat en els ingressos provinents de màquines recreatives de tipus "B", activitat principal dels salons de joc. En qualsevol cas, es disposa del nombre de salons de joc que hi havia a Catalunya el 2017 i que recull el [quadre 18](#). Dels 127 salons de joc existents¹⁸, 94 són a la província de Barcelona, mentre que 14 es troben a Girona, 12 a Tarragona i 7 a Lleida.

¹⁸ A l'apartat d'anàlisi de l'oferta es detalla el motiu de l'augment del nombre de salons amb màquines recreatives i d'atjar a 127, malgrat que la normativa de la Generalitat de Catalunya limita el nombre de salons a 126.

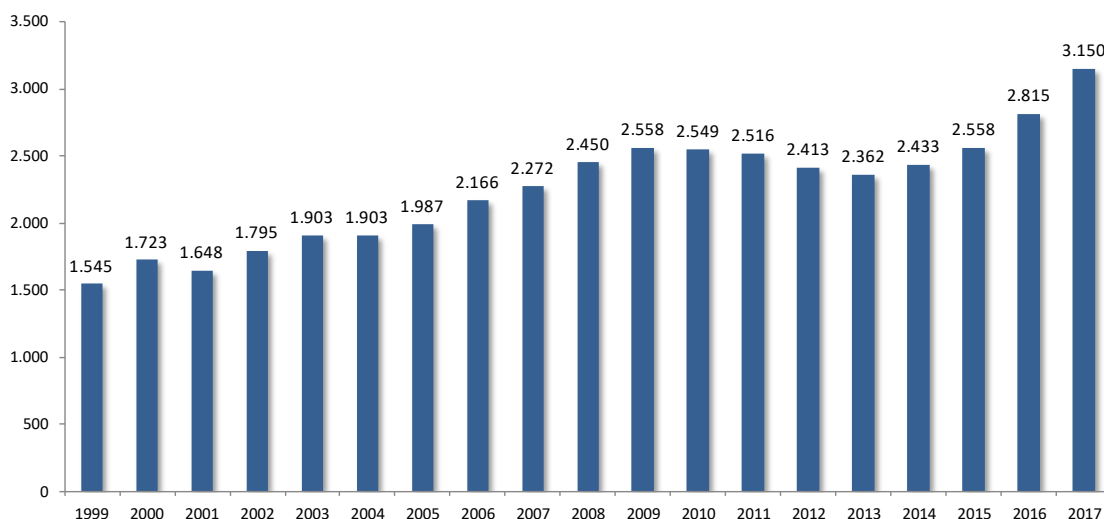
Quadre 18. Nombre de salons de joc amb màquines tipus “B” instal·lades, a Catalunya el 2017

	Nombre	%
Catalunya	127	100,0
Barcelona	94	74,0
Girona	14	11,0
Lleida	7	5,5
Tarragona	12	9,4

Font: “Anuario del juego en España 2018” (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018: 245).

Al conjunt d’Espanya, el nombre de salons amb màquines tipus “B” va anar augmentant progressivament a partir de 2002 fins arribar als 2.558 salons el 2009 (que fou el màxim de la sèrie), i a partir de llavors va començar a disminuir fins assolir un mínim de 2.362 el 2013. El 2014 es produeix un canvi de tendència i el nombre de salons de joc va iniciar una etapa de recuperació ràpida en tant que el 2017 s’ha superat el llindar dels 3.000 salons amb un total de 3.150 (augment del 23,1% en dos anys) (gràfic 11).

Gràfic 11. Nombre de salons tipus “B”, a Espanya

Font: “Anuario del juego en España 2018” (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018: 245).

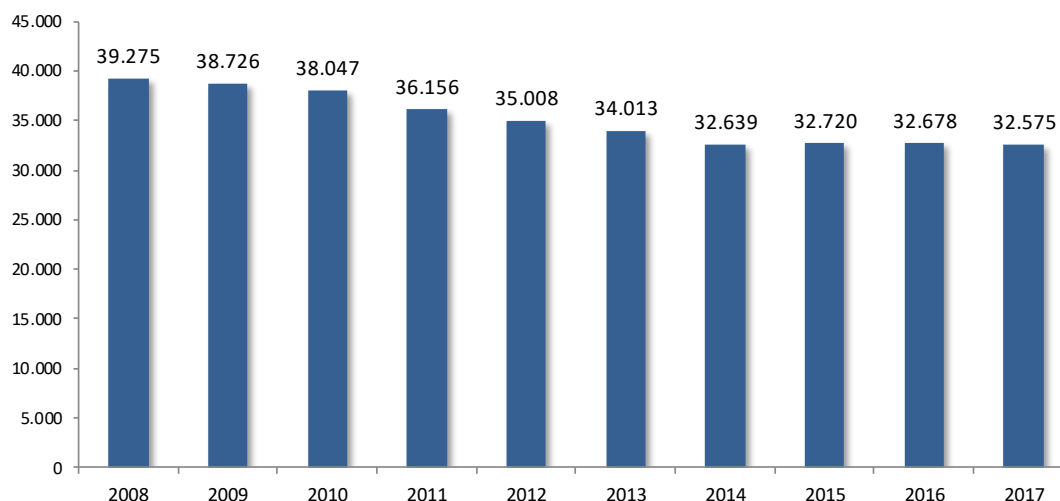
4.2.4 Màquines recreatives i d’atzar tipus “B”

Les màquines recreatives i d’atzar tipus “B” es poden trobar als salons de joc, així com als establiments d’hostaleria, bingos i casinos. A nivell estatal, quasi el 80% de les màquines “B” estan instal·lades en establiments d’hostaleria.

Com s’observa al gràfic 12, l’evolució del nombre de màquines tipus “B” instal·lades entre el 2008 i 2017 ha seguit una evolució descendent progressiva des de les 39.275 màquines fins a les 32.575, el que implica una caiguda acumulada del 17%. Si es desagrega l’anàlisi entre màquines contingentades, destinades a establiments de bar, restaurants o similars, i no contingentades, les que es troben a salons de joc, casinos i bingos, es constata com en els últims dos anys el

nombre de màquines contingentades està estancat o inclús disminueix lleugerament (-0,6% el 2017 fins a les 31.084 màquines), mentre que la quantitat de no contingentades augmenta un 10,9% el 2017, fins a les 1.284 màquines.

Gràfic 12. Màquines recreatives i d'atzar tipus "B" instal·lades, a Catalunya

Font: del 2008 a 2010 les dades provenen de les Memòries del Departament d'Interior. Del 2011 en endavant, les dades estadístiques provenen de la Direcció General de Tributs i Joc del Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda.

Nota: Fins a l'any 2012, com a màquines instal·lades, s'inclouen totes les màquines de tipus B (normals contingentades i no contingentades, així com les de tipus B especials per a sales de joc) que estan en situació administrativa d'instal·lades, emmagatzemades i precitades. A partir de l'any 2013, totes les màquines de tipus B (normals contingentades i no contingentades, així com les de tipus B especials per a sales de joc) que estan en situació administrativa d'instal·lades.

Pel que fa a el *GGR* d'aquestes màquines recreatives, el 2017 a Catalunya el "joc real" (quantitats jugades menys devolucions en premis) va ser de 669 milions d'euros, un 7,1% més que l'any anterior ([quadre 19](#)). Aquesta és la modalitat de joc que s'ha recuperat millor després de la crisi, després que el 2012 el *GGR* va assolir un mínim de 394,6 milions d'euros.

Catalunya és la segona comunitat autònoma on més diners efectius es juguen en màquines tipus "B" amb un pes del 18,3% del total a Espanya. A nivell estatal, el 2017 el *GGR* ha augmentat un 7,3% fins als 3.653 milions d'euros. Malgrat aquest notable increment, la recuperació està sent més lenta i de fet aquesta xifra encara es troba un 11% per sota de la quantia registrada el 2008 (4.110 milions d'euros). Quant a la resta de comunitats autònomes, a totes sense excepció augmenta el *GGR* aquest darrer any. Per sobre de la mitjana se situen Madrid i Ceuta amb uns increments relatius del 9,4% i 8,1%, respectivament.

Si l'anàlisi es limita a les comunitats que tenen un major pes sobre el total de l'Estat, el 2017 quasi dos terços del *GGR* es concentren a Madrid (20,5%), Catalunya (18,3%), la Comunitat Valenciana (12,8%) i Andalusia (12,2%). Ara bé, aquestes quatre comunitats no han seguit la mateixa tendència. Mentre Madrid i Catalunya han recuperat ràpidament el nivell de *GGR* previ a la crisi econòmica, el 2017 la Comunitat Valenciana i Andalusia encara es troben lluny en termes relatius (-12,2% i -19,1%, respectivament).

Quadre 19. GGR en màquines tipus “B” (hostaleria, salons de joc i bingos), per comunitats autònomes
(Milions d’euros)¹⁹

	2014	2015	2016	2017	var.16/17(%)	Pes 2017(%)
Andalusia	394,1	403,4	426,3	446,4	4,7	12,2
Aragó	85,1	77,1	82,7	88,6	7,1	2,4
Astúries	59,1	60,2	62,2	66,6	7,1	1,8
Balears	54,7	61,5	69,6	74,5	7,0	2,0
Canàries	121,1	108,4	116,9	125,2	7,1	3,4
Cantàbria	37,8	38,5	42,0	45,0	7,1	1,2
Castella La Manxa	142,4	146,4	201,1	215,4	7,1	5,9
Castella i Lleó	178,5	170,0	180,2	193,0	7,1	5,3
Catalunya	546,9	582,5	624,6	669,0	7,1	18,3
Extremadura	59,6	58,4	60,7	65,0	7,1	1,8
Galícia	92,7	117,7	118,3	126,7	7,1	3,5
Madrid	656,5	681,1	684,0	748,4	9,4	20,5
Múrcia	77,3	79,9	87,5	93,7	7,1	2,6
Navarra	34,9	36,2	36,1	38,1	5,5	1,0
País Basc	106,7	141,6	149,0	159,6	7,1	4,4
La Rioja	21,6	20,4	21,8	23,3	6,9	0,6
Com. Valenciana	385,5	423,9	436,2	467,2	7,1	12,8
Ceuta	3,2	3,0	3,7	4,0	8,1	0,1
Melilla	3,1	2,8	3,2	3,4	6,3	0,1
Total	3.061,0	3.213,0	3.406,0	3.653,0	7,3	100,0

Font: “Anuario del juego en España 2018” (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018: 237).

Com s’ha vist, les màquines recreatives tipus “B” són el joc presencial on s’hi juga més diners, per tant, es considera adequat analitzar la seva ubicació segons estiguin instal·lades a establiments d’hostaleria, a salons de joc o a bingos. Tot i que les dades disponibles són a nivell estatal, és d’esperar que la distribució en l’àmbit català segueixi una pauta similar. El [quadre 20](#) mostra que el 2017 la gran majoria de màquines “B” estan instal·lades a bars i restaurants, el 79,5% del total, el 18,7% a salons de joc, i l’1,7% restant a sales de bingo. Des del 2007, a nivell estatal s’observa una disminució progressiva del pes dels establiments d’hostaleria com a principal ubicació de les màquines “B”, a la vegada que augmenta el pes dels salons, i el del bingo es manté estable.

¹⁹ La sèrie completa des del 2007 es troba a l’annex 2.6. (pàg. 75).

Quadre 20. Màquines recreatives i d'atzar de tipus "B" per ubicació, a Espanya²⁰

	2014	2015	2016	2017
Bars i restaurants (aprox.)	159.549	161.493	159.216	158.573
Salons de joc (aprox.)	30.000	32.200	34.500	37.371
Bingos (aprox.)	3.135	3.235	3.384	3.466
Total	192.684	196.928	197.100	199.410

Font: "Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018: 232).

4.2.5 Apostes presencials

A Catalunya, l'organització i la comercialització d'apostes va començar al juny del 2014. Des de la posada en marxa d'aquesta modalitat de joc, tant les màquines d'apostes com el nombre d'apostes i les quantitats jugades no han de deixar de créixer a taxes força elevades, el que indica que aquest mercat encara no ha arribat al seu punt de maduració, atès que tenen força marge per atraure un públic nou. Aquest nou públic es troba principalment entre els aficionats a l'esport, que estan començant a interioritzar les apostes presencials entre els seus hàbits.

La regulació en matèria d'apostes varia segons la comunitat autònoma. A Catalunya, el Decret 27/2014, del 04 de març, estableix que només es podran fer apostes dins dels establiments de joc presencials ja existents i autoritzats, com ara salons de joc, sales de bingo i casinos. Així doncs, no es permetrà la creació de locals específics, cases d'apostes, ni apostar en establiments d'hostaleria (a diferència del que succeeix a Madrid, per exemple). Aquest enfoc de la regulació ha donat lloc a que, com s'observa al [quadre 21](#), la comercialització d'apostes no hagi provocat un canvi rellevant en la quantitat d'establiments de joc on es poden realitzar apostes. Així, el 2017 només va haver-hi un increment de quatre salons de joc, fins als 123.

Quadre 21. Establiments de joc on es realitzen apostes, a Catalunya

	2016	2017	var.16/17(%)
Salons de joc	119	123	3,4
Sales de bingo obertes	43	43	0,0
Casinos	4	4	0,0
Total	166	170	2,4

Font: elaboració pròpia partir dels informes trimestrals "Dades del Joc" de la DGTJ de la Generalitat de Catalunya

No obstant això, el que sí que s'observa és un augment del nombre de màquines d'apostes força notable en tant sols dos anys: un 25,6% el 2017 passant de les 857 màquines d'apostes a les 1.076 màquines ([quadre 22](#)). Per tipus d'establiment, el major augment del nombre de màquines tant en termes relatius com absoluts ha estat en els salons de joc amb un 28,3%, el que suposa 182 màquines d'apostes més en aquests establiments el 2017.

²⁰ La sèrie completa des del 2007 es troba a l'annex 2.7. (pàg. 76).

Quadre 22. Màquines d'apostes per tipus d'establiment, a Catalunya*

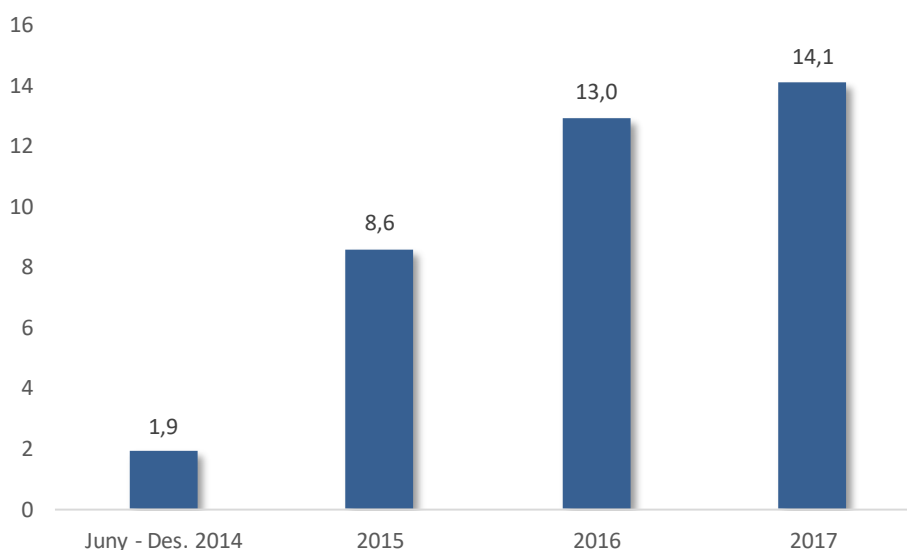
	2016	2017	var.16/17(%)
Salons de joc	643	825	28,3
Sales de bingo obertes	197	232	17,8
Casinos	17	19	11,8
Total	857	1.076	25,6

Font: elaboració pròpia partir dels informes trimestrals "Dades del Joc" de la DGTJ de la Generalitat de Catalunya

*Taula actualitzada en data 12 de maig de 2018.

Quant al nombre d'apostes realitzades a Catalunya, la sèrie del [gràfic 13](#) comença el juny del 2014 amb la regulació del sector. En set mesos es van comptabilitzar quasi 2 milions d'apostes, xifra que ha crescut molt notablement en els anys posteriors. Així, el 2016 es van registrar pràcticament 13 milions d'apostes, més del doble que l'any anterior, creixement que va continuar el 2018, fins als 14,1 milions d'apostes.

Gràfic 13. Nombre d'apostes realitzades, a Catalunya (Milions d'apostes)

Font: elaboració pròpia partir dels informes trimestrals "Dades del Joc" de la DGTJ de la Generalitat de Catalunya

Si es fa una comparativa per comunitats autònomes, s'observen creixements i pesos heterogenis atès que cada comunitat ha regulat en matèria d'apostes en diferents anys. Les primeres en fer-ho van ser Aragó, Galícia, Madrid, Murcia, Navarra, el País Basc i València, i per tant ja presenten dades per al 2013. Des de llavors, ho han fet progressivament la resta de regions fins que en el 2017, les apostes es van autoritzar a totes les comunitats. Les últimes van ser Andalusia i Balears on tot just van començar a estar operatives al llarg de l'últim trimestre, per aquest motiu encara no es disposa d'informació²¹.

A nivell estatal, el 2017 la quantitat apostada va arribar fins als 1.673,2 milions d'euros, un 14,4% més que l'any anterior ([quadre 23](#)). En termes relatius, només cinc comunitats autònomes van registrar creixements d'una xifra, és el cas de les primeres regions que van regular en aquesta

²¹ Castella La Manxa i Catalunya comencen a registrar dades per al 2014; La Rioja, Extremadura i Castella i Lleó ho fan per al 2015; Astúries, Canàries i Cantàbria ho fan per al 2016 i Andalusia, Balears i Ceuta encara no ho han fet.

matèria. La resta experimenten augments de dos i fins i tot tres dígits, el que reflexa la incipiència d'aquest mercat així com el potencial creixement. En termes absoluts, el 2017 els augments més importants es van donar a Canàries (+30,1 milions d'euros), Comunitat Valenciana (+28,1 milions d'euros), Catalunya (+26,6 milions d'euros) i Madrid (+19,7 milions d'euros).

Les comunitats que presenten un major pes sobre el total estatal són Madrid amb un 23%, la Comunitat Valenciana (19,2%) i País Basc (13,3%). En conjunt, suposen més de la meitat de la quantitat apostada. L'altra meitat es troba força fragmentada entre la resta de comunitats, on les que tenen major pes són Galícia (8,7%) i Catalunya (7,7%).

Quadre 23. Quantitats apostades, per comunitats autònomes (Milions d'euros)

	2013	2014	2015	2016	2017	var.16/17(%)	Pes 2017(%)
Andalusia	nd	nd	nd	nd	nd	---	---
Aragó	27,1	37,6	47,9	55,8	62,7	12,4	3,7
Astúries	nd	nd	nd	5,1	15,0	196,6	0,9
Balears	nd	nd	nd	nd	nd	---	---
Canàries	nd	nd	nd	43,6	73,7	68,9	4,4
Cantàbria	nd	nd	nd	7,9	13,6	71,6	0,8
Castella La Manxa	nd	16,8	34,0	51,7	67,3	30,2	4,0
Castella i Lleó	nd	nd	5,4	37,1	52,9	42,4	3,2
Catalunya	nd	9,4	62,7	102,0	128,6	26,1	7,7
Extremadura*	nd	nd	12,6	29,3	35,7	21,6	2,1
Galícia	18,1	73,4	115,3	134,0	145,9	8,9	8,7
Madrid	211,6	255,5	308,5	365,1	384,8	5,4	23,0
Múrcia	5,4	31,5	44,8	60,3	72,2	19,7	4,3
Navarra	42,6	48,5	52,0	54,8	57,8	5,6	3,5
País Basc	210,0	193,3	191,7	203,7	218,1	7,1	13,0
La Rioja	nd	nd	15,1	19,7	21,8	10,7	1,3
Com. Valenciana	101,5	176,8	239,4	292,3	320,6	9,7	19,2
Ceuta	nd	nd	nd	nd	nd	---	---
Melilla*	nd	nd	nd	0,7	2,4	264,1	0,1
Total	616,2	842,7	1.129,4	1.463,2	1.673,2	14,4	100,0

Font: "Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018: 131).

*Les dades de 2017 per a Extremadura i Melilla són estimacions.

Tot i que les dades de quantitat jugada són rellevants per analitzar l'evolució i el potencial d'aquest subsector, així com per fer una comparativa entre comunitats, en el cas de les apostes, aquesta no és la quantitat real arriscada. En aquesta modalitat de joc és molt habitual tornar a apostar el guany d'apostes anteriors, el que s'anomena "re-joc" (especialment en les apostes de contrapartida). Això fa que la quantitat total arriscada sigui sensiblement inferior a la que es juga realment i que per tal de saber el "joc real", les xifres de GGR ofereixin una millor aproximació.

Como mostra el [quadre 24](#), i s'avançava a l'apartat introductori de la despesa al joc privat, la devolució en forma de premis suposa més del 80% de la quantitat jugada a Catalunya, estructura que també es pot aplicar a la resta de comunitats. Per tant, dels 1.673 milions d'euros que es van apostar a tot l'Estat el 2017, aquests van suposar 310 milions d'euros en termes de "joc

real”, el 18,5%. Aquesta xifra ha augmentat un 15,3% el 2017 (42,1 milions d’euros més respecte al 2016).

Per comunitats, els creixements es repliquen, com era d’esperar, de manera molt similar als de la quantitat jugada. En termes relatius són les autonomies que han regulat més recentment les que experimenten creixements molt més pronunciats (per exemple, Astúries, Canàries o Cantàbria). En termes absoluts, destaca l’augment del GGR del País Basc (+7,2 milions d’euros respecte al 2016), la Comunitat Valenciana (+5,4 milions d’euros) i, a certa distància, Madrid, Castella La Manxa i Catalunya, amb increments entorn als 3,6 milions.

Quant a la distribució, el 55% del GGR estatal es concentra a Madrid (21,8%), la Comunitat Valenciana (20,9%) i el País Basc (11,3%). Com succeïa en el cas de la quantitat jugada, el 45% restant es troba molt repartit entre les altres comunitats, entre les quals els pesos de Galícia i Catalunya són els més rellevants (9,8% i 7,4%, respectivament).

Quadre 24. GGR, per comunitats autònomes (Milions d'euros)

	2013	2014	2015	2016	2017	var.16/17(%)	Pes 2017(%)
Andalusia	nd	nd	nd	nd	nd	---	---
Aragó	6,0	7,6	8,8	10,2	11,4	12,2	3,7
Astúries	nd	nd	nd	0,8	2,3	187,9	0,7
Balears	nd	nd	nd	nd	nd	---	---
Canàries	nd	nd	nd	9,6	15,7	64,6	5,1
Cantàbria	nd	nd	nd	1,6	2,4	57,3	0,8
Castella La Manxa	nd	3,6	7,8	10,5	14,2	34,7	4,6
Castella i Lleó	nd	nd	0,9	6,6	9,2	38,2	3,0
Catalunya	nd	1,3	11,7	19,6	23,1	17,4	7,4
Extremadura*	nd	nd	2,3	6,1	6,2	1,0	2,0
Galícia	3,9	16,2	24,2	27,9	30,4	9,3	9,8
Madrid	41,4	50,8	57,0	63,7	67,6	6,0	21,8
Múrcia	1,3	7,0	10,6	12,2	12,9	5,5	4,2
Navarra	7,1	8,9	9,3	9,1	10,0	9,9	3,2
País Basc	28,9	37,5	30,6	27,7	34,9	26,1	11,3
La Rioja	nd	nd	2,8	3,5	4,5	27,0	1,4
Com. Valenciana	24,9	40,2	42,0	59,3	64,7	9,1	20,9
Ceuta	nd	nd	nd	nd	nd	---	---
Melilla*	nd	nd	nd	0,3	0,4	66,3	0,1
Total	113,5	173,2	207,9	268,8	310,0	15,3	100,0

Font: “Anuario del juego en España 2018” (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018: 133).

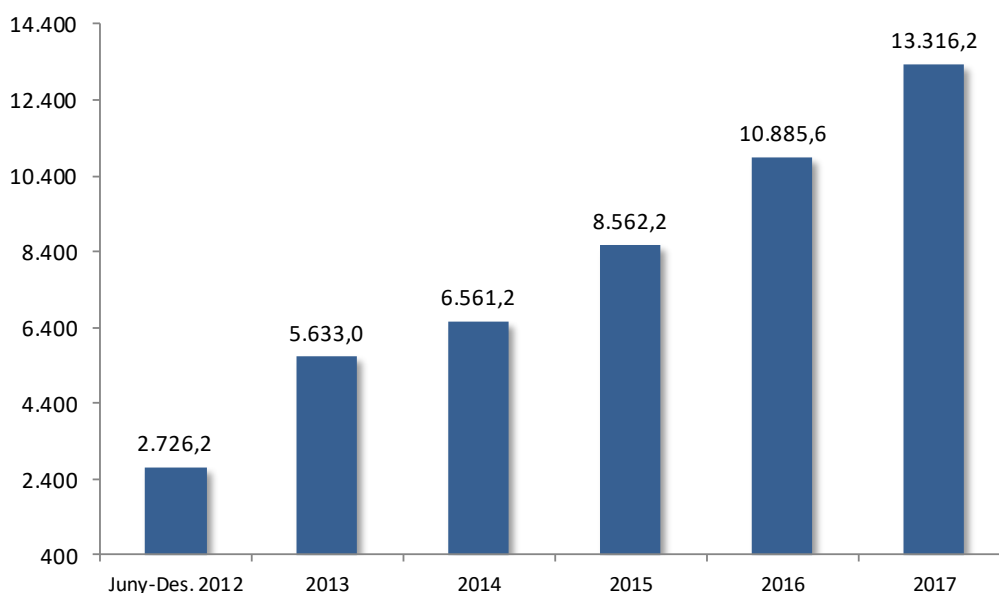
*Les dades de 2017 per a Extremadura i Melilla són estimacions.

5. JOC EN LÍNIA

Dimensionar el joc en línia és més complicat que el presencial perquè existeixen certes webs de joc que operen de manera il·legal dins l'Estat espanyol. Entre 2013 i 2017 la DGOJ (Dirección General de Ordenación del Juego del Ministeri d'Hisenda) declarà haver tancat 961 llocs webs que operaven il·legalment, de les quals 271 el darrer any²². A data de novembre de 2018, segons la DGOJ, hi ha 54 operadors a nivell estatal²³, però, tot i l'extensa oferta, aquesta es troba en mans de no més de deu proveïdors entre multinacionals d'apostes, jocs de casino i pòquer, i els estatals en matèria d'apostes esportives. Una altra limitació que s'havia constatat en edicions anteriors era la falta de dades a nivell autonòmic. En la present edició, s'ha pogut solucionar aquest aspecte i s'han incorporat dades de les quantitats jugades en línia a Catalunya des del 2013 fins al 2017 publicades per la DGTJ de la Generalitat de Catalunya.

La majoria de sèries de dades quantitatives referents al sector del joc en línia comencen el juny de 2012 perquè el sector es va regular mitjançant la Llei estatal 13/2011 de 27 de maig, de regulació del joc. Tal i com s'ha comentat en informes anteriors, l'assoliment d'una xifra de quantitat jugada de 5.633 milions d'euros el 2013 reflectia que el mercat del joc en línia no naixia, sinó que simplement obtenia un marc legal del que fins aleshores no disposava.

Gràfic 14. Quantitat jugada al joc en línia, a Espanya (Milions d'euros)

Font: elaboració pròpia partir dels informes trimestrals "El mercado del juego online en España" de la DGOJ.

El recorregut del sector del joc en línia sembla que continuarà sent alcista en el futur atenent a la ràpida expansió que ha experimentat la quantitat jugada els últims anys. A més, el rol creixent que té Internet en pràcticament totes les activitats d'entreteniment i la idoneïtat del mitjà per a certs jocs d'apostes i casinos indiquen que aquesta no és una modalitat passatgera, sinó que anirà guanyant protagonisme amb el temps.

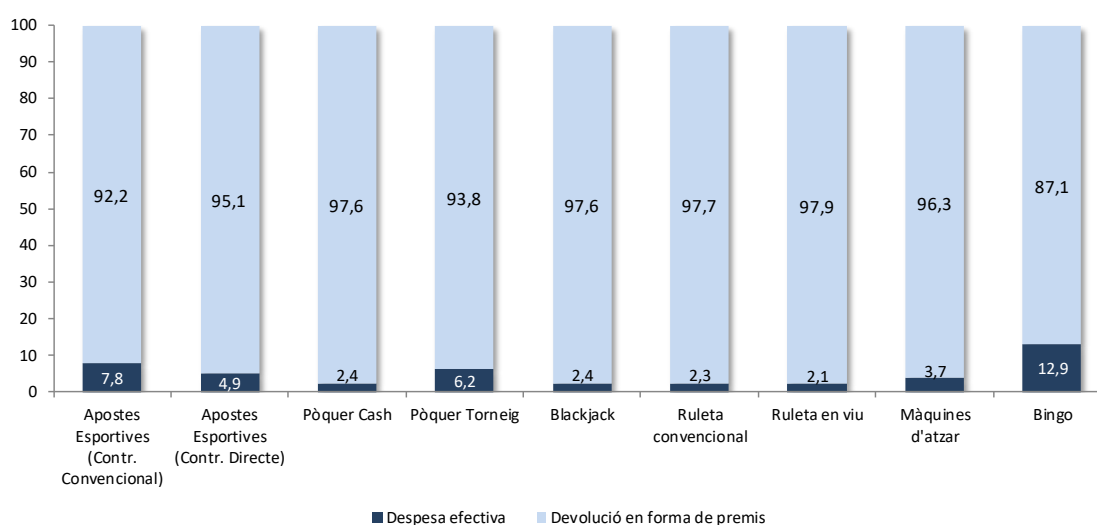
²² (Control de la actividad – DGOJ, 2018)

²³ (Operadores – DGOJ, 2018)

En aquest sentit, els diners jugats han augmentat de manera constant i gradual des del 2012 fins al 2017 (gràfic 14). En l'any d'inici complert (2013), la quantitat jugada va ser de 5.633 milions, xifra que ha augmentat fins als 13.316 milions d'euros el 2017. Així doncs, s'observa com la quantitat jugada en línia s'ha més que duplicat del 2013 fins al 2017, assolint aquest darrer any el màxim de la sèrie.

Un dels trets diferencials més importants del joc en línia respecte al joc presencial és que la distribució de la quantitat jugada entre *GGR* i devolució en forma de premis és molt més favorable al jugador en els jocs en línia. En el gràfic 15 es mostra la proporció entre *GGR* i devolució de premis en les principals modalitats del joc en línia.

Gràfic 15. Distribució de la quantitat jugada a les principals modalitats de joc en línia, a Espanya el 2017
(Percentatge sobre el total)

Font: elaboració pròpia partir dels informes trimestrals "El mercado del juego online en España" de la DGOJ.

El 2017, amb excepció del joc de bingo, la resta de principals modalitats de joc en línia distribueixen més d'un 92% de la quantitat jugada en devolució en forma de premis. Aquest fet juntament amb la facilitat i comoditat d'accés a aquests tipus de jocs el fan un sector altament competitiu i creixent.

Una font complementària per analitzar l'evolució del sector són les dades de volum de negoci dels jocs d'atzar i apostes en línia des de 2007 a través dels moviments de les targetes de crèdit.

Com mostra el quadre 25, hi ha diferents tipus de moviments: d'Espanya a l'exterior, des de l'exterior a Espanya i moviments interns a nivell nacional. El 2017, el volum de negoci de joc en línia analitzat a través dels moviments de targetes de crèdit va superar per primer cop la barrera dels 1.000 milions d'euros fins als 1.129,2 milions, un 43,8% més que el 2016. Del total, el 67,4% corresponen a transaccions d'Espanya amb l'exterior (761,7 milions d'euros), el 28,5% són transaccions efectuades dins d'Espanya (322 milions d'euros) i el 4% restant representen els moviments des de l'exterior amb Espanya (45,5 milions). Tot i que la diferència entre els pesos dels tipus de moviments sobre el total és considerable, val a dir que des del 2007 les transaccions d'Espanya amb l'exterior s'han reduït en més de 30 punts percentuals (representaven el 98,4%)

en favor sobretot dels moviments dins de l'Estat, els quals han augmentat en més de 27 punts percentuals des d'ençà (suposaven l'1,2% del total). Probablement, aquesta diferència tant gran entre les transaccions d'Espanya amb l'exterior i la resta de moviments, sigui deguda a que, com s'ha comentat, les grans operadores i proveïdors de joc en línia es troben en mans de multinacionals, malgrat que estan apareixent nous operadores nacionals i d'aquí que augmenti el pes de les transaccions internes sobre el total.

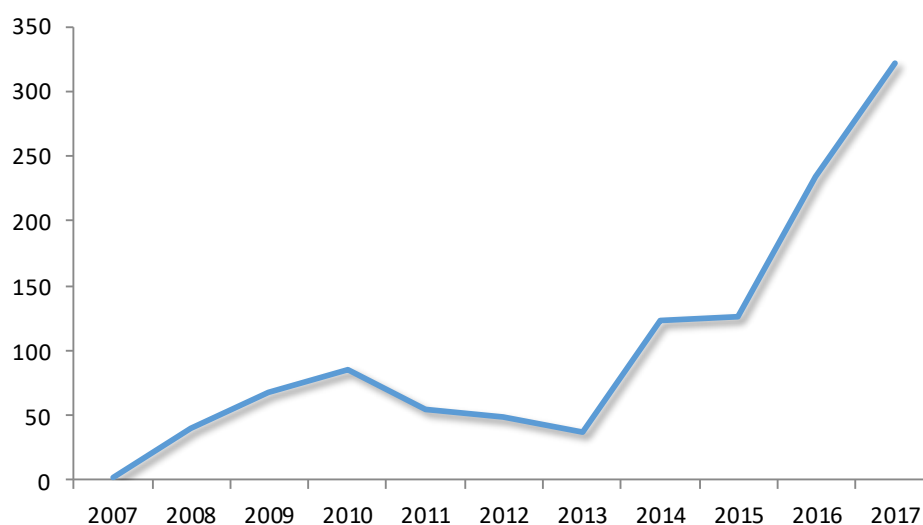
Quadre 25. Volum de negoci del joc en línia a través de les targetes de crèdit, a Espanya
(Milions d'euros)

	D'Espanya amb l'exterior	Des de l'exterior amb Espanya	Dins d'Espanya	Total
2007	205,5	0,8	2,5	208,8
2008	264,1	1,3	39,8	305,2
2009	285,6	2,0	67,9	355,5
2010	344,9	4,1	85,1	434,1
2011	352,1	2,9	54,9	409,9
2012	312,0	0,8	49,3	362,1
2013	145,1	0,3	36,5	181,9
2014	343,1	2,8	122,9	468,9
2015	424,0	9,3	126,3	559,5
2016	534,8	16,4	234,3	785,5
2017	761,7	45,5	322,0	1.129,2

Font: elaboració pròpia partir dels informes trimestrals sobre comerç electrònic a Espanya de la Comisión del Mercado de Telecomunicaciones.

L'evolució del volum de negoci del joc en línia mitjançant les targetes de crèdit dins d'Espanya segueix una pauta clarament alcista a partir sobretot del 2014, coincidint amb el canvi de cicle econòmic que es manté fins al 2017 (amb un breu estancament el 2015). En un breu període de quatre anys el volum de negoci dins d'Espanya s'ha multiplicat per més de vuit fins als 322 milions d'euros ([gràfic 16](#)).

Gràfic 16. Volum de negoci del joc en línia a través de les targetes de crèdit, dins d'Espanya
(Milions d'euros)

Font: elaboració pròpia partir dels informes trimestrals sobre comerç electrònic a Espanya de la Comisión del Mercado de Telecomunicaciones.

A continuació, s'analitzaran les següents modalitats de joc online: torneigs de pòquer, pòquer *cash*, bingo, *blackjack*, màquines d'atzar, ruleta en viu i ruleta convencional (que fins desembre de 2014 es comptabilitzaven juntes), i apostes esportives de contrapartida directa i convencional (que, com en el cas de la ruleta, fins desembre de 2014 es comptabilitzaven de manera conjunta). Hi ha altres tipus de joc en línia, però donat el seu escàs pes relatiu en el total dels jocs s'ha optat per deixar-los fora de l'anàlisi. En alguns casos també s'obvia el bingo, ja que aquest només representa el 0,7% del total de la quantitat jugada (dada de 2017).

5.1 Quantitat jugada

Com ja s'ha comentat, la sèrie de dades disponibles comença el mes de juny de 2012. Cal recordar que el 2015 es van produir dues novetats comptables: les apostes esportives de contrapartida directa van passar a comptabilitzar-se per separat de les apostes esportives de contrapartida convencional, i la ruleta en viu va passar a comptabilitzar-se per separat de la ruleta convencional.

El 2017, la quantitat jugada en línia a Espanya va augmentar un 22,3% respecte a l'any anterior fins als 13.316,2 milions d'euros. D'aquesta quantitat, quasi el 40% correspon a les apostes esportives de contrapartida (directe o convencional) amb un total de 5.240,6 milions d'euros, la ruleta (convencional i en viu) amb un pes sobre el total del 22% (2.916,7 milions d'euros) i les màquines d'atzar que tenen representen el 18% amb més de 2.300 milions d'euros (quadre 26).

En línia amb la distribució de les diferents modalitats de jocs, tot i la reduïda perspectiva temporal, el quadre també mostra que hi ha hagut un canvi de tendència pel que fa als jocs més destacats. Així, en el període 2012-2014 les apostes esportives de contrapartida i el joc del pòquer en les seves dues variants més importants (torneig i *cash*) cobria com a mínim el 75% de la quantitat jugada. El 2015, les apostes esportives i el pòquer en les seves variants van passar a

representar el 68,6% de la quantitat, i el 2017 han suposat entorn al 50% del total. Així doncs, el mercat està passant per una fase de progressiva diversificació, fet que en teoria contribuirà a la seva solidesa a llarg termini.

Quadre 26. Quantitat jugada als principals jocs en línia, a Espanya (Milions d'euros)

	2013	2014	2015	2016	2017	var.16/17(%)
Apostes Esportives de contrapartida directe	nd	nd	3.022,0	3.482,1	3.660,1	5,1
Apostes Esportives de contrapartida convencional	1.974,4	2.819,3	1.068,5	1.426,6	1.580,5	10,8
Pòquer cash	1.784,4	1.574,6	1.219,6	1.060,8	1.005,2	-5,2
Pòquer de torneig	488,7	561,1	563,6	518,9	575,1	10,8
Blackjack	356,4	399,9	610,5	766,2	910,4	18,8
Ruleta convencional	917,3	1.032,6	982,3	1.020,1	1.183,2	16,0
Ruleta en viu	nd	nd	530,9	997,3	1.733,4	73,8
Màquines d'atzar	nd	nd	401,4	1.331,4	2.347,2	76,3
Total	5.633,0	6.561,2	8.562,2	10.885,6	13.316,2	22,3

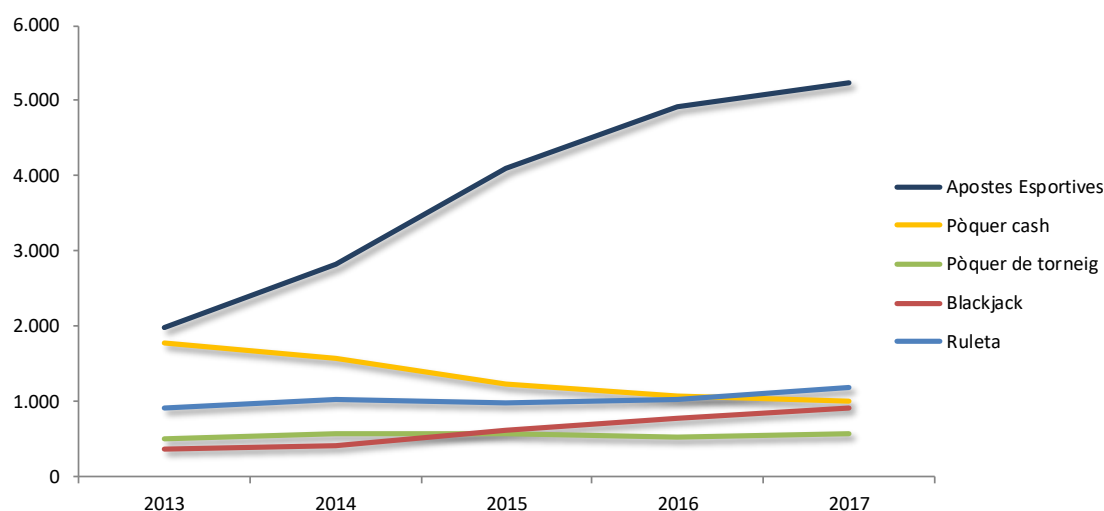
Font: elaboració pròpia partir dels informes trimestrals "El mercado del juego online en España" de la DGOJ.

Nota: a partir del 2015 les apostes esportives de contrapartida es comptabilitzen en dues categories diferents: de contrapartida directe i de contrapartida convencional. Així com la ruleta, que passa a comptabilitzar-se en: ruleta en viu i ruleta convencional.

nd: no disponible

Entre el 2013 (primer any complert amb dades) i el 2017 la quantitat total jugada als principals jocs en línia s'ha més que duplicat i són les apostes esportives la tipologia que més ha crescut amb diferència en aquest període (gràfic 17). El pòquer cash és l'única modalitat on s'ha reduït la quantitat jugada (un -43,7% del 2013 al 2017) i la resta han seguit una tendència estable i lleugerament creixent.

Gràfic 17. Quantitat jugada a les principals modalitats de joc en línia, a Espanya (Milions d'euros)

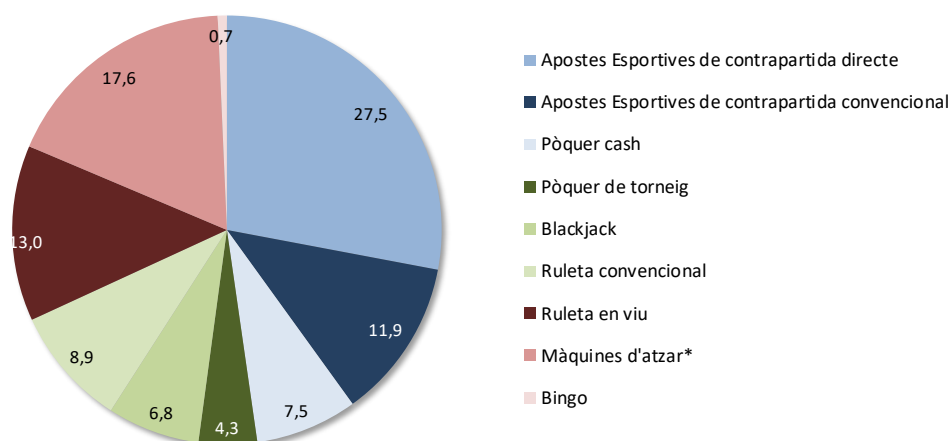

Font: elaboració pròpia partir dels informes trimestrals "El mercado del juego online en España" de la DGOJ.

Nota: per a una comprensió més fàcil de les dades hem agrupat, en una, les dues modalitats comptables d'apostes esportives i de ruleta que hi ha a partir de 2015.

En línia amb l'anàlisi prèvia, en base als valors absoluts de 2017, la distribució de la quantitat jugada entre les principals modalitats del joc en línia és la següent: el 27,5% del total correspon a les apostes esportives de contrapartida directe, el 17,6% a les màquines d'atzar, el 13% a la ruleta en viu, l'11,9% a les apostes esportives de contrapartida convencional, el 8,9% a la ruleta convencional, el 7,5% al pòquer cash, el 6,8% al blackjack, el 4,3% al pòquer de torneig i el 0,7% al bingo. L'1,7% que resta es distribueix entre altres jocs com apostes hípiques, apostes esportives creuades i jocs complementaris ([gràfic 18](#)).

Gràfic 18. Distribució de la quantitat jugada a les principals modalitats de joc en línia, a Espanya el 2017
(Percentatge sobre el total)

Font: elaboració pròpia partir dels informes trimestrals "El mercado del juego online en España" de la DGOJ.

Com s'ha dit en la introducció de l'apartat, en la present edició s'introdueix per primer cop dades sobre la quantitat jugada als principals jocs en línia a Catalunya. El 2017, la quantitat jugada va ser de 1.942,7 milions d'euros, un 26,4% més que l'any anterior. Així, Catalunya té un pes del 14,6% sobre el total jugat a Espanya. Segons la modalitat de joc, aquesta quantitat es reparteix essencialment entre dues categories: les apostes esportives de contrapartida i els "altres jocs" (inclou pòquer, *black jack*, bingo en línia, etc.). La modalitat "altres jocs" és una partida molt rellevant, amb un pes del 67,5% del total i una quantitat jugada que ha crescut força des del 2013 (la quantitat gastada s'ha multiplicat per més de vuit) fins als 1.310 milions d'euros. Pel que fa a les apostes esportives de contrapartida, la quantitat jugada el 2017 va ser de 615 milions d'euros, el 31,7% del total. Com es pot observar, en el període d'anàlisi, l'increment d'aquest tipus d'aposta ha estat molt notable amb un augment acumulat de quasi deu vegades des de 2013. La resta d'apostes tenen un pes ínfim i es reparteixen el 0,9% restant del total ([quadre 27](#)).

Quadre 27. Quantitat jugada a les principals modalitats de joc en línia, a Catalunya (Euros)

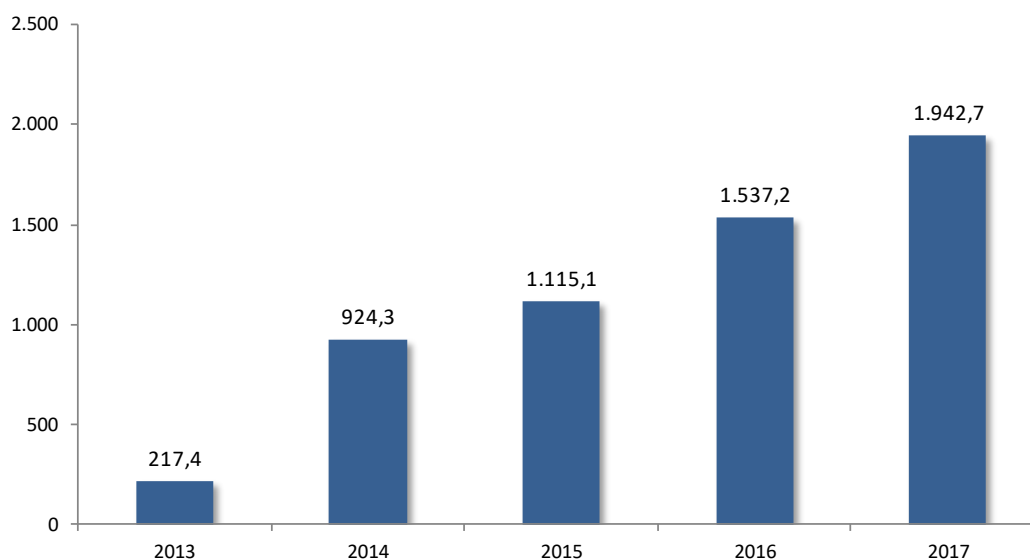
	2013	2014	2015	2016	2017	var.16/17(%)
Apostes esportives mútues	45.955	6.185.892	26.537	26.694	12.246	-54,1
Apostes esportives de contrapartida	62.223.701	295.605.173	443.288.689	536.195.935	615.280.580	14,7
Apostes hípiques de contrapartida	1.316.654	3.780.557	6.304.438	6.681.544	8.756.691	31,1
Altres apostes de contrapartida	150	8.365	748.270	3.097.675	4.816.757	55,5
Apostes esportives creuades	0	0	13.709	4.346.708	3.381.470	-22,2
Altres apostes*	0	87	1.200	0	0	---
Altres jocs	153.764.469	618.718.309	664.738.826	986.887.356	1.310.427.343	32,8
Total	217.350.930	924.298.384	1.115.121.670	1.537.235.912	1.942.675.086	26,4

Font: elaboració pròpia partir dels informes trimestrals "Dades del Joc" de la DGTJ de la Generalitat de Catalunya.

*Altres apostes inclou: apostes hípiques mútues, altres apostes mútues i altres apostes creuades.

Igual que ha succeït a Espanya, la regulació del joc en línia establerta el 2012 va suposar donar un marc legal a Catalunya a una activitat ja existent i que, a més, ha seguit una tendència de creixement continu en els últims quatre anys. El 2013, la quantitat jugada va ser de 217,4 milions d'euros i en tant sols un any aquesta quantitat es va més que quadruplicar fins als 924,3 milions d'euros el 2014. El 2015, el volum gastat en joc online va superar els 1.000 milions d'euros amb un creixement interanual del 20,6%. El 2016 i 2017 el sector ha experimentat increments interanuals per sobre del 25%, fet que ha dut a que la quantitat augmentés fins als quasi 2.000 milions d'euros el 2017 (gràfic 19).

Gràfic 19. Quantitat jugada al joc en línia, a Catalunya (Milions d'euros)

Font: elaboració pròpia partir dels informes trimestrals "Dades del Joc" de la DGTJ de la Generalitat de Catalunya.

5.2 Gross Gaming Revenue

Tal com s'ha comentat anteriorment, el percentatge del *GGR* sobre el total de la quantitat jugada en el joc en línia és molt baix. Això fa que, en valor absolut, les quantitats de *GGR* també siguin relativament reduïdes. Per posar-ho en context, el 2017 la quantitat jugada a Espanya ha estat de més de 13.300 milions d'euros mentre que, tal com es pot veure en el [quadre 28](#), el *GGR* ha estat 560,4 milions d'euros, tant sols un 4,2% de la quantitat jugada.

Quadre 28. GGR a les principals modalitats de joc en línia, a Espanya (Milions d'euros)

	2014	2015	2016	2017	var.16/17(%)
Apostes Esportives de contrapartida directe	nd	103,5	127,3	178,8	40,5
Apostes Esportives de contrapartida convencional	132,5	68,7	103,2	122,9	19,1
Pòquer <i>cash</i>	40,2	30,4	26,9	24,3	-9,7
Pòquer de torneig	26,9	29,8	30,6	35,4	15,7
<i>Blackjack</i>	11,0	15,5	18,9	22,0	16,4
Ruleta convencional	26,1	23,7	24,2	27,7	14,2
Ruleta en viu	nd	12,7	22,6	35,6	57,5
Màquines d'atzar	nd	15,5	51,8	86,5	66,8
Total	253,0	317,1	429,3	560,4	30,6

Font: elaboració pròpia partir dels informes trimestrals "El mercado del juego online en España" de la DGOJ.

Nota: a partir del 2015 les apostes esportives de contrapartida es comptabilitzen en dues categories diferents: de contrapartida directe i de contrapartida convencional. Així com la ruleta, que passa a comptabilitzar-se en: ruleta en viu i ruleta convencional.

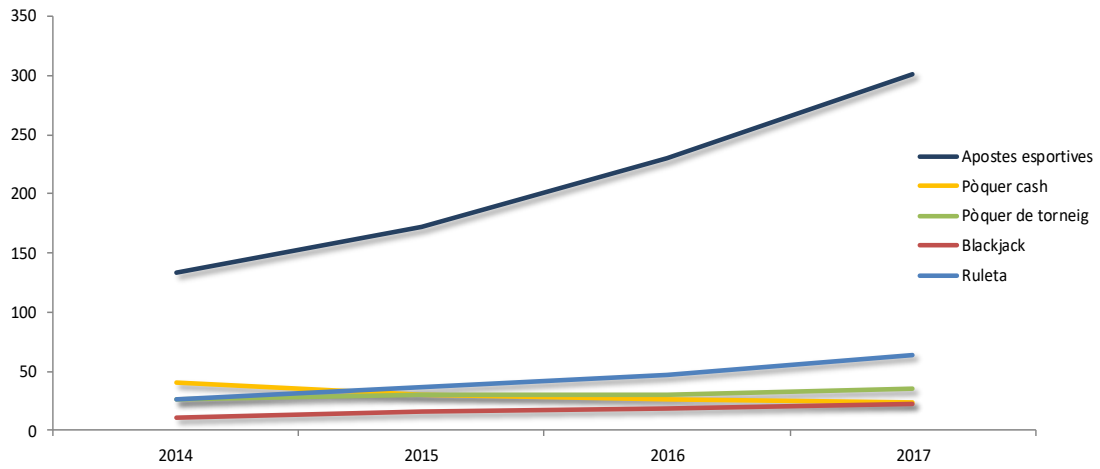
nd: no disponible

Com mostren les dades del quadre, l'evolució del *GGR* ha estat positiva en el conjunt del període analitzat (desembre 2013 – desembre 2017) amb un increment acumulat de més del doble. Així, el creixement anual del *GGR* ha anat augmentant notable i continuadament: el 2014 va ser del 10%, però a partir del 2015 ha estat per sobre del 25% i registra un augment del 31% el 2017.

Si es compara l'evolució de la quantitat jugada i la del *GGR* es pot observar que, fins ara, a major quantitat jugada, major devolució en forma de premis. De fet, de 2013 a 2016 la quantitat jugada va augmentar en mitjana anual més que el *GGR* i, per tant la devolució en premis va guanyar pes (del 95,9% del total de la quantitat jugada el 2013 al 96,3% el 2016). No obstant això, el 2017 el *GGR* ha augmentat força més que la quantitat jugada i la devolució en premis. Mentre que la primera ho ha fet en més d'un 30%, les altres dues ho han fet en un 20% i això ha comportat que el *GGR* recuperés el pes perdut els darrers tres anys i torni a suposar el 4,2% de la quantitat total jugada (igual que el 2013).

El comportament del *GGR* segons els diferents tipus de joc és similar a l'analitzada en la quantitat jugada. Així doncs, destaca l'augment accelerat de les apostes esportives amb un *GGR* que passa dels 110,5 milions el 2013 als 301,7 milions el 2017. També cal destacar l'evolució del *GGR* en el joc de la ruleta, que sembla desmarcar-se progressivament de la resta. Amb un augment acumulat que duplica la xifra de 2013, el 2017 se situa en els 63,3 milions d'euros. L'evolució de la resta de jocs ha estat força estable, només cal destacar el descens del pòquer *cash* dels 25,9 milions d'euros el 2013 fins als 24,3 milions el 2017 ([gràfic 20](#)).

Gràfic 20. GGR a les principals modalitats de joc en línia, a Espanya
(Milions d'euros)

Font: elaboració pròpia partir dels informes trimestrals "El mercado del juego online en España" de la DGOJ.

Nota: Per una comprensió més fàcil de les dades hem agrupat les dues modalitats comptables d'apostes esportives i les dues modalitats de joc de ruleta, que hi ha a partir de 2015.

6. TRIBUTACIÓ

Les empreses que es dediquen al sector del joc privat pateixen una doble tributació. D'una banda, satisfan els tributs derivats de la pròpia activitat empresarial i, de l'altra, una sèrie de taxes específiques anomenades "taxes sobre jocs de sort, envit o atzar". Aquestes taxes graven l'autorització, l'organització i el desenvolupament d'aquest tipus d'activitats a casinos, bingos, salons de joc i màquines recreatives. A efectes de l'impost sobre societats, les taxes sobre el joc constitueixen una despesa de l'exercici, i com que no està inclosa en el llistat de despeses no deduïbles, contribueix a minorar la base imposable de l'impost de societats. A més, les empreses operadores no tenen la possibilitat de repercutir l'IVA i, per tant, el suporten íntegrament.

La taxa sobre el joc privat és un dels tributs que l'Administració Central ha cedit totalment a les comunitats autònomes. Cal dir que els tributs cedits, juntament amb les transferències de l'Estat, constitueixen les dues principals fonts d'ingressos pressupostaris de la Generalitat. Així doncs, en el cas de Catalunya, el Govern autonòmic té plenes competències normatives i de gestió sobre la fiscalitat del sector del joc privat des del moment de la cessió, l'any 1982, excepte en el fet imposable i el subjecte passiu.²⁴

A banda d'aquest impost cedit, la Generalitat va crear una taxa pròpia per a la prestació de serveis en matèria de jocs i apostes regulada en l'article 15.1-4 del text refós de la Llei de taxes i preus públics de la Generalitat de Catalunya (Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya. Número 5161. Decret legislatiu 3/2008). El servei o activitat que merita la taxa és la prestació en matèria de jocs i apostes de les actuacions i serveis administratius, i l'òrgan gestor és la DGTJ de la Generalitat de Catalunya. Els imports de la quota corresponent als conceptes gravats i la recaptació anual d'aquesta taxa s'expliquen en l'apartat 6.3 de l'estudi.

6.1 Taxa sobre el joc: normativa fiscal per modalitat

El tipus general de tributació del sector del joc privat a Catalunya s'ha mantingut en el 25% el 2017. Les tres grans categories de jocs presencials tributen sota diferents conceptes. Al joc del bingo se li aplica aquest 25% sobre la quantitat jugada, mentre que els casinos tributen sobre el *GGR* (un cop descomptada la devolució en premis de la quantitat jugada) i els diferents tipus de màquines estan subjectes a quotes fixes. Cal assenyalar que quan una comunitat no ha dictat una norma específica o quan no ha assumit la cessió de l'impost (com és el cas de les ciutats autònomes Ceuta i Melilla), se li aplica el tipus tributari corresponent a l'Estat (20%).

En el quadre 29 s'especifiquen els tipus impositius i les quotes que afecten a l'activitat del sector del joc privat a Catalunya a la data de tancament d'aquest informe. L'última modificació en matèria de tributació sobre el joc va entrar en vigor el segon trimestre de 2017 amb la Llei d'acompanyament dels Pressupostos de la Generalitat per al 2017, en la qual es va aprovar una pujada de la taxa del joc del 10% a aplicar sobre les quotes a màquines "B" i "C"²⁵.

---

²⁴ Cambra de Comerç de Barcelona (2008: 49).

²⁵ Recollida al DOGC. Número 7340. 30 de març de 2017.

Quadre 29. Taxes vigents sobre jocs de sort, envit o atzar, a Catalunya l'any 2017

Tipus impositiu general i del joc del bingo (sobre quantitat jugada)	25%
Bingo plus	15%
Bingo americà	15%
Bingo electrònic (sobre el GGR)	30%
Quotes sobre GGR de les màquines recreatives i d'atzar (en euros per any)*	
Màquines B	
1 jugador amb aposta límit de 0,1 €	1.648 €
1 jugador	4.020 €
2 jugadors	8.040 €
3 o més jugadors	8.040 € + (2.280 € * N * Pm)
Màquines C	
1 jugador	5.792 €
2 jugadors	11.584 €
3 o més jugadors	11.584 € + (1.580 € * N * Pm)
Màquina tipus grúa amb premi en espècie	2.500 €
Taxa dels casinos en funció de la base imposable (sobre el GGR)**	
Entre 0 i 1.200.000 €	20%
Entre 1.200.000,01 € i 2.200.000 €	35%
Entre 2.200.000,01 € i 4.500.000 €	45%
A partir de 4.500.000,01 €	55%
Taxa sobre rifes, tòmbols, apostes i combinacions aleatòries	
Apostes	13%
Rifes i tòmbols	
Tipus general	20%
D'utilitat pública o benèfica	7%
Combinacions aleatòries	10%
Joc per internet o medis telemàtics	10%

Font: elaboració pròpia a partir del capítol IV de les mesures de tributació autonòmica de 2016 de la Secretaria General de Coordinació Autonòmica i Local, i del DOGC. Número 7340. 30 de març de 2017.

*Entra en vigor el segon trimestre de 2017. Per l'aplicació de la Llei 5/2017, del 28 de març, de mesures fiscals i administratives (art. 154 que modifica la Llei 21/2001).

**El tipus impositiu aplicable als casinos de joc a partir del dia en que s'iniciïn les activitats de joc i apostes al primer casino del nou centre recreatiu i turístic de Vila-seca i Salou baixarà al 10%.

N: nombre de jugadors

Pm: preu màxim autoritzat per partida

El joc a les sales de bingo està gravat a Catalunya amb un tipus general de 25% el 2017. És el mateix tipus aplicable el 2016, i lleugerament inferior al del 2008, quan era del 28%. No obstant això, hi ha diferents modalitats del joc del bingo, i cadascuna d'elles té els seus respectius tipus impositius: el 15% a la modalitat del bingo plus, un 15% a la del bingo americà i el 30% al bingo electrònic (en aquest últim cas sobre el GGR).

Quant al tipus aplicable als casinos, aquest oscil·la entre el 20% i el 55% del GGR en funció dels quatre trams de base imposable que estableix la llei. Des de la darrera edició de l'estudi, no han variat ni els tipus impositius ni les bases imposables. No obstant això, el tipus aplicable a tots els casinos de joc baixarà al 10% a partir del dia en que s'iniciïn les activitats de joc i apostes al primer casino del nou centre recreatiu i turístic de Vila-seca i Salou. Si bé la reducció en el tipus aplicable no implicarà una reducció de la recaptació total, ja que l'augment dels ingressos bruts

derivats de la posada en marxa d'aquest nou casino compensarà la rebaixa en el tipus aplicable²⁶.

Respecte a les màquines recreatives i d'atzar, cada comunitat autònoma pot aplicar la quota que consideri oportuna. A Catalunya, a partir del segon trimestre de 2017 tant les màquines de tipus "B" com les de tipus "C" se'ls hi va aplicar un augment del 10% a la quota corresponent, segons la Llei 5/2017 del 28 de març aprovada al març de 2017, que modifica la Llei 21/2001. Així, la quota va passar a ser de 4.020 euros anuals per a les màquines "B" d'un jugador²⁷. Els establiments d'hostaleria només poden disposar d'aquest tipus de màquines. Per contra, als bingos, casinos i salons de joc també poden operar màquines multi-jugador. En aquest cas, la quota anual es multiplica per dos si són de dos jugadors. En el cas que puguin jugar tres o més jugadors, la quota anual és equivalent a 8.040 euros més el resultat de multiplicar per 2.280 el nombre de jugadors i el preu màxim autoritzat per partida. Les màquines "BL" són sotmeses a una quota anual de 1.648 euros. La quota anual per a les màquines "C" d'un jugador és de 5.792 euros i, com en el cas de les màquines "B", si hi poden jugar dues persones la quota es multiplica per dos. Per a les màquines "C" de tres jugadors o més, la quota anual és equivalent a 11.584 euros més el resultat de multiplicar 1.580 pel nombre màxim de jugadors autoritzats i pel preu màxim de la partida.

Amb relació a les altres tipologies de joc, els tipus impositius sobre rifes, tómboles, combinacions, apostes i joc en línia no han variat i els percentatges oscil·len entre el 7% de les rifes o tómboles d'utilitat pública o benèfica i el 20% de les rifes o tómboles de tipus general.

El quadre 30 mostra les quotes anuals de les màquines "B" i "C" d'un jugador per als anys 2014, 2016 i 2017 a les diferents comunitats autònomes. Pel que fa a les màquines "B", l'any 2016, abans de la pujada fiscal, Catalunya era la quarta comunitat autònoma amb una quota anual més elevada, per davant se situaven: Galícia, Andalusia i Castella La Manxa. Amb l'augment impositiu, el 2017 Catalunya se situa primera en el rànquing autonòmic amb una quota anual de 4.020 euros/màquina, 80 euros més que la comunitat en segona posició (Galícia, amb una quota de 3.740 euros). A més, la quota que es paga a Catalunya és un 18,2% superior a la mitjana estatal de 3.402 euros (com ha resultat de les diferents quotes pagades).

En el cas de les màquines tipus "C", el 2016 Catalunya era la setena comunitat amb una quota anual més elevada. Tanmateix, una vegada aplicat l'increment de la taxa aprovat per al 2017, Catalunya passa a ser la comunitat amb una quota anual més elevada (5.792 euros), per davant de Cantàbria, Galícia o Madrid, i a força distància de la quota estatal (2.013 euros). Si es compara la quota de Catalunya amb la mitjana estatal (4.883 euros), aquesta es troba un 18,6% per sobre.

---

²⁶ Segons estimacions aportades pel màxim representant de la hisenda catalana, dels 22,5 milions d'euros anuals que es recapten actualment en concepte d'impostos que paguen els quatre casinos que són operatius (Peralada, Lloret de Mar, Barcelona i Tarragona), es podria passar a 45 milions d'euros anuals una vegada estigui en marxa el nou Centre Recreatiu Turístic (CRT).

²⁷ En cas de modificació del preu màxim de 20 cèntims d'euro autoritzat per a la partida de màquines tipus "B" o recreatives amb premi, s'ha d'incrementar 17 euros per cada 5 cèntims d'euro en què el nou premi màxim autoritzat excedeixi de 20 cèntims d'euro.

Quadre 30. Quota anual sobre les màquines recreatives tipus "B" i "C" d'un jugador (Euros)

Tipus "B"				Tipus "C"			
	2014	2016	2017		2014	2016	2017
Catalunya	3.656	3.656	4.020	Catalunya	5.264	5.264	5.792
Galícia	3.740	3.740	3.740	Cantàbria	5.600	5.600	5.500
Andalusia	3.700	3.700	3.700	Galícia	5.460	5.460	5.460
Castella La Manxa	3.700	3.700	3.700	Madrid	5.400	5.400	5.400
Múrcia	3.620	3.620	3.620	Andalusia	5.300	5.300	5.300
Canàries	3.487	3.487	3.600	Castella La Manxa	5.300	5.300	5.300
Castella i Lleó	3.600	3.600	3.600	Múrcia	5.300	5.300	5.300
Com. Valenciana	3.200	3.200	3.600	Castella i Lleó	5.265	5.260	5.265
Madrid	3.600	3.600	3.600	Com. Valenciana	4.600	4.600	5.180
Astúries	3.700	3.500	3.500	Aragó	5.134	5.134	5.134
Cantàbria	3.600	3.600	3.487	Balears	4.946	4.946	4.946
Balears	3.467	3.467	3.467	Astúries	5.400	4.900	4.900
Extremadura	3.400	3.400	3.400	Extremadura	4.700	4.700	4.700
La Rioja	3.600	3.600	3.400	La Rioja	4.600	4.600	4.600
Aragó	3.500	3.290	3.290	Canàries	4.207	4.207	4.207
Navarra	nd	3.000	3.000	Navarra	nd	4.020	4.020
País Basc*	nd	2.750	2.750	Ceuta i Melilla (Estat)	nd	4.027	2.013
Ceuta i Melilla (Estat)	nd	3.531	1.766	País Basc	nd	4.025	nd

Font: elaboració pròpia a partir del capítol IV de las mesures de tributació autonòmica del 2014 de la Secretaria General de Coordinació Autonòmica i Local, i del DOGC. Número 7340. 30 de març de 2017.

*Sobrecost autonòmic (12%) de 300 euros.

nd: no disponible

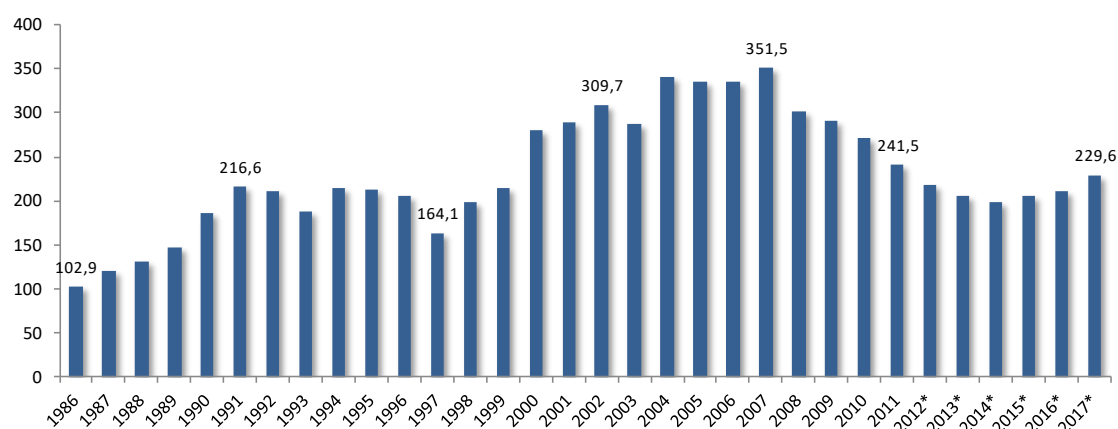
6.2 Taxa sobre el joc: recaptació

Les dades de recaptació fiscal en concepte de taxa sobre el joc són publicades pel Ministeri d'Hisenda (sense comptabilitzar el joc en línia) i per la Direcció General de Tributs i Joc de la Generalitat de Catalunya (incloent el joc en línia).

Segons el Ministeri, el 2017 la recaptació en valor absolut a Catalunya ha estat de 208,8 milions d'euros, i segons la Direcció General de Tributs i Joc de la Generalitat de Catalunya de 229,6 milions d'euros perquè inclou els 20,8 milions del joc en línia.

En el [gràfic 21](#) es pot veure l'evolució de la recaptació a Catalunya des de 1986, any d'inici de la sèrie que publica el Ministeri d'Hisenda, fins al 2017. A partir de 2012 incorpora el joc en línia, segons les dades publicades per la Generalitat de Catalunya. El darrer any, la recaptació s'ha situat en els 229,6 milions d'euros, una xifra similar a la de finals del segle passat que està molt lluny de les de fa una dècada, quan es va assolir el punt màxim del cicle expansiu.

Gràfic 21. Recaptació tributària a Catalunya en concepte de taxa sobre el joc
(Milions d'euros)

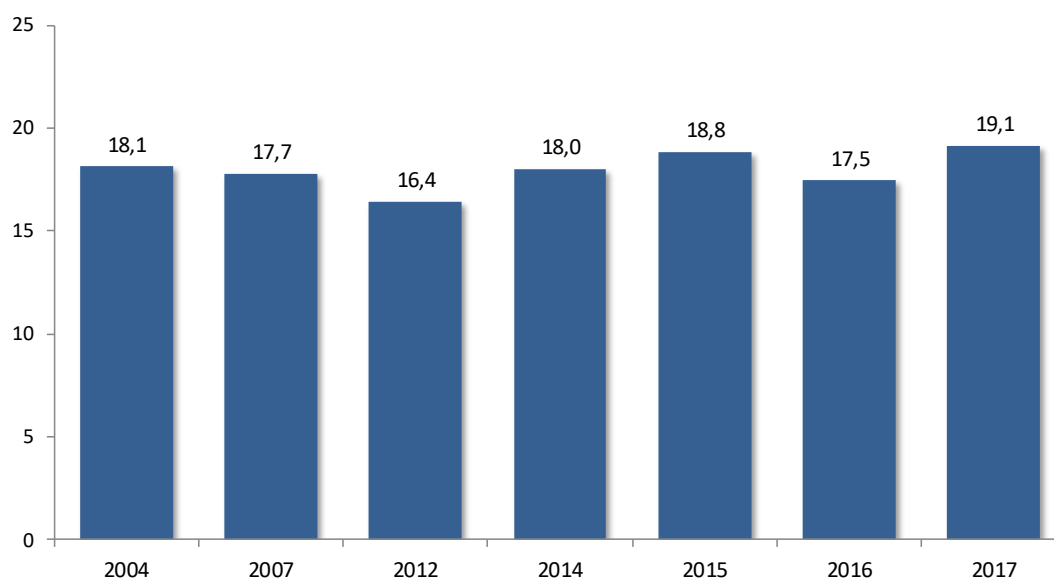

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades pel Ministeri d'Hisenda (2017) –del 1986 al 2011– i a partir dels informes trimestrals “Dades del Joc” de la DGTJ de la Generalitat de Catalunya –del 2012 al 2017.

*Les dades totals de recaptació tributària del Ministeri d'Hisenda i la DGTJ de la Generalitat de Catalunya no coincideixen perquè aquesta última font comença a incorporar a partir de 2012 la recaptació del joc en línia.

En el període 2004-2017, la recaptació de Catalunya respecte al total de l'Estat ha estat del 17,7%, sent el percentatge del 2017 el màxim de la sèrie amb un 19,1%. Així mateix, aquest darrer registre se situa 1,7 punts percentuals per sobre del percentatge que va assolir el 2016 (17,5%) i 2,7 punts percentuals per sobre del mínim de la sèrie que es va registrar el 2012 (16,4%). Això ens estaria indicant un major creixement de la recaptació a Catalunya que a la resta de comunitats autònomes de mitjana ([gràfic 22](#)).

Gràfic 22. Recaptació fiscal en concepte de taxa sobre el joc, a Catalunya
(Percentatge sobre el total d'Espanya)

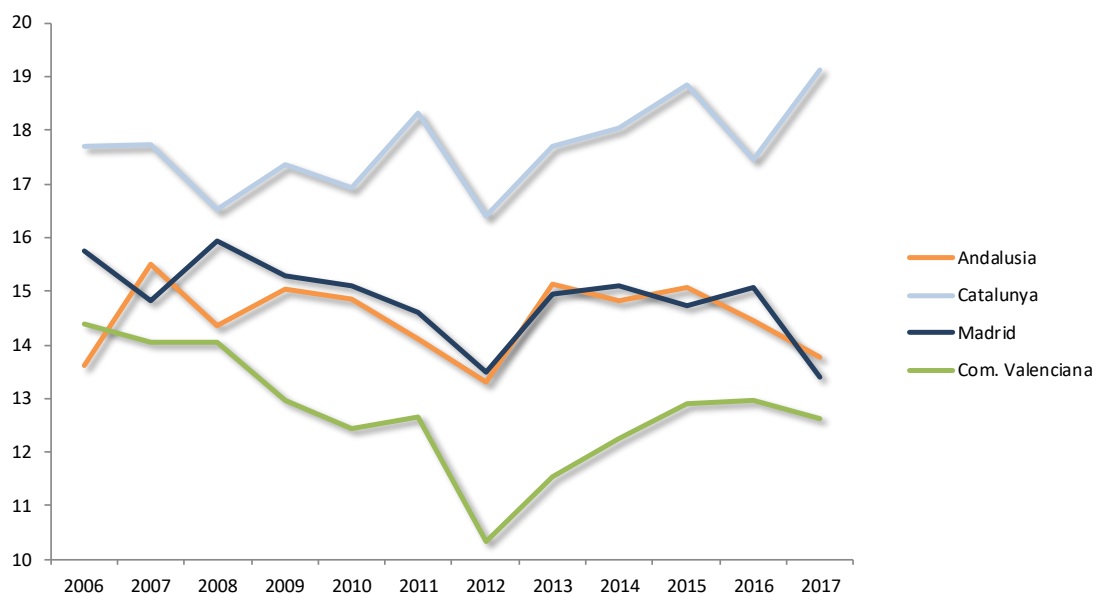
Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades pel Ministeri d'Hisenda (2017), el Govern Basc (2017), el Govern de Navarra (2017) i l'“Anuario del juego en España 2018” (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018).

Nota: no està inclosa la recaptació del joc en línia.

Si es fa una comparativa de l'evolució en els últims 12 anys entre les quatre comunitats autònomes que més recapten fiscalment en matèria de jocs i apostes —que són Catalunya, Madrid, Comunitat Valenciana— s'observa que Catalunya és, amb diferència, on més s'ha recaptat en tots i cadascun dels anys (gràfic 23). Madrid ha estat tradicionalment la segona comunitat que més ha recaptat fiscalment, alternant-se el 2007, el 2013, el 2015 i el 2017 amb Andalusia. Al seu torn, la Comunitat València va perdre pes sobre el conjunt d'Espanya del 2006 al 2012 (del 14,1% al 10,3%), però des de llavors ha guanyat progressivament importància relativa fins a assolir un pes del 12,6% el 2017. El gràfic mostra que el 2017 Catalunya augmenta clarament el seu pes en la recaptació total estatal fins al 19,1%, mentre que els altres tres principals mercats redueixen el seu pes relatiu.

Gràfic 23. Recaptació fiscal en concepte de taxa sobre el joc de les comunitats autònomes que més recapten
(Percentatge sobre el total de l'Estat)

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades pel Ministeri d'Hisenda (2017), el Govern Basc (2017), el Govern de Navarra (2017) i l'“Anuario del juego en España 2018” (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018).

Nota: no està inclosa la recaptació del joc en línia.

Amb dades del Ministeri, per tant sense inclou el joc en línia, el 2017 la recaptació fiscal a nivell estatal ha estat de 1.090,8 milions d'euros, 0,6% més que l'any anterior (quadre 31). Catalunya és la comunitat autònoma que més ha recaptat, amb un total de 208,8 milions d'euros, seguida d'Andalusia (150,3 milions d'euros), Madrid (146,3 milions d'euros) i la Comunitat Valenciana (137,7 milions d'euros). Respecte al 2016, les quatre comunitats experimenten reduccions en la recaptació (especialment Madrid amb un -10,6%), excepte Catalunya que registra un augment del 10,3% per la pujada fiscal que va entrar en vigor el 2017.

Quadre 31. Recaptació fiscal en concepte de taxa sobre el joc a algunes comunitats autònomes

	Andalusia	Catalunya	C. Valenciana	Madrid	Espanya
(milions d'euros)					
2004	259,5	341,4	269,0	313,1	1.883,3
2005	252,5	334,6	282,2	307,6	1.900,4
2006	257,7	335,3	272,5	298,4	1.893,5
2007	307,1	351,5	278,3	293,3	1.980,5
2008	263,1	302,3	256,9	291,9	1.830,6
2009	251,3	290,3	216,5	255,6	1.670,9
2010	239,2	272,3	200,1	243,3	1.610,1
2011	185,7	241,5	166,5	192,2	1.317,1
2012	168,6	207,8	130,9	170,9	1.266,7
2013	168,3	196,7	128,2	166,1	1.111,8
2014	157,6	191,6	130,3	160,5	1.062,7
2015	159,4	199,5	136,5	156,0	1.058,5
2016	156,6	189,3	140,6	163,6	1.084,3
2017	150,3	208,8	137,7	146,3	1.090,8
(taxa de variació interanual, en percentatge)					
2005	-2,7	-2,0	4,9	-1,7	0,9
2006	2,0	0,2	-3,5	-3,0	-0,4
2007	19,2	4,8	2,2	-1,7	4,6
2008	-14,3	-14,0	-7,7	-0,5	-7,6
2009	-4,5	-4,0	-15,7	-12,4	-8,7
2010	-4,8	-6,2	-7,6	-4,8	-3,6
2011	-22,4	-11,3	-16,8	-21,0	-18,2
2012	-9,2	-14,0	-21,4	-11,1	-3,8
2013	-0,2	-5,3	-2,1	-2,9	-12,2
2014	-6,3	-2,6	1,7	-3,4	-4,4
2015	1,1	4,1	4,8	-2,8	-0,4
2016	-1,8	-5,1	3,0	4,9	2,4
2017	-4,0	10,3	-2,0	-10,6	0,6
(percentatge sobre el total)					
2004	13,8	18,1	14,3	16,6	100,0
2005	13,3	17,6	14,8	16,2	100,0
2006	13,6	17,7	14,4	15,8	100,0
2007	15,5	17,7	14,1	14,8	100,0
2008	14,4	16,5	14,0	15,9	100,0
2009	15,0	17,4	13,0	15,3	100,0
2010	14,9	16,9	12,4	15,1	100,0
2011	14,1	18,3	12,6	14,6	100,0
2012	13,3	16,4	10,3	13,5	100,0
2013	15,1	17,7	11,5	14,9	100,0
2014	14,8	18,0	12,3	15,1	100,0
2015	15,1	18,8	12,9	14,7	100,0
2016	14,4	17,5	13,0	15,1	100,0
2017	13,8	19,1	12,6	13,4	100,0

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades pel Ministeri d'Hisenda (2017), el Govern Basc (2017), el Govern de Navarra (2017) i l'"Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018).

Nota: no està inclosa la recaptació del joc en línia.

El [quadre 32](#) mostra un comparativa per comunitats autònomes entre el *GGR* i la recaptació la taxa sobre el joc, tant en termes absoluts com en pesos relatius. Com s'ha vist al llarg de l'estudi, les comunitats amb major pes tant en termes de *GGR* com de recaptació fiscal són Andalusia, Catalunya, Madrid i la Comunitat Valenciana. Tanmateix, s'observen pautes diferents entre elles. Andalusia i la Comunitat Valenciana han mantingut o reduït lleugerament el seu pes sobre el total tant en termes de *GGR* com de recaptació de 2016 a 2017. En el cas de Madrid, aquesta comunitat manté el seu pes en *GGR* (entorn al 20%), però redueix del 15,1% al 13,4% el seu pes en la recaptació total el 2017. En canvi, la tendència és contrària a Catalunya. En aquest cas, el seu pes en el *GGR* també roman força estable (al voltant del 18% els dos anys), però guanya pes sobre la recaptació total, del 17,5% el 2016 al 19,1% el 2017.

Quadre 32. Comparativa entre el *GGR* i la recaptació fiscal per la taxa sobre el joc***

	2016				2017			
	<i>GGR</i> (M€)	Pes (%)	Recaptació (M€)	Pes (%)	<i>GGR</i> (M€)	Pes (%)	Recaptació (M€)	Pes (%)
Andalusia**	539,1	11,7	156,6	14,4	570,2	11,6	150,3	13,8
Aragó	124,0	2,7	40,8	3,8	132,1	2,7	40,6	3,7
Astúries	75,3	1,6	25,9	2,4	81,4	1,7	25,2	2,3
Balears**	103,5	2,3	33,1	3,0	106,4	2,2	33,3	3,0
Canàries	208,1	4,5	51,4	4,7	232,7	4,7	57,7	5,3
Cantàbria	51,9	1,1	15,9	1,5	55,5	1,1	14,5	1,3
Castella La Manxa	222,7	4,8	39,3	3,6	239,7	4,9	42,7	3,9
Castella i Lleó	213,0	4,6	59,7	5,5	229,7	4,7	60,2	5,5
Catalunya	828,4	18,0	189,3	17,5	878,2	17,9	208,8	19,1
Extremadura	82,4	1,8	23,0	2,1	86,1	1,8	23,9	2,2
Galícia	167,8	3,7	52,3	4,8	178,6	3,6	53,9	4,9
Madrid	931,2	20,3	163,6	15,1	1.003,0	20,4	146,3	13,4
Múrcia	113,7	2,5	29,7	2,7	120,5	2,5	30,8	2,8
Navarra*	50,3	1,1	9,8	0,9	53,1	1,1	10,1	0,9
País Basc	208,4	4,5	44,2	4,1	232,9	4,7	44,3	4,1
La Rioja	29,5	0,6	6,6	0,6	32,5	0,7	7,8	0,7
Com. Valenciana	631,3	13,7	140,6	13,0	671,6	13,7	137,7	12,6
Ceuta	8,7	0,2	1,6	0,2	8,9	0,2	1,7	0,2
Melilla	4,5	0,1	0,9	0,1	4,8	0,1	1,1	0,1
Total	4.593,9	100,0	1.084,3	100,0	4.918,0	100,0	1.090,8	100,0

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades pel Ministeri d'Hisenda (2017), el Govern Basc (2017), el Govern de Navarra (2017) i l'"Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018).

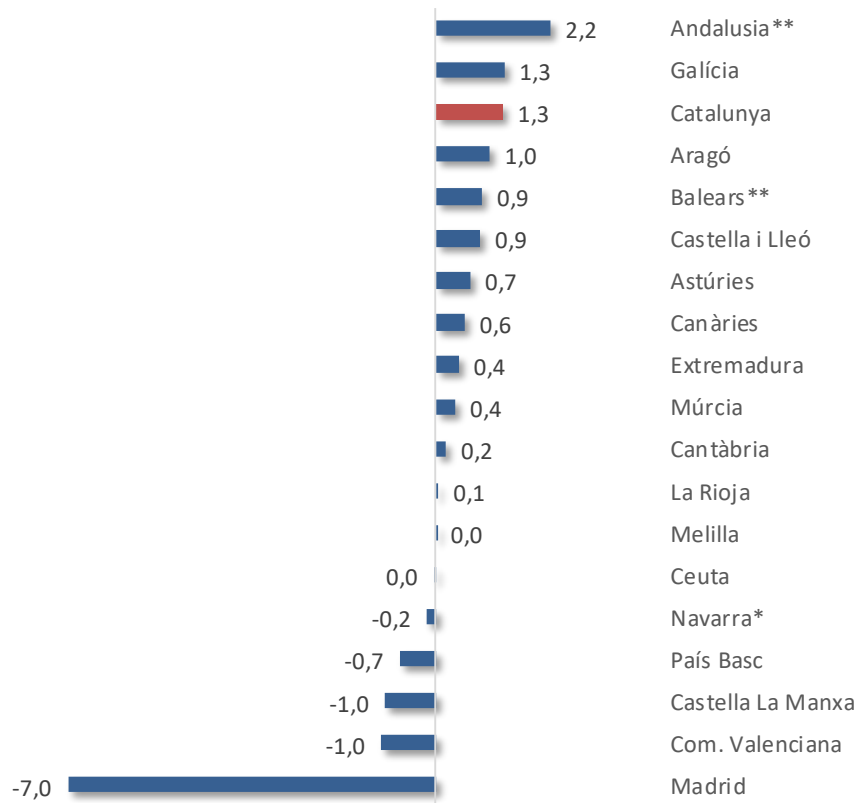
*En el cas de Navarra no hi ha dades disponibles pel que fa al *GGR* de les taules de joc als casinos. Igualment el total de la recaptació per la taxa del joc és la suma les taxes recaptades a través de les màquines, el bingo, les combinacions aleatòries i les apostes

**Les apostes es regulen el 2017, per tant no queden comptabilitzades.

***Només joc presencial.

En una línia similar, el [gràfic 24](#) mostra la diferència entre el pes de la recaptació fiscal i el pes del *GGR* per a cada comunitat autònoma respectivament el 2017. Aquest gràfic accentua encara més les diferències entre les comunitats que més recapten. D'una banda, Andalusia i Catalunya són de les comunitats on la diferència entre el seu pes sobre la recaptació fiscal total i el seu pes sobre el *GGR* total és major (2,1 i 1,3 punts percentuals, respectivament). D'altra banda, la Comunitat Valenciana i Madrid mostren la pauta contrària: els seus pesos sobre el *GGR* total són majors que els seus pesos sobre la recaptació fiscal total i, per tant, presenten una diferència negativa (-1,0 i -7,0 punts percentuals, respectivament).

Gràfic 24. Diferència entre el pes de la recaptació fiscal i el pes del GGR, per comunitats el 2017
(Punts percentuals)

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades pel Ministeri d'Hisenda (2017), el Govern Basc (2017), el Govern de Navarra (2017) i l'“Anuario del juego en España 2018” (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018).

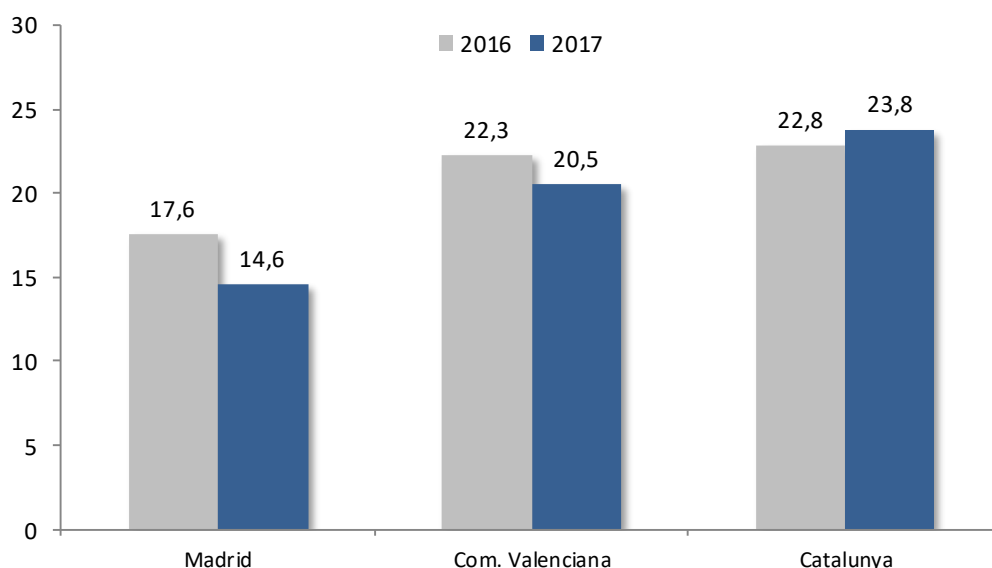
*En el cas de Navarra no hi ha dades disponibles pel que fa al GGR de les taules de joc als casinos. Igualment el total de la recaptació per la taxa del joc és la suma les taxes recaptades a través de les màquines, el bingo, les combinacions aleatòries i les apostes.

**Les apostes es regulitzen el 2017, per tant no queden comptabilitzades.

***Només joc presencial.

La pressió fiscal sobre el joc es calcula com el percentatge que representa la quantia recaptada per taxa del joc sobre el GGR. A Catalunya, el 2017 la pressió fiscal sobre el joc és del 23,8%, 3,3 punts percentuals més elevada que la de Comunitat Valenciana i força superior a la de la Madrid (+9,2 punts més) (gràfic 25). En comparació amb el 2016, mentre que la pressió fiscal ha disminuït a la Comunitat Valenciana i Madrid (-1,8 i -3 punts, respectivament), a Catalunya la pressió ha augmentat en 1 punt percentual.

Gràfic 25. Pressió fiscal a les comunitats autònomes que més recapten, 2016 i 2017
(Recaptació per taxa del joc / GGR, en percentatge)*

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades pel Ministeri d'Hisenda i l'“Anuario del juego en España 2018” (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018).

Nota: no inclou el joc en línia.

*Andalusia no està inclosa perquè no hi ha dades disponibles en matèria d'apostes per al GGR.

El descens de la recaptació que s'ha produït des de l'inici de la crisi fins al 2014 no ha estat conseqüència d'una baixada de les taxes, ja que aquestes es mantenen estables fins al 2016, sinó de caigudes importants en les quantitats jugades i en el nombre de màquines en ús i, per tant, gravables fiscalment. Per contra, el notable increment de la recaptació el 2017, malgrat que és cert que en general les quantitats jugades han augmentat en la majoria de jocs, es deu essencialment a l'entrada en vigor del recent increment impositiu en les quotes de les màquines “B” i “C”, que, com s'ha vist, tenen un quota de mercat molt rellevant (el 2017, el 73,5% de la quantitat jugada a Catalunya va ser en màquines “B”).

Les dades de recaptació fiscal per modalitat de joc que es presenten al [quadre 33](#) són les publicades per la Generalitat de Catalunya i, per tant, inclouen la recaptació pel joc en línia. Segons aquestes dades, la recaptació va créixer un 8,6% el 2017, sent l'increment més important el de la recaptació de màquines (+17,4%), que a la vegada representa el 61,3% del total. Les altres tres modalitats de joc més importants en els ingressos fiscals són: els bingos, que pateixen una reducció en la recaptació del 42,2% el 2017; els casinos, que augmenta un 7,2% la seva recaptació; i, finalment, el joc en línia que cau un 5,7%.

Quadre 33. Recaptació fiscal en concepte de taxa sobre el joc, a Catalunya (Milions d'euros)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	var.16/17(%)	Pes 2017(%)
Bingos	77,5	59,8	42,4	41,2	43,2	45,4	42,2	-7,2	18,4
Casinos	23,5	20,7	17,0	17,0	18,9	21,9	23,5	7,2	10,2
Màquines "B" i "C"	140,4	127,2	137,1	133,0	136,3	120,0	140,8	17,4	61,3
Rifes	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	-18,0	0,1
Apostes	nd	nd	nd	0,1	0,9	1,8	2,1	19,8	1,0
Joc en línia	nd	10,1	8,8	7,2	6,2	22,1	20,8	-5,7	9,1
Total	241,5	217,9	205,5	198,6	205,7	211,4	229,6	8,6	100,0

Font: elaboració pròpia a partir dels informes trimestrals “Dades del Joc” de la DGTJ de la Generalitat de Catalunya.

A continuació, es fa una comparativa per modalitat de joc presencial a Catalunya, del *GGR* i de la recaptació per la taxa del joc el 2016 i el 2017 (quadre 34). Es pot observar com, mentre que el *GGR* només ha augmentat un 6%, la recaptació corresponent ho ha fet un 8,6%. Per subsectors, la major divergència s'ha donat en les màquines recreatives on amb un augment del *GGR* del 6,6%, la recaptació fiscal ha estat un 17,4% superior el 2017. A continuació se situarien els casinos amb un increment del *GGR* i de la recaptació del 3,2% i del 7,2%, respectivament.

Quadre 34. Comparativa entre el *GGR* i la recaptació per la taxa sobre el joc, a Catalunya
(Milions d'euros)

	GGR			Recaptació taxa del joc		
	2016	2017	var. 2016/17	2016	2017	var. 2016/17
Bingos	88,6	88,6	-0,1	45,4	42,2	-7,2
Casinos**	41,8	43,2	3,2	21,9	23,5	7,2
Màquines "B" i "C"*	678,3	723,4	6,6	120,0	140,8	17,4
Apostes i rifes	19,6	23,1	17,4	1,9	2,2	15,8
Joc en línia	nd	nd	nd	22,1	20,8	-5,9
Total joc presencial	828,4	878,2	6,0	211,4	229,6	8,6

Font: elaboració pròpia a partir dels informes trimestrals "Dades del Joc" de la DGTJ de la Generalitat de Catalunya i l'"Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018).

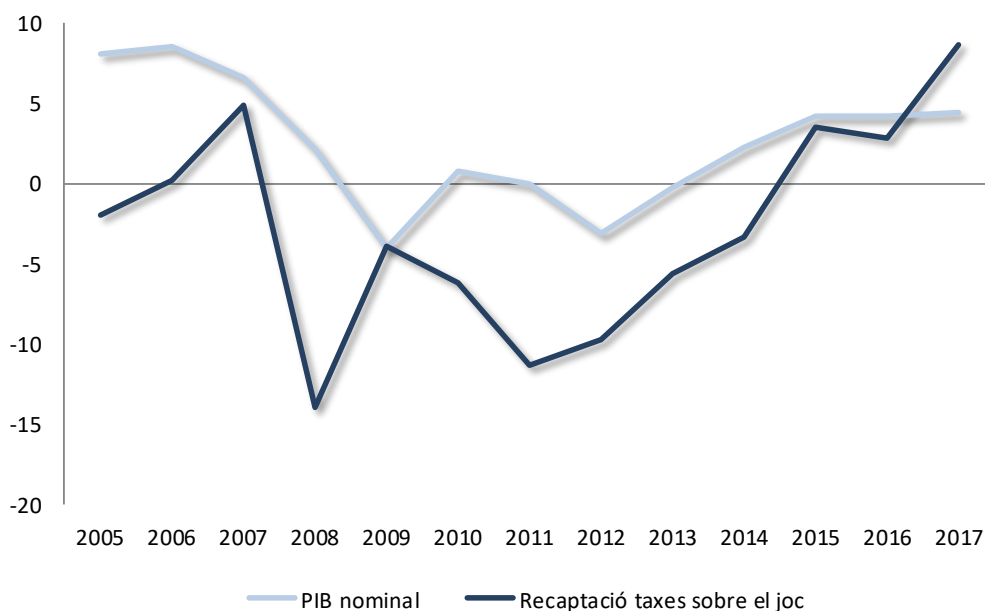
nd: no disponible

*GGR de màquines "B" a l'hostaleria, els salons de joc i els bingos.

**Casinos: taules de joc.

La recaptació per la taxa sobre el joc és molt sensible al cicle econòmic i, per tant, les oscil·lacions en recaptació depenen de les variacions del PIB nominal, sobretot en la fase recessiva del cicle (gràfic 26). Així doncs, quan el PIB inicia una tendència descendent el 2008, la recaptació ho fa de manera més marcada. La recuperació de la recaptació de 2015 i 2016 està en línia amb l'augment del PIB, mentre que l'extraordinari creixement de 2017 es deu sobretot a les modificacions tributàries ja esmentades.

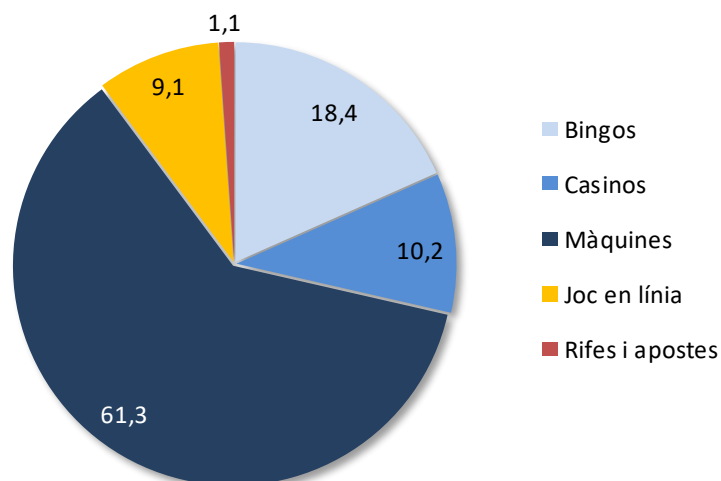
Gràfic 26. Recaptació tributària i el PIB català (Taxes de variació interanual)

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGTJ de la Generalitat de Catalunya i les dades de macromagnituds de l'Idescat.

Quant a les dades de recaptació fiscal desglossades segons la modalitat de joc, el 2017 s'observa que la les màquines recreatives i d'atzar concentren quasi dues terceres parts del total; li segueixen els bingos amb un pes del 18,4%, els casinos amb un 10,2% i el joc en línia amb un 9,1% (gràfic 27).

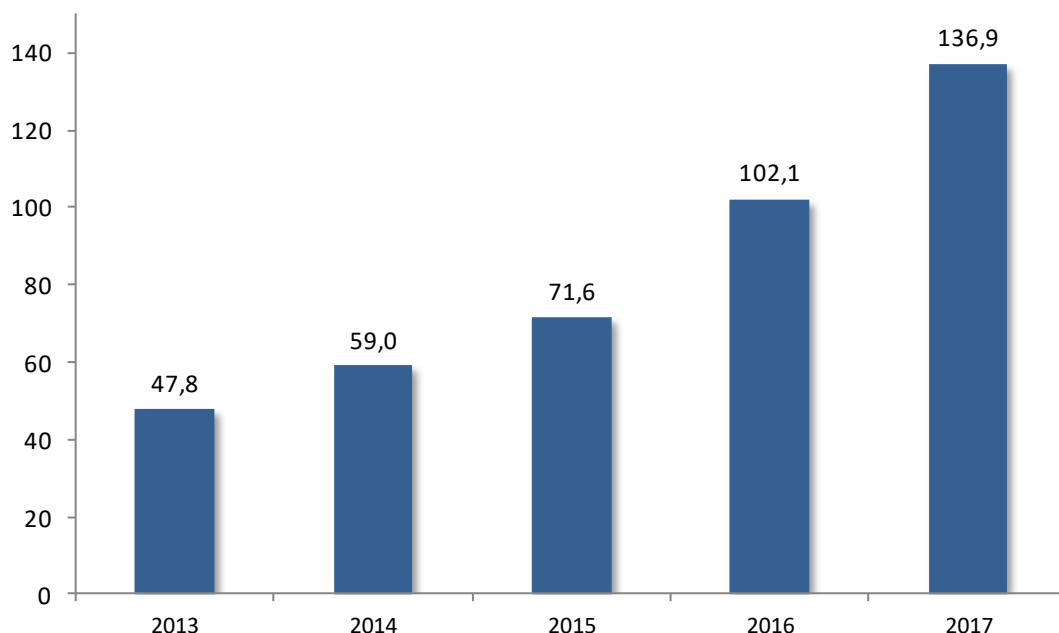
Gràfic 27. Recaptació fiscal per modalitat de joc, a Catalunya el 2017 (Percentatge sobre el total)

Font: elaboració pròpia partir dels informes trimestrals "Dades del Joc" de la DGTJ de la Generalitat de Catalunya.

Respecte al joc en línia, al [gràfic 28](#) es pot veure la sèrie temporal disponible de les quotes pagades en el conjunt de l'Estat. La quota que s'ha satisfet aquest últim any és de 136,9 milions, 34,8 milions més que el 2016, i 89,1 milions més que el 2013. D'aquests 136,9 milions ingressats els 2017, el 15,2% (20,8 milions) s'han recaptat a Catalunya.

Gràfic 28. Declaracions de les quotes pagades sobre el joc en línia a Espanya (Milions d'euros)

Font: elaboració pròpia a partir dels informes trimestrals "Dades sobre el joc" de la DGTJ de la Generalitat de Catalunya.

6.3 Taxa per la prestació de serveis en matèria de jocs i apostes: normativa i recaptació

Com s'ha explicat a la introducció del present apartat, a banda de la taxa sobre "joc de sort, envits o atzar" cedida per l'Administració Central a les comunitats autònomes i que s'ha explicat al subapartat 5.1, la Generalitat de Catalunya va establir una taxa pròpia per la prestació de serveis en matèria de jocs i apostes que es troba regulada a l'article 15.1-4 del text refós de la Llei de taxes i preus públics de la Generalitat de Catalunya (Decret legislatiu 3/2008, de 25 de juny). Com s'aplica i l'estructura de la taxa es troba desglossat en el [quadre 35](#). Atès que aquesta taxa està regulada per la Generalitat, és susceptible de modificacions cada cop que la Generalitat aprova els nous pressupostos a executar el període següent. Així doncs, atenent a la darrera Llei pressupostària (Llei 4/2017, de 28 de març) i a la Llei de mesures fiscals i administratives que l'acompanya (Llei 5/2017, de 28 de març), la Generalitat va elevar per al 2017 els tipus de quantia fixa de les taxes vigents aplicant un coeficient de l'1,04 sobre la quantitat de 2016. Aquestes taxes també es mantenen per al 2018, atès que aquest darrer any s'han prorrogat els Pressupostos de la Generalitat de 2017. El quadre que es mostra a continuació mostra els imports amb aquesta darrera actualització.

Quadre 35. Taxa per la prestació de serveis en matèria de jocs i apostes, 2017 i 2018 (Euros)

Taxa per la prestació de serveis en matèria de jocs i apostes	En euros
Emissió de documents d'homologació de material de joc o inscripció al Registre de models	246,48
Inscripció, autorització i renovació d'empreses	
Inscripció en els registres i autorització d'empreses de joc	308,10
Modificació de les condicions d'inscripció i autorització d'empreses de joc	61,50
Emissió de documents professionals	36,65
Autorització, renovació o règim de comunicació dels locals i establiments	
De casinos de joc	6.186,55
De sales de bingo	1.233,45
De salons de joc -màquines B-	616,70
De salons recreatius -màquines A-	308,10
D'altres locals de joc	61,50
Modificació d'autoritzacions de constitució i funcionaments dels locals i establiments de joc	61,50
Expedició de duplicats de permisos d'explotació	123,05
Diligències relatives a la tramitació de la instal·lació o l'emplaçament i els permisos per a l'explotació de màquines recreatives i d'atzar, i diligències relatives als llibres	61,50
Examen d'expedient d'autoritzacions o de comunicacions de rifes, tòmbols, combinacions aleatòries i apostes	61,50
Expedició de duplicats de permisos d'explotació	50% de la quota
Expedició de permís d'explotació per substitució amb emplaçament	245,45
Expedició de permís d'explotació amb emplaçament	184,25
Obtenció de l'habilitació com a entitat d'inspecció o com a laboratori d'assaigs	1.233,40
Per assaigs previs d'homologació de màquines recreatives de tipus B i C, i de forma potestativa del tipus A	367,30
Per l'autorització d'altres elements i material de joc i apostes o per inspeccions tècniques per la renovació de permisos d'explotació de màquines recreatives i d'atzar	252,15
Per la comprovació del funcionament correcte dels aparells i els materials dels jocs i apostes	328,45
Per la inspecció i el control tècnic de les instal·lacions	367,30
Per l'autorització, modificació i cancel·lació d'interconnexions de màquines recreatives amb premi i d'atzar	124,15

Font: elaboració pròpia a partir del DOGC. Número 7383. 2 de juny de 2017 (Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, 2018).

Com s'observa al [quadre 36](#), la recaptació per aquesta taxa ha estat de 5,7 milions d'euros el 2017, un valor que està molt lluny del que s'ingressa a través de l'impost cedit (229,6 milions d'euros el 2017), tot i així és una despesa pel sector a tenir en compte que altres comunitats autònomes no tenen.

En total, si se sumen la recaptació de la taxa sobre el joc (impost cedit) i de la taxa per la prestació de serveis, dona un resultat de 235,4 milions d'euros, que representen el 0,7% dels ingressos impositius de l'administració catalana.

Quadre 36. Recaptació de la taxa per la prestació de serveis en concepte de jocs i apostes

<u>a 31 de desembre</u>	<u>Milers d'euros</u>
2012	5.500
2013	7.300
2014*	8.700
2015	5.800
2016	6.023
2017	5.777

Font: elaboració pròpia a partir de les dades d'Execució pressupostària del Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda de la Generalitat de Catalunya. (*) Previsions

ANNEX 1. Relació de quadres i gràfics

Gràfics

1. Distribució de la quantitat jugada per modalitat de joc, a Catalunya el 2017	16
2. Distribució de la quantitat jugada per modalitat de joc, a Catalunya 2009-2017	17
3. Quantitat jugada i del PIB a preus corrents, a Catalunya	19
4. Distribució de la quantitat jugada en el sector del joc privat, a Catalunya	19
5. Quantitat jugada per modalitat de joc, a Catalunya	20
6. <i>GGR</i> per modalitat de joc, a Catalunya	24
7. <i>GGR</i> en les comunitats autònomes on més s'hi juga	26
8. Nombre de visites als casinos, a Catalunya	27
9. Màquines recreatives i d'atzar tipus "C", a Catalunya	31
10. Import dels cartrons venuts als bingos, a Catalunya	33
11. Nombre de salons tipus "B", a Espanya	36
12. Màquines recreatives i d'atzar tipus "B" instal·lades, a Catalunya	37
13. Nombre d'apostes realitzades, a Catalunya	40
14. Quantitat jugada al joc en línia, a Espanya	43
15. Distribució de la quantitat jugada a les principals modalitats de joc en línia, a Espanya el 2017	44
16. Volum de negoci del joc en línia a través de les targetes de crèdit, dins d'Espanya	46
17. Quantitat jugada a les principals modalitats de joc en línia, a Espanya	47
18. Distribució de la quantitat jugada a les principals modalitats de joc en línia, a Espanya el 2017	48
19. Quantitat jugada al joc en línia, a Catalunya	49
20. <i>GGR</i> a les principals modalitats de joc en línia, a Espanya	51
21. Recaptació tributària a Catalunya en concepte de taxa sobre el joc	56
22. Recaptació fiscal en concepte de taxa sobre el joc a Catalunya, % sobre Espanya	56

23. Recaptació fiscal en concepte de taxa sobre el joc de les comunitats que més recapten	57
24. Diferència entre el pes de la recaptació fiscal i el pes del <i>GGR</i> , per comunitats autònomes el 2017	60
25. Pressió fiscal a les quatre comunitats autònomes que més recapten el 2017	61
26. Recaptació tributària i el PIB català	63
27. Recaptació fiscal per modalitat de joc, a Catalunya el 2017	63
28. Declaracions de les quotes pagades sobre el joc en línia a Espanya	64

Quadres

1. Ocupació al sector del joc privat	10
2. Ocupació al sector del joc privat a Espanya per subsectors	11
3. Cens d'empreses relacionades directament amb el sector del joc privat, a Catalunya	12
4. Nombre d'empreses per tipus d'activitat, a Catalunya	13
5. Cens de locals amb màquines recreatives i d'atzar tipus "B", a Catalunya	14
6. Cens de locals amb màquines recreatives i d'atzar tipus "B", per tipus de local a Catalunya	14
7. Distribució de la quantitat jugada per modalitat de joc, a Catalunya	16
8. Quantitat jugada en el sector del joc privat, a Catalunya	21
9. <i>GGR</i> en el sector del joc privat, a Catalunya	23
10. <i>GGR</i> en el joc privat, per comunitats autònomes	25
11. Quantitat jugada en els casinos, per comunitats autònomes	28
12. <i>GGR</i> dels casinos, a Catalunya	29
13. Despesa mitjana neta per visita als casinos, a Catalunya	30
14. Quantitat jugada en màquines tipus "C", per comunitats autònomes	32
15. Import dels cartrons venuts per províncies, a Catalunya el 2014	33
16. Import dels cartrons venuts al bingo, per comunitats autònomes	34
17. El sector del bingo, a Catalunya	35

18. Nombre de salons de joc amb màquines tipus “B” instal·lades, a Catalunya el 2017	36
19. <i>GGR</i> en màquines tipus “B” (hostaleria, salons de joc i bingos), per comunitats autònomes	38
20. Màquines recreatives i d’atzar de tipus “B” per ubicació, a Espanya	39
21. Establiments de joc on es realitzen apostes, a Catalunya	39
22. Màquines d’apostes per tipus d’establiment, a Catalunya	40
22. Quantitats apostades, per comunitats autònomes	41
24. <i>GGR</i> , per comunitats autònomes	42
25. Volum de negoci del joc en línia a través de les targetes de crèdit, a Espanya	45
26. Quantitat jugada als principals jocs en línia, a Espanya	47
27. Quantitat jugada a les principals modalitats de joc en línia, a Catalunya	49
28. <i>GGR</i> a les principals modalitats de joc en línia, a Espanya	50
29. Taxes vigents sobre jocs de sort, envit o atzar, a Catalunya l’any 2017	53
30. Quota anual sobre les màquines recreatives tipus “B” i “C” d’un jugador	55
31. Recaptació fiscal en concepte de taxa sobre el joc a algunes comunitats autònomes	58
32. Comparativa entre el <i>GGR</i> i la recaptació fiscal per la taxa sobre el joc, per comunitats autònomes	59
33. Recaptació fiscal en concepte de taxa sobre el joc, a Catalunya	61
34. Comparativa entre el <i>GGR</i> i la recaptació fiscal per la taxa sobre el joc, a Catalunya	62
35. Taxa per la prestació de serveis en matèria de jocs i apostes, 2017 i 2018	65
36. Recaptació de la taxa per la prestació de serveis en concepte de jocs i apostes	66

ANNEX 2. Recull de sèries històriques

Annex 2.1. Quantitat jugada en el joc privat, per comunitats autònomes (Milions d'euros)***

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015**	2016**	2017**	var.16/17(%)	var. 07/17(%)
Andalusia	2.719,5	2.631,5	2.391,6	2.338,5	2.102,2	1.938,0	1.742,6	1.668,0	1.722,9	1.815,2	1.928,0	6,2	-29,1
Aragó	681,3	731,3	656,7	567,3	400,3	347,1	357,3	356,8	396,7	429,9	456,8	5,3	-42,2
Astúries	395,2	394,2	354,1	288,3	240,1	220,1	239,7	236,5	243,4	256,7	283,5	6,7	-32,1
Balears	557,6	608,0	525,6	440,0	359,7	319,8	311,1	287,1	353,8	372,1	376,7	1,2	-32,5
Canàries	1.036,6	1.057,1	936,5	883,6	776,7	742,8	703,2	707,8	763,4	756,6	821,4	4,9	-27,9
Cantàbria	241,9	232,6	213,1	181,9	136,6	166,1	158,8	159,7	162,5	183,1	197,1	4,7	-24,2
Castella La Manxa*	546,9	679,3	630,7	535,6	467,2	428,5	489,0	511,6	550,4	765,7	825,2	6,2	38,6
Castella i Lleó	1.066,1	1.169,9	1.088,2	941,5	864,5	728,8	701,0	738,4	770,1	739,3	801,7	6,6	-29,8
Catalunya	3.087,2	3.289,3	2.990,6	2.636,2	2.390,8	2.044,7	2.108,6	2.092,5	2.228,9	2.971,9	3.162,5	5,7	-1,7
Extremadura	394,7	434,5	405,4	355,8	258,0	216,4	207,0	200,8	241,2	288,1	306,7	4,7	-31,3
Galícia	575,2	889,0	475,8	402,3	391,1	351,7	369,1	450,7	585,4	606,8	645,9	5,7	-13,1
Madrid	3.252,3	3.507,1	3.364,8	3.021,1	2.858,4	2.764,1	3.081,9	3.263,9	3.331,6	3.456,8	3.728,6	8,2	2,8
Múrcia	689,1	734,4	630,0	534,7	367,3	272,0	259,9	279,0	313,5	405,2	433,6	4,8	-47,6
Navarra*	185,7	209,5	151,5	152,6	138,2	121,5	163,6	166,9	183,9	189,9	199,5	4,8	-23,7
País Basc	820,8	892,9	806,7	698,9	615,0	430,3	580,5	607,8	639,4	842,7	893,4	5,7	-17,7
La Rioja	140,9	157,0	198,6	127,1	108,7	78,1	75,0	76,4	90,3	108,9	116,4	6,0	-32,9
Com. Valenciana	2.379,9	2.471,1	2.260,3	2.005,2	1.714,7	1.747,1	1.718,8	1.817,7	2.120,0	2.302,5	2.458,8	6,4	-10,2
Ceuta	40,9	41,5	38,8	37,5	28,6	26,0	25,2	24,3	25,2	27,6	28,9	4,7	-29,4
Melilla	27,1	30,0	28,8	28,9	24,2	23,2	21,1	21,1	19,5	16,4	18,3	1,0	-41,4
Total	18.838,8	20.160,3	18.147,7	16.176,7	14.242,2	12.966,5	13.313,5	13.667,0	14.742,0	16.535,5	17.683,0	6,2	-15,0

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ i l'"Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018) per al 2017.

*En el cas de Navarra no hi ha dades disponibles pel que fa a les quantitats jugades als casinos. En el cas de Castella La Manxa es comencen a registrar dades de casinos a partir del 2015.

**Dades de quantitat jugada per a les màquines "B" estimades a partir del GGR publicat a l'"Anuario del juego en España 2018"(Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018). Per aquest motiu, la quantitat total estatal no coincideix amb les dades publicades i per tant no s'inclou en el quadre.

***La disponibilitat de dades pel que fa a les apostes varia segons la comunitat autònoma, per a més detall veure l'apartat 4.2.5 d'apostes (pàg. 39).

Annex 2.2. Ampliació Quadre 15. GGR en el joc privat, per comunitats autònomes (Milions d'euros)**

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	var.16/17(%)
Andalusia	829,5	803,2	724,9	704,9	632,6	575,0	537,2	497,5	511,0	539,1	570,2	5,8
Aragó	213,6	228,1	179,4	154,7	109,7	96,0	135,9	125,0	117,7	124,0	132,1	6,0
Astúries	121,1	119,8	107,3	87,2	71,8	65,3	71,5	70,4	72,3	75,3	81,4	6,2
Balears	163,1	178,7	154,5	128,1	104,1	92,9	100,6	83,2	94,0	103,5	106,4	2,7
Canàries	296,7	298,9	286,0	268,0	209,4	199,4	208,0	200,5	184,5	208,1	232,7	9,3
Cantàbria	72,6	69,2	62,8	54,2	40,8	48,8	46,1	45,9	47,0	51,9	55,5	5,4
Castella La Manxa*	167,9	207,5	192,0	162,9	141,8	129,9	146,7	152,4	163,0	222,7	239,7	6,3
Castella i Lleó	328,8	360,2	329,2	282,4	260,0	219,2	234,2	206,5	200,3	213,0	229,7	6,8
Catalunya	914,4	974,5	870,1	770,7	693,8	587,6	681,5	712,9	768,9	828,4	878,2	5,7
Extremadura	118,8	131,8	121,7	106,4	75,5	63,1	83,6	73,8	75,9	82,4	86,1	4,8
Galícia	175,6	269,7	146,8	124,0	104,4	94,8	112,2	132,5	163,1	167,8	178,6	5,8
Madrid	974,1	1.057,4	987,4	886,3	812,0	785,9	837,5	867,4	909,4	931,2	1.003,0	7,8
Múrcia	202,5	216,4	185,9	158,1	106,1	77,9	106,5	98,2	104,0	113,7	120,5	6,1
Navarra *	58,2	65,3	47,4	47,5	43,2	37,1	47,3	48,6	50,6	50,3	53,1	4,7
País Basc	251,9	273,6	245,7	211,5	184,7	129,1	224,4	176,7	202,7	208,4	232,9	9,6
La Rioja	43,5	47,5	59,5	38,2	31,9	23,1	30,3	25,6	27,7	29,5	32,5	7,8
Com. Valenciana	734,6	762,9	676,7	605,5	497,1	507,8	516,6	542,7	592,1	631,3	671,6	6,1
Ceuta	12,8	12,9	11,4	11,6	8,9	8,1	8,6	8,2	7,7	8,7	8,9	2,6
Melilla	6,6	7,0	6,5	6,7	6,0	5,4	5,8	4,3	4,0	4,5	4,8	3,1
Total	5.686,1	6.084,5	5.395,2	4.808,7	4.134,0	3.746,4	4.134,4	4.072,3	4.295,9	4.593,9	4.918,0	6,5

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ i l' "Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018) per al 2017.

*En el cas de Navarra no hi ha dades disponibles pel que fa a les quantitats jugades als casinos. En el cas de Castella La Manxa es comencen a registrar dades de casinos a partir del 2015.

**La disponibilitat de dades pel que fa a les apostes varia segons la comunitat autònoma, per a més detall veure l'apartat 4.2.5 d'apostes.

Annex 2.3. Ampliació Quadre 16. Quantitat jugada en els casinos, per comunitats autònomes (Milions d'euros)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	var.16/17(%)	var. 07/17 (%)
Andalusia	331,2	278,3	216,9	195,4	169,1	160,8	145,0	143,1	160,7	178,3	207,2	16,2	-37,4
Aragó	54,3	46,5	33,6	34,0	24,2	18,7	14,9	16,1	15,3	14,3	13,3	-6,5	-75,4
Astúries	36,0	36,3	32,2	25,8	17,2	15,4	13,7	13,7	16,5	18,8	20,9	10,7	-42,0
Balears	112,2	100,2	82,6	79,1	73,7	82,9	85,0	83,9	96,4	106,7	94,8	-11,1	-15,5
Canàries	188,6	171,2	139,5	135,0	134,5	132,0	141,7	146,8	153,3	158,3	156,9	-0,9	-16,8
Cantàbria	32,2	29,2	24,3	20,4	17,7	18,5	17,0	16,5	16,1	16,5	14,7	-11,0	-54,2
Castella La Manxa	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	8,4	23,9	21,2	-11,5	---
Castella i Lleó	44,2	39,6	47,3	51,2	36,6	30,8	26,7	21,1	20,6	25,7	24,8	-3,3	-43,8
Catalunya	608,7	563,9	497,9	470,5	422,7	397,7	403,2	394,2	444,1	485,3	503,3	3,7	-17,3
Extremadura	45,9	46,3	41,5	39,5	33,1	28,6	28,1	27,5	30,3	28,4	26,2	-7,6	-42,9
Galícia	40,4	31,8	31,5	29,2	27,8	22,9	21,0	20,7	21,3	19,3	18,0	-6,3	-55,3
Madrid	557,8	511,9	454,9	402,0	331,8	300,3	278,4	368,8	385,5	432,6	467,2	8,0	-16,2
Múrcia	105,2	90,3	58,8	55,1	37,9	33,0	26,8	23,9	20,7	19,0	14,0	-26,2	-86,7
Navarra	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	---	---
País Basc	90,3	83,7	71,6	69,8	62,0	54,4	49,1	48,2	57,5	58,2	55,2	-5,2	-38,9
La Rioja	16,0	14,1	12,5	11,7	10,2	9,0	6,6	5,4	5,4	5,5	5,1	-8,4	-68,2
Com. Valenciana	271,9	228,3	229,8	223,4	201,2	173,5	172,2	183,5	212,9	214,8	221,0	2,9	-18,7
Ceuta	8,3	7,0	7,3	5,9	3,7	3,3	2,6	2,9	4,3	4,5	5,5	22,1	-33,5
Melilla	7,5	8,2	8,7	8,8	6,1	6,3	4,5	4,7	5,5	3,8	3,3	-12,2	-55,7
Total	2.551	2.287	1.991	1.857	1.609	1.488	1.436	1.521	1.675	1.814	1.873	3,2	-26,6

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ i l' "Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018) per al 2017.

nd: no disponible

Annex 2.4. Ampliació Quadre 19. Quantitat jugada en màquines tipus "C", per comunitats autònomes (Milions d'euros)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	var.16/17(%)	var. 08/17(%)
Andalusia	96,8	92,4	80,5	63,2	60,8	56,5	55,9	61,2	65,1	75,4	16,0	-22,0
Aragó	16,9	11,5	11,2	5,8	4,6	3,9	5,0	4,4	3,2	3,0	-7,8	-82,4
Astúries	7,7	7,4	6,6	4,8	4,8	4,8	5,3	6,6	6,2	5,9	-5,1	-23,4
Balears	32,4	25,7	25,7	20,5	24,7	32,6	34,4	39,6	42,2	42,0	-0,5	29,7
Canàries	89,2	73,3	66,1	66,9	63,3	71,4	77,0	79,9	90,3	97,6	8,1	9,4
Cantàbria	17,8	12,9	11,8	8,8	9,1	10,0	10,3	11,0	10,9	9,1	-16,4	-49,0
Castella La Manxa	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	2,5	5,7	3,4	-40,9	---
Castella i Lleó	6,9	6,9	9,8	7,6	6,5	5,4	4,7	4,8	5,6	5,8	2,5	-16,4
Catalunya	231,4	216,4	210,6	177,9	184,2	207,9	208,3	240,0	268,6	271,9	1,2	17,5
Extremadura	21,8	18,2	20,7	19,4	17,0	15,7	15,8	16,8	17,4	17,1	-1,6	-21,4
Galícia	11,6	12,3	12,7	11,0	8,1	7,6	7,9	7,6	7,3	6,8	-6,8	-40,9
Madrid	76,8	71,9	67,3	48,9	47,5	48,7	66,7	90,6	103,6	111,1	7,3	44,7
Múrcia	14,6	12,7	11,8	7,2	6,6	4,9	3,6	2,6	2,8	2,3	-19,8	-84,3
Navarra	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	---	---
País Basc	49,8	42,4	41,6	36,5	33,7	29,3	27,3	31,3	30,9	31,3	1,3	-37,2
La Rioja	3,2	1,9	1,7	1,5	1,6	1,3	1,1	0,9	0,7	0,7	11,5	-77,2
Com. Valenciana	70,6	59,2	48,8	48,0	49,4	51,0	56,3	80,6	87,6	94,8	8,3	34,4
Ceuta	1,5	1,4	1,4	1,0	0,8	0,4	0,4	1,0	1,4	1,2	-12,1	-15,3
Melilla	1,1	0,9	0,4	0,6	0,6	0,8	0,5	0,7	0,3	0,2	-31,4	-83,6
Total	749,7	667,1	628,5	529,6	523,1	552,2	580,2	682,1	749,6	779,6	4,0	4,0

Font: elaboració pròpia a partir de les dades publicades per la DGOJ i l'"Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018) per al 2017.

nd: no disponible

Annex 2.5. Ampliació Quadre 21. Import dels cartrons venuts al bingo (tradicional i electrònic), per comunitats autònomes (Milions d'euros)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	var.16/17(%)	var. 07/17 (%)
Andalusia	517,4	474,9	395,5	354,2	253,9	243,0	218,6	211,1	217,5	215,9	232,8	7,8	-55,0
Aragó	186,3	170,8	141,7	128,3	91,1	83,5	82,6	82,2	84,0	84,2	85,4	1,5	-54,1
Astúries	63,0	61,4	54,6	52,5	35,3	30,3	27,8	25,9	26,3	25,4	25,6	0,7	-59,4
Balears	73,0	78,3	60,6	54,4	49,0	35,9	32,5	31,8	32,4	33,4	33,5	0,2	-54,1
Canàries	322,1	307,2	263,7	260,0	202,2	183,0	159,9	153,5	154,0	165,0	173,4	5,1	-46,2
Cantàbria	40,1	34,3	30,5	29,6	21,8	17,7	14,9	17,1	18,1	18,7	18,7	0,4	-53,4
Castella La Manxa	52,3	48,6	39,8	32,5	24,8	20,3	18,1	20,1	20,1	19,7	18,7	-5,0	-64,1
Castella i Lleó	175,2	154,3	132,0	116,1	81,1	71,3	77,7	88,5	95,2	75,8	80,7	6,4	-54,0
Catalunya	523,9	472,6	406,0	396,2	298,1	276,1	299,6	298,8	300,9	302,6	300,6	-0,7	-42,6
Extremadura	70,9	67,8	63,2	57,2	33,9	28,8	27,9	26,1	27,1	28,1	28,1	0,1	-60,3
Galícia	75,8	68,1	97,6	94,7	66,3	61,8	47,1	47,7	56,3	59,3	59,6	0,6	-21,4
Madrid	719,0	676,4	577,7	490,5	417,5	380,4	365,5	375,6	367,2	379,1	381,9	0,8	-46,9
Múrcia	88,4	76,6	61,9	53,1	34,4	32,0	31,1	31,5	32,6	34,2	35,1	2,5	-60,3
Navarra	34,1	32,6	28,5	26,0	18,9	16,1	14,6	14,1	15,0	14,8	14,7	-1,1	-57,0
País Basc	139,2	138,1	116,6	106,9	83,0	69,3	76,1	72,0	82,3	84,2	88,1	4,7	-36,7
La Rioja	23,8	20,9	17,0	16,7	11,9	12,4	11,3	11,6	10,5	11,0	11,8	7,6	-50,4
Com. Valenciana	532,7	469,2	421,7	398,2	266,9	275,1	267,1	266,7	291,4	341,4	359,9	5,4	-32,4
Ceuta	20,9	19,5	17,5	17,6	12,0	10,7	10,6	10,6	11,0	10,7	10,0	-6,5	-52,2
Melilla	3,0	3,0	2,0	3,1	2,1	1,9	1,9	1,1	1,2	1,3	1,2	-2,9	-59,2
Total	3.661,1	3.374,8	2.928,1	2.687,7	2.004,1	1.849,5	1.784,8	1.786,2	1.843,0	1.904,6	1.959,9	2,9	-46,5

Font: "Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018: 216).

Annex 2.6. Ampliació Quadre 25. GGR en màquines tipus "B" (hostaleria, salons de joc i bingos), per comunitats autònomes (Milions d'euros)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	var.16/17(%)
Andalusia	552,0	522,9	525,7	493,5	450,9	413,7	394,1	403,4	426,3	446,4	4,7
Aragó	154,2	144,4	121,5	85,5	73,5	96,4	85,1	77,1	82,7	88,6	7,1
Astúries	72,3	65,2	51,2	45,8	42,5	59,5	59,1	60,2	62,2	66,6	7,1
Balears	123,2	112,4	90,1	70,0	59,1	70,3	54,7	61,5	69,6	74,5	7,0
Canàries	144,7	133,4	122,1	110,0	107,0	125,8	121,1	108,4	116,9	125,2	7,1
Cantàbria	49,7	46,6	38,8	28,5	38,2	38,1	37,8	38,5	42,0	45,0	7,1
Castella La Manxa	189,2	177,3	150,9	132,7	112,5	141,3	142,4	146,4	201,1	215,4	7,1
Castella i Lleó	286,9	267,1	227,6	219,5	184,2	204,8	178,5	170,0	180,2	193,0	7,1
Catalunya	648,4	600,5	509,3	480,8	394,6	514,2	546,9	582,5	624,6	669,0	7,1
Extremadura	94,2	88,4	76,2	56,1	46,7	68,5	59,6	58,4	60,7	65,0	7,1
Galícia	112,0	99,8	80,2	71,0	76,8	84,9	92,7	117,7	118,3	126,7	7,1
Madrid	695,6	699,6	638,6	632,7	625,1	645,7	656,5	681,1	684,0	748,4	9,4
Múrcia	170,3	152,8	128,0	88,5	62,1	90,7	77,3	79,9	87,5	93,7	7,1
Navarra	36,9	38,0	35,8	35,8	29,6	35,2	34,9	36,2	36,1	38,1	5,5
País Basc	201,3	185,6	156,7	141,0	92,0	157,1	106,7	141,6	149,0	159,6	7,1
La Rioja	36,6	50,7	29,6	26,0	17,0	25,1	21,6	20,4	21,8	23,3	6,9
Com. Valenciana	532,1	482,6	415,1	374,0	389,6	375,0	385,5	423,9	436,2	467,2	7,1
Ceuta	3,7	0,7	0,5	0,4	0,3	3,6	3,2	3,0	3,7	4,0	8,1
Melilla	4,7	0,8	0,7	0,5	0,3	4,2	3,1	2,8	3,2	3,4	6,3
Total	4.110,9	3.868,7	3.398,2	3.092,0	2.811,7	3.154,0	3.061,0	3.213,0	3.406,0	3.653,0	7,3

Font: "Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018: 237).

Annex 2.7. Ampliació Quadre 26. Màquines recreatives i d'atzar de tipus "B" per ubicació, a Espanya

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bars i restaurants (aprox.)	220.000	219.000	212.000	205.000	195.000	180.000	164.655	159.549	161.493	159.216	158.573
Salons de joc (aprox.)	32.333	34.667	36.333	36.000	32.000	31.000	29.000	30.000	32.200	34.500	37.371
Bingos (aprox.)	4.250	4.190	4.000	3.990	3.880	3.740	2.975	3.135	3.235	3.384	3.466
Total	256.583	257.857	252.333	244.990	230.880	214.740	196.630	192.684	196.928	197.100	199.410

Font: "Anuario del juego en España 2018" (Codere i Universidad Carlos III de Madrid, 2018: 232).

BIBLIOGRAFIA I INFORMACIÓ ESTADÍSTICA

Cambra de Comerç de Barcelona, (2008). *El sector del joc privat a Catalunya*. Barcelona: Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Serveis i Navegació de Barcelona

Cambra de Comerç de Barcelona, (2014). *El sector del joc privat a Catalunya*. Barcelona: Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Serveis i Navegació de Barcelona

Cambra de Comerç de Barcelona, (2016). *El sector del joc privat a Catalunya*. Barcelona: Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Serveis i Navegació de Barcelona

Codere i Universidad Carlos III de Madrid, (2018). *Anuario del Juego en España 2018*. Accessible a: <https://www.grupocodere.com/sala-de-prensa/documentacion/documentacion-sector/>

Comisión del Mercado de Telecomunicaciones, (2018). *CNCM Datos Estadísticos*. Accessible a: <http://data.cnmc.es/datagraph/>

Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda de la Generalitat de Catalunya, (2018). *Execució pressupostària*. Accessible a: http://economia.gencat.cat/ca/70_ambits_actuacio/seguiment-control-finances/execucio-pressupostaria/

Direcció General de Tributs i Joc (DGTJ). Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda de la Generalitat de Catalunya, (2018). *Informes trimestrals: Dades del Joc*. Accessible a: http://economia.gencat.cat/ca/70_ambits_actuacio/tributs/estadistiques_i_estudis_tributaris/series_i_estadistiques/dades-del-joc/

Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda de la Generalitat de Catalunya, (2018). *DOGC Num. 7340. Llei 4/2017, del 28 de març, de pressupostos de la Generalitat de Catalunya per al 2017*. Accessible a: http://aplicacions.economia.gencat.cat/wpres/AppPHP/2017/pdf/VOL_L_ART.pdf

Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda de la Generalitat de Catalunya, (2018). *DOGC Num. 7340. Llei 5/2017, del 28 de març, de mesures fiscals, administratives, financeres i del sector públic i de creació i regulació dels impostos sobre grans establiments comercials, sobre estades en establiments turístics, sobre elements radiotòxics, sobre begudes ensucrades envasades i sobre emissions de diòxid de carboni*. Accessible a: http://aplicacions.economia.gencat.cat/wpres/AppPHP/2017/pdf/VOL_L_MES.pdf

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), (2018). *DOGC Num. 7383. 2 de juny de 2017*. Accessible a: <http://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/7383/1616053.pdf>

Dirección General de Ordenación del Juego (DGOJ) del Ministerio de Hacienda, (2018). *Control de la actividad*. [Consulta: 20 novembre 2018]. Accessible a: <https://www.ordenacionjuego.es/es/act-02-control-actividad-juego#persecucion>

Dirección General de Ordenación del Juego (DGOJ) del Ministerio de Hacienda, (2018). *Informes trimestrales*. Accessible a: <https://www.ordenacionjuego.es/es/informes-trimestrales-2012-2017>

Dirección General de Ordenación del Juego (DGOJ) del Ministerio de Hacienda, (2018). *Operadores*. [Consulta: 20 noviembre 2018]. Accessible a:
<https://www.ordenacionjuego.es/es/url-operadores>

Gobierno de Navarra, (2017). *Memoria anual del juego en Navarra*. Accessible a:
<http://www.navarra.es/NR/rdonlyres/82EAAB53-217D-43D1-BE1E-7B890A583BCC/424260/MemoriadelJuego2017.pdf>

Gobierno Vasco: Departamento de Hacienda y Economía, (2017). *Recaudación de las Diputaciones Forales por tributos concertados*. Accessible a:
<http://www.euskadi.eus/recaudacion/web01-s2oga/es/>

Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat), (2018). *Macromagnituds*. Accessible a:
<https://www.idescat.cat/tema/macro>

Ministerio de Hacienda, (2017). *Recaudación definitiva por tributos cedidos*. Accessible a:
<http://www.hacienda.gob.es/es-ES/CDI/Paginas/Impuestos/RecaudacionDefinitivaTributosCedidos.aspx>